

**KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
MERKEZ BANKASI**

© KKTC Merkez Bankası, 2004

Adres

Bedreddin Demirel Caddesi,
Lefkoşa - KKTC

Yazışma Adresi

P.K. 857, Lefkoşa- KKTC

Telefon

0392 - 228 32 16 (10 Hat)

Fax

+0392 - 228 21 31
+0392 - 228 52 40

Telex

57493

Websitesi

<http://www.kkctcmb.trnc.net>

E-mail

ileti@kkctcmb.trnc.net

Bu Rapor, KKTC Merkez Bankası
Yönetim Kurulu'nun onayı ile
hazırlanmış ve yayımlanmıştır.

Bu raporda yayımlanan veriler geçici verilerden derlenmiştir. Önceki raporlar ve/veya internet sitemizdeki verilerle karşılaştırıldığında farklılıklar görmek mümkün olup, kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla hazırlanan bu rapordaki veriler kanıt gösterilmek suretiyle KKTC Merkez Bankası / TMSF'den herhangi bir hak veya değişiklik talebinde bulunulamaz.

Bu yayının tüm hakları saklıdır. Sadece, ticari amaçlı olmayan eğitim, araştırma vb. çalışmalarda kaynak gösterilerek kullanılabilir.

A. KISALTMALAR

\$/Dolar	Amerikan Doları
KKTCMB/Banka	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Merkez Bankası
MB	Merkez Bankası
MDC	Menkul Değerler Cüzdanı
MMK	Mevduatı Munzam Karşılıkları
TL/TP	Türk Lirası
YP	Yabancı Para
TGA	Tahsili Gecikmiş Alacaklar
SYR	Sermaye Yeterliliği Rasyosu
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
DPÖ	Devlet Planlama Örgütü
OECD	Organisation for Economic Co-operation and development
EFTA	European Free Trade Association

B. TANIMLAR

Döner Değerler = Likit Aktifler

Likit Aktifler = Nakit Değerler + Merkez Bankasından Alacaklar + Bankalardan Alacaklar

Duran Değerler = Menkuller + Gayrimenkullar

Mevduat Munzam Karşılıkları = Yasal Karşılıklar

31 Aralık 2003 tarihinde

**KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ MERKEZ BANKASI
YÖNETİM KURULU**

BAŞKAN

ERDOĞAN KÜÇÜK

ÜYE

VARGIN VARER

ÜYE

TAŞKENT ATASAYAN

ÜYE

RİFAT GÜNAY

SUNUŞ

2003 yılında, ortak para birimi kullandığımız Türkiye Cumhuriyetinde ekonomik program dahilinde uygulanmakta olan sıkı maliye ve para politikalarından başarılı sonuçlar alınması ve bunun ülkemize aynı şekilde yansması ekonomide önemli kazanımların sağlanmasına neden olmuştur. Nitekim ekonomik büyüme, hedeflenen yüzde 5.4'ün çok üzerinde ve yüzde 11.4 olarak gerçekleşmiştir. Nominal ve reel faiz oranları önemli ölçüde gerilemiş, enflasyon oranı yüzde 12.6 ile düşük seviyelere inmiş ve Türk Lirasına olan güven yeniden tesis edilmiştir.

Sağlıklı bir makro ekonomik ortamın oluşabilmesi için bankacılık sektörünün öneminin ve yapılması gereken reformların farkında olan Kurumumuz, 2001 yılından itibaren sektörün yapısal sorunlarına yönelik yeniden yapılandırma çalışmalarını, alınan kararlar doğrultusunda uygulamaya koymuştur. Bu çerçevede bankacılık sektörünün mali ve operasyonel açıdan yeniden yapılandırılması ile gözetim ve denetimi güçlendirici düzenlemeler hayata geçirilmiştir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti bankacılık sektörü olumlu ekonomik gelişmelere paralel olarak ve yeniden yapılandırma çalışmalarının etkisiyle, bir önceki yıla göre 2003 yılında daha sağlıklı bir aktif-pasif yapısına sahip konumundadır. Yeniden yapılandırma çalışmalarının sadece yaşanan krizleri aşmaya yönelik ve kısa vadeli bir program olmadığı, yapısal sorunları çözmenin yanı sıra sektörün asli aracılık fonksiyonlarına odaklanmış, iç ve dış şoklara karşı dayanıklı ve rekabet gücü artmış bir yapıya kavuşmasını hedefleyen uzun vadeli bir çalışma olduğu özellikle dikkate alınmalıdır. Bu bağlamda Kurumumuz, mevzuatın kendisine verdiği görev, yetki ve sorumlulukları bilinçli ve kararlı bir şekilde kullanarak bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması yönünde 2001 yılından bugüne olumlu ve hızlı gelişmeler kaydetmiştir. Diğer taraftan kamu bankalarının yeniden yapılandırılması ve tasarruf mevduatlarına yüzde yüz garanti uygulaması, konsolide denetim ve sermaye yeterliliği konularında sektörün eksikliklere sahip olduğu belirtilmelidir.

Finansal sistemin etkin, emin ve sağlıklı bir şekilde çalışmasına engel teşkil eden ve varlıkları yükümlülüklerini karşılayamayan bankalar, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilerek sistem üzerindeki olumsuz etkileri giderilmeye çalışılmaktadır. TMSF bünyesine alınan söz konusu bu bankaların sorunları satış veya tasfiye yoluyla çözümlenmektedir. 2003 yılı içerisinde bu çerçevede iki banka TMSF kapsamına alınmış ve bunlardan biri direkt tasfiye yöntemiyle çözümlenerek sistem dışına alınmıştır. TMSF, bünyesindeki ve tasfiye halindeki bankalardan temlik edilen alacakları yeniden yapılandırarak tahsil kabiliyetinin artırılması suretiyle çözüme kavuşturmaya çalışmaktadır.

Kurumumuz bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılmasına yönelik çalışmalarına ilaveten, sektörde yakın geçmişte yaşanan sorunları da dikkate alarak, görev yetki ve sorumlulukları ile ilgili beklentilere en iyi şekilde cevap verebilmek amacıyla organizasyon yapısını da gözden geçirmiş ve bu yapının geliştirilmesi için gerekli düzenlemeyi yapmıştır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Merkez Bankası tüm bu çalışmalarını yürütürken, şeffaflığa büyük önem ve özen göstermiştir. Bu çerçevede basın duyuruları, yıllık raporlar, bankacılık sektörü mali tabloları, Merkez Bankası mali tabloları ve diğer raporlarla kamuoyuna düzenli bilgi aktarılmaktadır. Ayrıca karar alma süreçlerinde ilgili tarafların katılımı sağlanmaya çalışılmıştır. Bundan önceki çalışmalarımızda olduğu gibi şeffaflık, bundan sonraki çalışmalarımızda da önemini korumaya devam edecektir.

Dört bölümden oluşan ve Merkez Bankası ile bankacılık sektöründe 2003 yılında yaşanan gelişmeleri ayrıntılı bir şekilde ele alan bu raporun yararlı olmasını dilerim.

Erdoğan KÜÇÜK
Başkan

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
1. KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ EKONOMİSİ _____	1
1.1. Temel Ekonomik Göstergeler _____	1
1.2. Ekonominin Genel Dengesi _____	4
1.2.1. Gayri Safi Yurtiçi Hasıla ve Ana Sektörlerde Yıllık Büyüme _____	5
1.3. Kamu Maliyesi _____	8
1.4. Ödemeler Dengesi _____	12
1.4.1. Cari İşlemler _____	13
1.4.1.1. Dış Ticaret Dengesi _____	14
1.4.1.2. Görünmeyen İşlemler Dengesi _____	20
1.4.2. Sermaye Hareketleri _____	20
1.4.3. Genel Denge _____	21
1.4.4. Rezerv Hareketleri _____	21
1.4.5. Net Hata ve Noksan _____	21
1.5. Enflasyon _____	22
 2. BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ GELİŞMELER _____	23
2.1. Genel Değerlendirme _____	23
2.2. Aktif Yapısındaki Gelişmeler _____	27
2.2.1. Döner Değerler _____	28
2.2.2. Likidite Yapısı _____	30
2.2.3. Menkul Değerler Cüzdanı _____	32
2.2.4. Mevduat Munzam Karşılıkları _____	34
2.2.5. Krediler (Toplam) _____	34

2.2.6.	Tahsili Gecikmiş Alacaklar_____	37
2.2.7.	Diğer Aktifler_____	39
2.3.	Pasif Yapısındaki Gelişmeler _____	39
2.3.1.	Mevduat _____	41
2.3.2.	Özkaynaklar _____	43
2.4.	Bilanço Dışı İşlemler _____	44
2.5.	Sermaye Yeterliliği _____	45
2.6.	Karlılık Performansı ve Gelir-Gider Dengesindeki Gelişmeler _____	46
2.6.1.	Karlılık _____	46
2.6.2.	Gelir-Gider Dengesi _____	47
2.6.3.	Faiz Dışı Gelirler ve Giderler _____	49
2.7.	Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Çalışmaları	50
2.8.	Yasal ve İdari Düzenlemeler _____	51
2.9.	Sektörde Etkinliğin Artırılmasıyla İlgili Diğer Düzenlemeler _____	53
3.	MERKEZ BANKASI _____	55
3.1.	Organizasyon Yapısı ve Yeniden Yapılanma _____	57
3.2.	Kadro ve Personel Durumu _____	57
	KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ MERKEZ BANKASI ÖRGÜT ŞEMASI _____	59

3.3.	Eğitim Faaliyetleri	61
3.4	Bilgi Sistemleri ve Teknik Donanım Çalışmaları	62
3.5	Kuruluş, Yetkilendirme ve İzin Faaliyetleri	63
3.6.	Diğer Faaliyetler	64
3.7.	Bilanço Açıklaması	64
3.7.1.	Aktif Hesaplar	66
3.7.1.1.	Nakit Değerler ve Bankalardan Alacaklar	66
3.7.1.2.	Menkul Değerler Cüzdanı	66
3.7.1.3.	Krediler (Toplam)	66
3.7.1.4.	Takipteki Alacaklar (Net)	67
3.7.2.	Pasif Hesaplar	68
3.7.2.1.	Mevduat	68
3.7.2.2.	Mevduat Munzam Karşılıkları	69
3.7.2.3.	Özkaynaklar	69
3.8.	Yasal ve İdari Düzenlemeler	72
3.9.	Merkez Bankası Bilançosunun Seçilmiş Yıllara Göre Analitik İncelemesi	73
3.9.1.	Aktif Yapısı ve Gelişmeler	74
3.9.1.1.	Döner Değerler	74
3.9.1.2.	Duran Değerler	74
3.9.1.3.	Krediler	74
3.9.2.	Pasif Yapısındaki Gelişmeler	75

3.9.2.1. Özkaynaklar _____	75
3.9.2.2. Bankalar Mevduatı _____	76
3.9.2.3. Mevduat Munzam Karşılıkları _____	76
4. TASARRUF MEVDUATI SİGORTA FONU _____	79
4.1. Tasarruf Mevduatı Sigorta Sistemi _____	79
4.2. TMSF'ye Devredilen Bankalar ile İlgili Gelişmeler_____	81
4.3. Finansal ve Operasyonel Yeniden Yapılandırma _____	84
4.4. Tahsilat Bilgileri _____	85
4.5. Borç Yeniden Yapılandırma Çalışmaları_____	86
4.6. Banka Hakim Ortakları-Grup Kredileri Hakkındaki Gelişmeler_____	87
4.7. Tasfiye Kapsamındaki Krediler_____	88
4.8. Kredilerin Çözümlemesinde Karşılaşılan Sorunlar_____	89
4.9. TMSF Bankaları Konsolide Bilançosu _____	89
İSTATİSTİK TABLOLARI_____	93
GRAFİKLER_____	111

T A B L O L A R

Tablo-1	Makroekonomik Göstergeler _____	3
Tablo-2	Ekonominin Genel Dengesi (Cari Fiyatlarla) _____	5
Tablo-3	GSYİH Büyümesi ve Ana sektörlerin GSYİH İçindeki Payları _____	7
Tablo-4	Kamu Kesimi Genel Dengesi (Cari Fiyatlarla) _____	9
Tablo-5	Bütçe Dengesi (Cari Fiyatlarla) _____	10
Tablo-6	Bütçe Göstergeleri (%) _____	12
Tablo-7	Ödemeler Dengesi (ABD\$) _____	13
Tablo-8	İhracatın Sektörlere Göre Dağılımı (ABD\$) _____	16
Tablo-9	İhracatın Ana Mal Gruplarına Göre Dağılımı (ABD\$) _____	16
Tablo-10	İhracatın Ülkelere Göre dağılımı (ABD\$) _____	17
Tablo-11	İthalatın Ana Mal Gruplarına Göre Dağılımı (ABD\$) _____	18
Tablo-12	İthalatın Ülkelere Göre dağılımı (ABD\$) _____	19
Tablo-13	Banka Bilanço Büyüklüklerinin Dolar Bazında Değişimi ____	24
Tablo-14	Banka Bilanço Büyüklüklerinin Yıllık Dolar Bazında Değişim Hızı (%) _____	24
Tablo-15	Banka ve Personel Sayısı _____	25
Tablo-16	Grup Paylarındaki Gelişmeler (%) _____	26
Tablo-17	Bankacılık Sektöründe Yoğunlaşma (%) _____	27
Tablo-18	Seçilmiş Aktif Büyüklükleri _____	28
Tablo-19	Döner Değerler _____	29
Tablo-20	Gruplar İtibarıyla Likit Aktifler _____	29
Tablo-21	Likit Aktiflerin Toplam Aktifler İçindeki Payı (%) _____	30
Tablo-22	Likit Aktiflerin Dağılımı _____	31
Tablo-23	Likit Aktiflerin Gruplara Göre Gelişimi (%) _____	31

Tablo-24	Likit Aktiflerin Pasifleri Karşılama Oranı (%) _____	32
Tablo-25	Menkul Değerler Cüzdanının Aktif Toplamı İçindeki Payı (%) _____	33
Tablo-26	Banka Grupları İtibarıyla Menkul Kıymetler Portföyü _____	33
Tablo-27	Gruplar İtibarıyla Mevduat Munzam Karşılıkları _____	34
Tablo-28	Banka Grupları İtibarıyla Toplam Krediler _____	35
Tablo-29	Banka Grupları İtibarıyla Kredilerin Grup Aktif Toplamı İçindeki Payı (%) _____	35
Tablo-30	Toplam Kredilerin Sektörlere Göre Dağılımı _____	36
Tablo-31	Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Ait Kredi ve Avansların Toplam Plasmanlar İçindeki Payı ve Dolar Bazında yüzde Değişimi (%) _____	37
Tablo-32	Tahsili Gecikmiş Alacaklar, Ayrılan Karşılıklar ve Takibe Dönüşme Oranı _____	38
Tablo-33	Diğer Aktiflerin Toplam Aktif İçindeki Payı _____	39
Tablo-34	Bankaların Pasif Yapısı _____	40
Tablo-35	Banka Grupları İtibarıyla Pasif Yapısı _____	40
Tablo-36	Banka Grupları İtibarıyla Mevduat ve Toplam İçindeki Payları (%) _____	41
Tablo-37	Mevduatın Türlerine Göre Dağılımı _____	42
Tablo-38	Mevduatın Vadelerine Göre Dağılımı _____	43
Tablo-39	Özkaynaklar _____	44
Tablo-40	Bilanço Dışı İşlemler (Nazım Hesaplar) _____	44
Tablo-41	Sermaye Yeterliliği Rasyosu ve Alt Kalemleri _____	46
Tablo-42	Kârlılık _____	47
Tablo-43	Seçilmiş Kâr/Zarar Kalemleri _____	48
Tablo-44	Türk Lirası ve Döviz Mevduat Yasal Karşılık Oranları (%) _____	53

Tablo-45	Personelin Hizmet Gruplarına Göre Dağılımı _____	58
Tablo-46	Personelin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı _____	60
Tablo-47	Eğitim Programları ve Katılım _____	61
Tablo-48	KKTC Merkez Bankası Bilançosu _____	65
Tablo-49	Toplam Aktiflerin TP-YP Kompozisyonu (%) _____	68
Tablo-50	Toplam Pasiflerin TP-YP Kompozisyonu (%) _____	70
Tablo-51	Kâr-Zarar Tablosu_____	71
Tablo-52	KKTC Merkez Bankası Aktif-Pasif Yapısı ve Gelişmeler (1985-2000)_____	77
Tablo-53	TMSF'ye Devredilen Bankaların Devir Gerekçeleri_____	81
Tablo-54	TMSF'ye Devredilen Bankalar Listesi _____	83
Tablo-55	TMSF ve Tasfiye Halindeki Bankaların Şube ve Personel Sayısı _____	85
Tablo-56	TMSF'nin Kredilerden Sağladığı Nakit Girişler (31.12.2003 itibarıyla)_____	86
Tablo-57	Geri Ödeme Planına Bağlanan Alacaklar (Gruplar Dahil) ____	87
Tablo-58	Hakim Ortaklarla Yapılan Protokoller_____	88
Tablo-59	TMSF Bünyesindeki Bankaların 2003 Yılı Konsolide Bilançosu_____	90

G R A F İ K L E R

Grafik-1	Cari İşlemler Dengesi (ABD\$) _____	14
Grafik-2	Dış Ticaret Dengesi (ABD\$)_____	15
Grafik-3	Sermaye Hareketleri Dengesi (ABD\$) _____	20
Grafik-4	Cari İşlemler ve Sermaye Hareketleri Dengesi (ABD\$) ____	21
Grafik-5	Enflasyon Oranı (%)_____	22
Grafik-6	TMSF Bünyesindeki Bankaların Aktif Büyüklüklerine göre Dağılımı (2003 Yıl Sonu - ABD\$)_____	91
Grafik-7	TMSF Bünyesindeki Toplam Kredilerin Bankalara Göre Dağılımı (2003 Yıl Sonu İtibarıyla - %)_____	91
Grafik-8	Fert Başına GSMH (ABD\$) _____	111
Grafik-9	1978-2003 Döneminde Dolar Kuru Değişim Oranı (%)_____	111
Grafik-10	KKTC’de 1977-2003 Dönemi Reel Büyüme Hızı (%)_____	112
Grafik-12	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)_____	113
Grafik-13	1977 Fiyatlarıyla Yatırım Tasarruf Dengesi _____	113
Grafik-14	1977 Yılı Fiyatlarıyla Mali Müesseselerin GSYİH’ya Katma Değerinin Reel Büyüme Hızı (%) _____	114
Grafik-15	KKTC Bütçe Açığının GSMH’ya Oranı (%)_____	114
Grafik-16	Kamu Kesiminin GSYİH Payı İle Çalışan Nüfus İçerisinde Kamu Çalışanlarının Payı (%)_____	115
Grafik-17	1978-2003 Dönemi Kamu Sektörünün GSYİH’ya Katma Değerinin Reel Büyüme Hızı (%)_____	115
Grafik-18	1977-2003 Dönemi Kamu Sektörünün Yurtiçi Toplam Borç Stoku (ABD\$)_____	116

Grafik-19	Kamu Hizmetlerinin GSYİH İçerisindeki Payı ve Kamu Hizmetleri Çalışanların Toplam Çalışan Nüfusa Oranı (%) _	116
Grafik-20	KKTC’de Seçilmiş Yıllar İtibarıyla Tarım, Sanayi ve Hizmetler Sektörünün GSYİH’ya Oranı (%)_____	117
Grafik-21	KKTC’de 1977-2003 Dönemi ABD\$ Kuru Değişim Oranı İle Enflasyon Oranı (%)_____	117
Grafik-22	KKTC’de 1982-2003 Yıllarında Kamu Harcanabilir Gelirleri Ve Kamu Giderleri İle Kamu Finansman Gereği (1977 Fiyatlarıyla Milyon TL)_____	118
Grafik-23	Bankacılık Sektörü Aktif Özetleri (1985-2003-ABD\$)_____	118
Grafik-24	Bankacılık Sektörü Likit Aktifler ve MDC Toplamı (1985-2003) _____	119
Grafik-25	Bankacılık Sektörü Yasal Karşılıklar Toplamı (1985-2003)_	119
Grafik-26	Bankacılık Sektörü Krediler Toplamı (1985-2003)_____	120
Grafik-27	Bankacılık Sektörü Diğer Aktifler Toplamı (1985-2003)____	120
Grafik-28	Bankacılık Sektörü Pasif Özetleri (1985-2003)_____	121
Grafik-29	Bankacılık Sektörü Özkaynaklar Toplamı (1985-2003) ____	121
Grafik-30	Bankacılık Sektörü Mevduatlar Toplamı (1985-2003) ____	122
Grafik-31	Bankacılık Sektörü Kullanılan Krediler Toplamı (1985-2003) _____	122
Grafik-32	Bankacılık Sektörü Diğer Pasifler Toplamı (1985-2003) ____	123
Grafik-33	Tahsili Gecikmiş Alacakların Toplam Plasmanlara Oranı (%)	123
Grafik-34	Kamu Kredilerinin ve Toplam Plasmanların Yıllara Göre Değişimi_____	124
Grafik-35	Kamu Kredilerinin Toplam Plasmanlara Oranı (%) _____	124

Grafik-36	Hazinenin Kullanabileceği Borç Miktarının Yasal Üst Sınırı ile Gerçekleşen Borç Oranlarının Karşılaştırılması_____	125
Grafik-37	KKTC Merkez Bankası Likit Aktifler ve MDC Toplamı____	125
Grafik-38	KKTC Merkez Bankası Likit Aktifler ve MDC Toplamının Toplam Aktifler İçerisindeki Payı_____	126
Grafik-39	KKTC Merkez Bankası Likit Aktifler ve MDC Toplamının Yükümlülükleri Karşılama Oranı _____	126
Grafik-40	Hazine Borçlarının Merkez Bankası Toplam Aktiflerine Oranı_____	127
Grafik-41	KKTC Merkez Bankası Yasal Karşılıklar Toplamı_____	127
Grafik-42	KKTC Merkez Bankası Yasal Karşılıklar Toplamının Toplam Pasifler İçerisindeki Payı _____	128
Grafik-43	Çek Kullanmaktan Men Edilenlerin 2002-2003 Yılları Dağılımı_____	128
Grafik-44	Merkez Bankası Reeskont Kredilerinin Sektörler Bazında 2002 ve 2003 Yılı Dağılımları_____	129
Grafik-45	Menkul Kıy. Cüzdanının Banka Grupları İçindeki Payı (%)_	129
Grafik-46	Menkul Kıymetler Cüzdanının Aktif Toplamı İçindeki Payı (%) _____	130
Grafik-47	Gruplar İtibarıyla Kredilerin Aktif Toplamı İçindeki Payı (%)	130
Grafik-48	Gruplar İtibarıyla Kredilerin Takibe Dönüşme Oranı (%)____	131
Grafik-49	Banka Grupları İtibarıyla Pasif Yapısı (%)_____	131
Grafik-50	Bilanço Dışı İşlemler (%) _____	132
Grafik-51	İç Borç Stoku/GSYİH (%)_____	132

1. KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ EKONOMİSİ

2000 ve 2001 yıllarında yaşanan ekonomik daralmanın ardından KKTC ekonomisi, uygulanmakta olan ekonomik program, siyasal gelişmeler ve ortak para birimi kullandığımız Türkiye Cumhuriyetindeki ekonomik iyileşmeye bağlı olarak 2002 yılından itibaren büyüme trendine girmiş ve bu durum 2003 yılında da sürmüştür. Ülkemizde, Türkiye Cumhuriyeti resmi para birimi Türk Lirasının kullanılması, doğal olarak ekonomimizin, Türkiye ekonomisinde meydana gelen içsel ve dışsal gelişmelerden etkilenmesini de beraberinde getirmektedir. Türkiye’de uygulanan ekonomik programın temel amaçları olarak belirlenen enflasyonla mücadele, borç yükünün azaltılması ve sürdürülebilir hızlı büyümede başarılı olunması ekonominin büyümesine, enflasyonun düşmesine, TL’nin değer kazanması ile faiz oranlarının gerilemesine bağlı olarak maliyetlerin azalmasına ve diğer makroekonomik olumlu gelişmelere neden olmuştur. Söz konusu bu olumlu gelişmelerin etkisi ülke ekonomimize aynen yansımıştır.

Bu gelişmelere ilaveten, 04 Ekim 2000 tarihinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu tarafından yürürlüğe konan ‘Ekonomik İstikrar Programının kararlılıkla uygulanmaya devam edilmesi, bu programla uyumlu mali disiplin, fiyat ve yapısal reform politikalarından önemli sapmaların olmaması, ülkemiz ekonomisinde yaşanan olumlu gelişmelere katkı koyan diğer nedenler arasında yer almaktadır.

1.1 Temel Ekonomik Göstergeler

Ülkemizde yaşanan bankalar krizi sunucu küçülen ekonomi, 2002 yılında olduğu gibi 2003 yılında da büyümeye devam etmiş ve GSMH reel büyüme hızı yüzde 5.4 olan ön tahmin hedeflerinin oldukça üzerinde gerçekleşerek, yüzde 11.4’e ulaşmıştır. Büyüme hızındaki artış ile, ekonomideki büyüme trendinin birlikte sürdüğü gözlenmektedir. Belirtilen bu gelişmeler ışığında, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti GSMH’sı 2003 yılı sonunda 342.3 milyon dolar artarak 1,283.7 milyon dolara yükselmiştir. İnşaat, ticaret, kamu sektörü ile ithalat vergilerinde meydana gelen yüksek tutarlı artışlar GSMH’nın yüzde 36.36 gibi çok yüksek oranda artmasında etkili olmuştur. GSYİH ise geçen yıla göre yüzde 35.28 artarak 1,263.7 milyon dolara ulaşmış olup reel olarak yüzde 10.6 oranında büyüme göstermiştir. Nüfus artışının, GSMH büyüme hızının altında gerçekleşmesi neticesinde, 2002 yılında 4,409 dolar olan kişi başına GSMH, 2003 yılı sonunda 5,949 dolara yükselmiştir.

Ekonomimizde yaşanan yüksek oranlı büyümenin istihdam (işsizlik) rakamlarına yansıdığı gözlenmektedir. Önceki yıla göre, 2003 yılı sonunda

istihdam 5,746 kişi artmış ve 98,860 kişiye ulaşmıştır. Bu artış, esas itibarıyla inşaat sektöründeki istihdam artışından kaynaklanmaktadır. İnşaat sektöründeki artış 3,647 kişi olup toplam istihdam artışının yüzde 63.5'ine denk gelmektedir. Bunun yanı sıra serbest meslek ve hizmetler, ticaret-turizm ile kamu hizmetleri sektörlerinin istihdam artışına toplam 1,697 kişilik katkısı olmuştur. Belirtilen bu sektörlerin inşaat sektörü ile birlikte değerlendirilmesi halinde, 2003 yılı içerisinde gerçekleşen istihdam artışının yüzde 93'ünün bu sektörlerden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Aynı yıl içerisinde, tarım sektörünün toplam istihdam içindeki payı ise yüzde 15.7'den yüzde 14.5'e gerilemiştir. Toplam istihdam içinde en büyük payı yüzde 19.7 ile inşaat sektörü almaktadır. Bu sektörü yüzde 18.8 oranı ile kamu, yüzde 15.3 oranı ile serbest meslek ve hizmetler ve yüzde 14.5 oranı ile tarım sektörleri izlemektedir. İstihdam rakamlarındaki bu olumlu gelişmelere rağmen ülkemizde kayıtdışı işçi sorunu devam etmektedir.

Türkiye'de uygulanan ekonomik programın temel hedeflerinden biri olan enflasyonla mücadelede başarılı olunması ile ülkemizde yürürlükte bulunan fiyat ve mali disipline yönelik politikalar neticesinde enflasyon oranı 11.9 puan azalarak yüzde 12.6 olmuştur. Enflasyon oranındaki bu düşüşte etkin faktörler arasında, Türk Lirasının yabancı paralara karşı değerlendirilmesi, ve buna bağlı ithalat maliyetlerinin düşmesi ile TC Merkez Bankası'nın enflasyona yönelik kararlı para politikası yer almaktadır.

Ekonomik programla uyumlu sıkı maliye politikasının izlenmesi ve ekonomideki iyileşme, bütçe performansına olumlu bir şekilde yansımış ve 2002 yılında 225.1 milyon dolar olan bütçe açığı 48.3 milyon dolar gerileyerek 176.8 milyon dolar olmuştur. 2002 yılında bütçe açığının GSMH'ya oranı yüzde 23.91 iken 2003 yılı sonunda yüzde 13.77'ye gerilemiştir. Bütçe açığının GSYİH'ya oranı da aynı şekilde bir seyir takip etmiş ve yüzde 24.09'dan yüzde 13.99'a gerilemiştir.

2003 yılı sonunda ihracat 50.8 milyon dolar, ithalat ise 477.8 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Bir önceki yıla göre ihracatta meydana gelen 5.4 milyon dolarlık artışın, ithalatta oluşan 168.2 milyon dolarlık artışı karşılayamaması nedeni ile dış ticaret dengesindeki açık bir önceki yıla göre 162.8 milyon dolar genişleyerek 427.0 milyon dolara ulaşmıştır. 2002 yılında yüzde 14.7 olan ihracatın ithalatı karşılama oranı, 2003 yılında yüzde 10.6'ya gerilemiştir. İthalattaki yüksek artış, ekonomideki büyümenin etkisiyle ithal edilen malların talebindeki artışın yanı sıra tüketimdeki talep artışından ve dövizin ucuzlamasından kaynaklanmaktadır.

2003 yılı sonunda cari işlemler dengesindeki fazla, 19.4 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Turizm ve diğer görünmeyen işlemler kalemlerinden oluşan görünmeyen işlemler dengesindeki 446.4 milyon dolarlık bakiyenin, dış ticaret

dengesinde oluşan 427.0 milyon dolarlık açığı kapamakta yeterli olması, cari işlemler dengesinin fazla vermesindeki en önemli etmen olmuştur. Cari işlemler dengesinin GSMH'ya oranı yüzde 1.51 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo-1: MAKROEKONOMİK GÖSTERGELER

	2001	2002	2003
GSMH (Milyon \$)	908.8	941.4	1,283.7
GSYİH (Milyon \$)	907.7	934.1	1,263.7
GSMH Reel Büyüme Hızı (%)	-5.4	6.9	11.4
Fert Başına GSMH (\$)	4,303	4,409	5,949
Enflasyon Oranı (%)	76.8	24.5	12.6
Bütçe Açığı (Milyon \$)	146.1	225.1	176.8
Dış Ticaret Dengesi (Milyon \$)	-237.4	-264.2	-427.0
İhracat (Milyon \$)	34.6	45.4	50.8
İthalat (Milyon \$)	272.0	309.6	477.8
İhracat/İthalat (%)	12.7	14.7	10.6
Cari işlemler Dengesi (Milyon \$)	-17.1	13.7	19.4
Cari işlemler Dengesi / GSMH	-1.88	1.46	1.51
İstihdam	90,366	93,114	98,860
Nüfus	211,191	213,491	215,790

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü.

Not: Bu bölümdeki tablolarda DPÖ ortalama ABD \$ kuru kullanılmıştır.

1.2. Ekonominin Genel Dengesi

2000 ve 2001 yıllarında yaşanan krizlerle ciddi bir daralma sürecine giren ekonomi 2002 yılından itibaren yeniden büyüme sürecine girmiştir. Ekonominin büyümeye devam etmesinde, ekonomik programın uygulanması, sınır kapılarının açılması ve olumlu beklentilerin etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu gelişmeler üretici, tüketici ile yatırımcıların harcamalarında artış sağlamış ve 2003 sonunda GSYİH yüzde 10.6 ve GSMH yüzde 11.4 oranında reel büyüme göstermiştir. Ekonomik büyümenin ana belirleyicisi inşaat sektörü olmuştur. İthalata bağlı tüketim harcamalarındaki artış ekonomik büyümenin itici gücü olduğunu göstermektedir.

Toplam kaynaklar tutarı cari fiyatlarla 480.1 trilyon lira artarak 1,878.2 trilyon liraya ulaşmıştır. Söz konusu bu artış yüzde 34.34 oranında büyümeye denk gelmektedir. Toplam kaynaklar tutarını oluşturan kalemlerden toplam yatırımlar tutarı 2003 yılı sonunda yüzde 46.71 oranında artarak 329.3 trilyon lira, toplam tüketim tutarı ise yüzde 31.96 oranında artarak 1,548.9 trilyon lira olmuştur. Toplam yatırımların toplam kaynaklar içinde yüzde 16.05 olan payı, 2003 sonunda yüzde 17.53'ye yükselmiştir. Toplam yatırımların payındaki artış sabit sermaye yatırımlarındaki artıştan kaynaklanmaktadır. Buna karşın toplam tüketimin toplam kaynaklar içindeki payı yüzde 83.95'den yüzde 82.47'ye gerilemiştir. Kamu harcanabilir geliri bir önceki yıla göre yüzde 200.0 oranında artarak 108.2 trilyon liradan 324.3 trilyon liraya yükselmiştir. Diğer taraftan özel harcanabilir gelir 1,310.5 trilyon liradan, 1,582.7 trilyon liraya ulaşarak yüzde 20.77 oranında büyümüştür. 2002 yılında özel harcanabilir gelirin GSMH'ya oranı yüzde 92.87 iken 2003 sonunda bu oranın yüzde 82.98'ye gerilediği gözlenmektedir.

Toplam yurtiçi tasarruflar geçen seneye göre yüzde 46.15 oranında artarak 2003'de 358.1 trilyona ulaşmıştır.

Tablo-2: EKONOMİNİN GENEL DENGESİ (Cari Fiyatlarla)

	Milyon TL		ABD\$	
	2002	2003	2002	2003
Toplam Kaynaklar	1,398,132,003	1,878,250,482	927,726,450	1,264,311,118
Toplam Yatırımlar	224,436,826	329,272,467	148,924,407	221,643,942
Toplam Tüketim	1,173,695,177	1,548,978,015	778,802,043	1,042,667,176
Kamu Harcanabilir Geliri	108,227,350	324,355,696	71,813,945	218,334,304
Özel Harcanabilir Gelir	1,310,475,913	1,582,715,268	869,562,505	1,065,376,811
Toplam Yurtiçi Tasarruflar	245,008,086	358,092,949	162,574,407	241,043,939
Yatırımlar/GSMH (%)	15,80	17,26	15,80	17,26
Tasarruflar/GSMH (%)	17,27	18,78	17,27	18,78

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü.

1.2.1. Gayri Safi Yurtiçi Hasıla ve Ana Sektörlerde Yıllık Büyüme

Ekonomide 2002 yılından başlayarak meydana gelen büyüme, 2003 yılında artarak devam etmiştir. Tarım sektörü bir önceki yıla göre yüzde 7.3 oranında büyümüştür. Bitkisel ve hayvansal üretim ile orkinos balık üretiminden dolayı balıkçılık ve su ürünleri alt sektörlerinde artış meydana gelmiş, ancak ormancılık alt sektöründeki gerileme, tarım ana sektöründeki büyümenin sınırlı kalmasına neden olmuştur. GSYİH içindeki payı ise 0.4 puan azalarak yüzde 10.5'e gerilemiştir.

Taşocakçılığı, imalat sanayi ve elektrik-su alt sektörlerinden oluşan sanayi sektöründeki büyüme, tüketim talebinin yükselmesine paralel olarak üretimin artmasından kaynaklanmaktadır. Taşocakçılığı alt sektöründe, inşaat sektöründeki patlamayla birlikte yüzde 24.6'ya varan artış yaşanmıştır. Elektrik-su alt sektöründe ise yeni santralin devreye girmesiyle beraber kws üretiminde artış meydana gelmiştir. Elektrik üretimindeki yeni arz, nüfus ve konut sayısındaki çoğalmanın yarattığı taleple karşılanmış ve bu alt sektördeki büyüme yüzde 7.2 oranına ulaşmıştır. Netice itibarıyla sanayi sektöründeki büyüme yüzde 7.7 düzeyinde gerçekleşmiştir. Sanayi sektörünün GSYİH içindeki payı yüzde 11.6 ile bir önceki yıla göre yaklaşık olarak aynı düzeyde kalmıştır.

Yurtdışında yaşayan Kıbrıslı Türkler ile bazı yabancı ülke vatandaşlarının konut alma talebinden dolayı inşaat sektörü ciddi derecede büyümüştür. Demir, çimento, tuğla ve diğer inşaat malzemeleri ithalatında olağanüstü artışlar yaşanmıştır. 2002 yılında yüzde 15.9 oranında büyüyen sektör, 2003 yılında yüzde 30.8 oranında gelişme göstermiştir. Bu büyümeye özel sektör yatırımları yanı sıra Ercan Havaalanı gibi kamu sektörü yatırımları da katkı koymuştur. İnşaat izinlerinde -yoğunluklu olarak Girne bölgesinde- sürekli ve artarak devam eden bir talep bulunmaktadır. Sektördeki büyüme, inşaat sektörünün GSYİH içindeki payına da yansımış ve 2002 yılında yüzde 8.6 olan bu payın yüzde 10.1'e yükselmesine neden olmuştur.

Ticaret ve turizm sektöründe 2003 yılında yüzde 12.5'lik büyüme meydana gelmiştir. Büyümenin kaynağı sanayi üretimindeki ve ithalattaki artışlara dayanmaktadır. Ayrıca kapıların açılması ile birlikte gecelik konaklamalarda artış olmuştur. Ticaret sektöründeki büyümede, toptan-perakende ticaret yüzde 14.6, otel-lokanta alt sektörünün ise yüzde 5.0 oranında büyümesi etkili olmuştur. Sektörün GSYİH içindeki payında önemli bir değişikliğin olmadığı ve yüzde 15.9 düzeyinde kaldığı görülmektedir.

Ulaştırma-haberleşme sektöründeki büyüme yüzde 4.2 oranında gerçekleşmesine karşın, GSYİH içindeki payında 0.7 puanlık gerileme olmuş ve yüzde 12.0 olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu büyümede ithalata bağlı olarak taşıyan yükteki ve yolcu sayısındaki artışların deniz, kara ve hava ulaşımı aracılığıyla yapılması rol oynamıştır.

Mali müesseselerde 2002 yılında meydana gelen yüzde 10.1 oranındaki negatif büyümenin yerini 2003 yılında yüzde 6.7'lik pozitif büyümeye bırakmıştır. Personel sayısındaki ve özellikle tüketici kredilerindeki artış ile bankacılık sektörü aktif büyüklüğünde yaşanan gelişmeler büyümeyi olumlu etkilemiştir.

Konut gelirleri inşaat sektöründeki artışla beraber büyümüştür. 2002 yılında yüzde 2.0 olan büyüme oranı, 2003 yılında 2.4'e yükselmiştir. Konut gelirlerinin GSYİH içindeki payı ise yüzde 5.0 düzeyinde kalmıştır.

Türk lirasının değer kazanması, faizlerdeki gerileme ve iç talepte yaşanan artış serbest meslek ve hizmetler sektörünün 2003 yıl sonuna göre yaklaşık 5 puan artarak yüzde 5.7 büyümesini sağlamıştır. GSYİH içindeki payı ise yüzde 8.9'dan yüzde 8.5'e gerilemiştir.

2002 yılında, 0.5 oranında küçülen kamu hizmetleri sektöründe, 2003 yılında personel sayısındaki artıştan kaynaklanan yüzde 4.1'lik büyüme meydana gelmiştir. Buna karşın kamu hizmetlerinin GSYİH içindeki payı yüzde 16.0'dan yüzde 15.1'e düşmüştür.

Bir önceki yıla göre ithalatta meydana gelen yüzde 54.3 oranındaki artışla birlikte ithalat vergileri yüzde 36.9 ile büyüme oranı en yüksek kalem olmuştur. GSYİH içindeki payı 2003’de yüzde 7.1 olarak gerçekleşmiştir.

Böylece GSYİH 2003 yılı sonunda, Güney Kıbrıs ile KKTC arasında kişilerin serbest dolaşımının sağlanması, Hükümetimiz ile Türkiye Cumhuriyeti arasında imzalanan 4 Ekim 2000 tarihli ‘Ekonomik İstikrar Programı’nın kararlılıkla uygulanması ve makroekonomik göstergelerdeki iyileşmelere paralel olarak yüzde 10.6 oranında büyümüştür.

Tablo-3: GSYİH BÜYÜMESİ VE ANA SEKTÖRLERİN GSYİH İÇİNDEKİ PAYLARI

	Cari Fiyat (Trilyon TL)		Reel Büyüme (%)		GSYİH İçindeki Payı (%)*	
	2002	2003	2002	2003	2002	2003
1. Tarım	125.7	176.3	18.9	7.3	10.9	10.5
2. Sanayi	157.6	191.4	5.0	7.7	11.9	11.6
3. İnşaat	62.0	93.3	15.9	30.8	8.6	10.1
4. Ticaret-Turizm	215.5	300.8	13.9	12.5	15.7	15.9
5. Ulaştırma-Haberleş.	185.3	221.1	3.7	4.2	12.7	12.0
6. Mali Müesseseler	89.9	115.3	-10.1	6.7	4.3	4.2
7. Konut Geliri	41.4	50.8	2.0	2.4	5.3	5.0
8. Serbest Meslek/ Hiz.	138.9	152.8	0.9	5.7	8.9	8.5
9. Endüstriler Top.(1..8)	1,016.3	1,301.9		9.9	78.3	77.8
10. Kamu Hizmetleri	277.9	404.7	-0.5	4.1	16.0	15.1
11. Toplam (9+10)	1,294.2	1,706.6		9.0	94.3	92.9
12. İthalat Vergisi	113.5	170.8	6.7	36.9	5.7	7.1
13. GSYİH (11+12)	1,407.7	1,877.4	6.2	10.6	100.0	100.0
14. NDAFG	11.0	29.7	594.1	123.5		
15. GSMH (13+14)	1,418.7	1,907.1	6.9	11.4		

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü.

* Sabit fiyatlara göre hesaplanmıştır.

1.3. Kamu Maliyesi

2003 yılı 2002 yılında olduğu gibi kamu alanında mali disiplinin sağlandığı bir yıl olmuştur. Kamu kesimi finansman gereksiniminin azalması ve ekonomik büyümeye bağlı olarak 2003 yılında kamu kesimi finansman gereğinin GSMH içindeki payında 2002 yılına göre gerileme olmuştur.

2003 yılı sonunda kamu gelirlerinde 260.7 trilyon liralık artış meydana gelmiş ve 819.2 trilyon liraya ulaşmıştır. Vergi gelirlerinin kamu gelirleri içindeki payında önemli bir değişiklik yaşanmamış ve yüzde 41 olarak gerçekleşmiştir. Transfer harcamaları ise 44.5 trilyon lira artarak 450.3 trilyon liradan 494.8 trilyon liraya yükselmiştir. Kamu gelirleri ile transfer harcamaları arasındaki farkı ifade eden kamu harcanabilir gelirinde 216.1 trilyon liralık artış oluşmuştur. Kamu harcanabilir gelirinde oluşan 216.1 trilyon liralık artışın, kamu cari giderlerinde oluşan 155.9 trilyon liralık artışı karşılması sonucunda 2002 yılında 214.7 trilyon lira olan kamu tasarruf açığı 60.3 trilyon lira azalarak 154.4 trilyon liraya gerilemiştir.

Kamu tasarruf açığındaki bu azalma, kamu yatırım harcamalarının 78.5 trilyon liradan 106.4 trilyon liraya yükselmesine rağmen, 2002 yılında 293.3 trilyon lira olan kamu finansman gereğinin 32.5 trilyon lira azalarak 260.8 trilyon liraya gerilemesine neden olmuştur. Söz konusu bu gelişmeler neticesinde kamu finansman gereğinin GSMH'ya oranı 2002 yılına göre 7 puan azalarak yüzde 20.67'den yüzde 13.67'ye düşmüştür. Kamu kesiminde meydana gelen açıklar, esas itibarıyla Türkiye Cumhuriyeti yardım ve kredileri ile finanse edilmektedir.

Tablo-4: KAMU KESİMİ GENEL DENGESİ (Cari Fiyatlarla)

	Milyon TL		ABD\$	
	2002	2003	2002	2003
1. Kamu Gelirleri	558,491,102	819,182,192	370,585,157	551,418,015
2. Transferler	450,263,752	494,826,496	298,771,212	333,083,710
3. Kamu Harcana. Geliri	108,227,350	324,355,696	71,813,945	218,334,304
4. Kamu Cari Giderleri	322,959,794	478,793,537	214,299,038	322,291,408
5. Kamu Tasarrufu	-214,732,443	-154,437,841	-142,485,093	-103,957,103
6. Kamu Yatırımı	78,583,801	106,416,005	52,144,054	71,632,053
7. Kamu Finansman Gereği	293,316,245	260,853,846	194,629,147	175,589,156

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü.

Dış yardım ve borçlanmaların GSYİH'ya oranının 2002 yılında yüzde 32.10 olan seviyesinin, 2003 sonunda yüzde 22.72'ye düştüğü gözlenmektedir. Bu gelişmede kurlardaki gerileme, vergi gelirlerinin artması ve özellikle bütçe giderlerinin bütçe gelirlerinden daha yavaş hızda artması rol oynamıştır.

Bütçe yerel gelirleri 251.1 trilyon liralık artışla 600.6 trilyon liraya ulaşmıştır. Bütçe giderleri ise 225.7 trilyon lira artarak 1,027.2 trilyon lira olmuştur. Bütçe yerel gelirlerindeki artışın bütçe giderlerindeki artıştan 25.4 trilyon lira fazla olması dış yardım ve borçlanmalar kaleminin aynı tutarda azalmasına sebep olmuş ve bu kalem 451.9 trilyon liradan 2003 yılında 426.5 trilyon liraya gerilemiştir.

Tablo-5: BÜTÇE DENGESİ (Cari Fiyatlarla)

	Milyon TL		ABD\$	
	2002	2003	2002	2003
1. Bütçe Yerel Gelirleri	349,495,497	600,616,770	231,906,727	404,294,564
1.1. Vergi Gelirleri	228,729,649	339,140,945	151,772,898	228,286,734
1.1.1. Dolaysız Vergiler	114,648,012	168,814,269	76,074,358	113,634,342
1.1.2. Dolaylı Vergiler	114,081,637	170,326,676	75,698,540	114,652,392
1.2. Diğer Gelirler	84,462,632	114,209,800	56,044,935	76,878,308
1.3. Fon Gelirleri	36,303,216	147,266,025	24,088,894	99,129,522
2. Bütçe Giderleri	801,470,483	1,027,199,638	531,813,423	691,441,283
2.1. Cari Giderler	220,646,137	334,498,045	146,409,107	225,161,447
2.1.1. Personel Giderleri	186,722,954	285,819,431	123,899,477	192,394,299
2.1.2. Diğer Cari Giderler	33,923,183	48,678,614	22,509,630	32,767,148
2.2. Transferler	455,145,454	506,948,350	302,010,451	341,243,323
2.2.1. Sosyal Transferler	161,351,749	223,159,031	107,064,487	150,215,558
2.2.2. Diğer Transferler	293,793,705	283,789,319	194,945,964	191,027,765
2.3. Savunma	54,000,000	68,918,000	35,831,544	46,390,934
2.4. Yatırımlar	71,678,892	116,835,243	47,562,321	78,645,579
3. Dış Yardım ve Borçlanmalar	451,974,986	426,582,868	299,906,696	287,146,719
3.1. Dış Yardımlar	112,720,253	163,813,409	74,795,198	110,268,101
3.1.1. TC Yardımları	111,582,343	162,356,671	74,040,141	109,287,524
3.1.2. Diğer Yardımlar	1,137,912	1,456,738	755,057	980,577
3.2. Borçlanmalar	339,254,733	262,769,459	225,111,498	176,878,618
3.2.1. İç Borçlanmalar	34,350,227	-6,949,497	22,792,994	-4,677,931
3.2.2. Dış Borçlanmalar	304,904,506	269,718,956	202,318,504	181,556,549

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Bütçe yerel gelirlerinin bütçe giderlerini karşılama oranı 2002 yılında yüzde 43.60 iken 2003 yılında bu oranın yüzde 58.47'ye ulaştığı görülmektedir. Bu oranın artmasında fon gelirleri ile diğer gelirler kalemlerindeki artışlar etkili olmuştur.

Ülkemizde vergi gelirlerinin GSYİH içindeki payı bir önceki yıla göre artmış ve yüzde 16.24'den, yüzde 18.06'ya yükselmiştir. Kurumlar ve gelir vergi oranlarındaki düşüşe rağmen vergi gelirlerinde artış meydana gelmesi, ekonomik büyüme yanında, tahsilatların hızlandırılmasına dayanmaktadır. Vergi gelirlerinin bütçe yerel gelirlerini karşılama oranı ise 8.98 puan gerileyerek 2003 sonunda yüzde 56.46 olmuştur. Bu durumun tersine fon gelirlerinin bütçe yerel gelirleri içindeki payı 14.19 puan artarak yüzde 24.58'e ulaşmıştır.

Cari giderlerin bütçe giderleri içindeki payı yüzde 27.52'den yüzde 32.56'ya ve personel giderlerinin payı yüzde 23.29'dan yüzde 27.82'ye artarken, transfer giderlerinin toplam bütçe giderleri içindeki payı 7.43 puan azalarak yüzde 49,35 olarak gerçekleşmiştir.

Bütçe yerel gelirleri ile bütçe giderleri arasında meydana gelen negatif fark dış yardım ve borçlanmalarla finanse edilmektedir. 2002 yılında 801.4 trilyon lira olan toplam bütçe giderlerinin yüzde 56.38'ine denk gelen 451.9 trilyon liralık kısmı dış yardım ve borçlanmalar yoluyla kapatılırken, 2003 yılı sonuna gelindiğinde 1,027.1 trilyon lira olan bütçe giderlerinin 426.5 trilyon liralık kısmının dış yardım ve borçlanmalar yolu ile finanse edildiği ve bu oranın ciddi seviyede gerileyerek yüzde 41.52 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bu finansman ile savunma harcamaları, yatırım projelerinin önemli bir bölümü, cari ve transfer ödemeleri karşılanmaktadır.

Keza, bütçe açığı olarak tanımlanan borçlanmalar kaleminde de önemli oranda azalma olmuş ve borçlanmaların toplam bütçe gelirleri içindeki payı yüzde 42.32'den yüzde 25.58'e gerilemiştir.

Tablo-6: BÜTÇE GÖSTERGELERİ (%)

	2002	2003
Bütçe Yerel Gelirleri / Bütçe Giderleri	43.60	58.47
Vergi Gelirleri / Bütçe Yerel Gelirleri	65.44	56.46
Fon Gelirleri / Bütçe Yerel Gelirleri	10.39	24.58
Cari Giderler / Bütçe Giderleri	27.52	32.56
Personel Giderleri / Bütçe Giderleri	23.29	27.82
Transferler / Bütçe Giderleri	56.78	49.35
Dış Yardım ve Borçlanmalar / Bütçe Giderleri	56.38	41.52
Borçlanma / Bütçe Gelirleri	42.32	25.58
Vergi Gelirleri / GSYİH	16.24	18.06

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü.

1.4. Ödemeler Dengesi

Ekonomide yaşanan olumsuzluklar, 2001 yılı ortalarından itibaren tersine dönmeye başlamıştır. Kur ve faiz oranlarındaki gerilemeye paralel olarak üretim, yatırım ve tüketim harcamalarında talep artışı yaşanmış ve bu durumun sonuçları ödemeler dengesine yansımıştır. Cari işlemler dengesi, döviz kurlarındaki gerileme paralelinde gözlenen ithalat artışının neden olduğu dış ticaret açığındaki büyümeye rağmen görünmeyen işlemler dengesindeki pozitif gelişmenin, meydana gelen dış ticaret açığını karşılaması sonucu 19.4 milyon dolar fazla vermiştir. 2003 sonuna göre sermaye hareketleri dengesi 262.8 milyon dolar olarak gerçekleşmiş, rezerv hareketleri ise 62 milyon dolar artarak 281.0 milyon dolar olmuştur. Net hata ve noksan kalemi 10.2 milyon dolar gerileyerek 1.2 milyon dolar olmuştur.

Tablo-7: ÖDEMELER DENGESİ (MİLYON ABD\$)

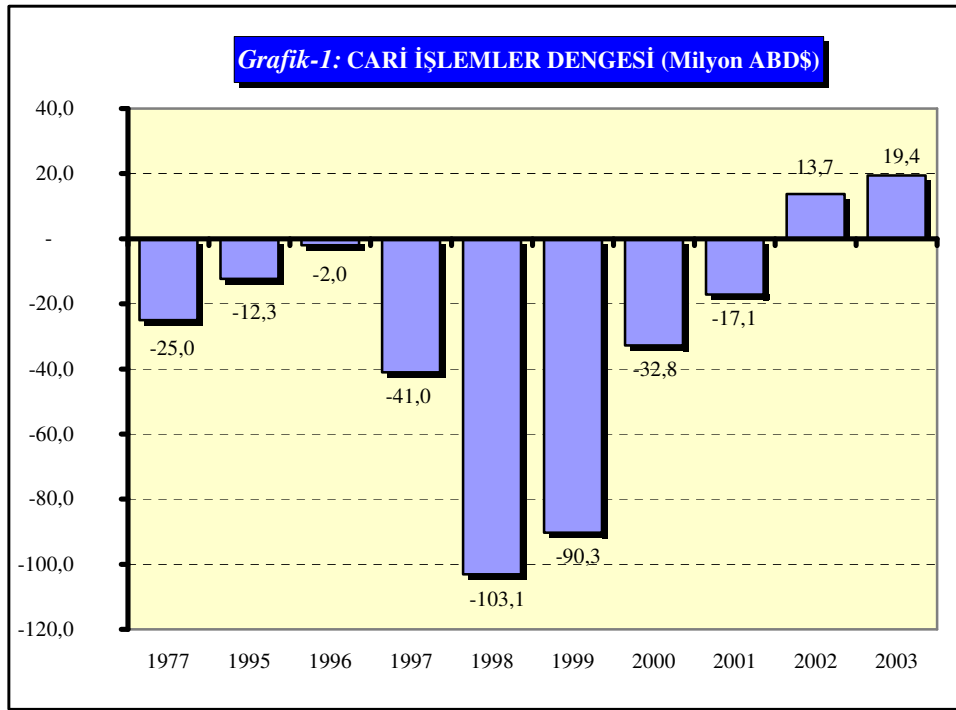
Sektörler	2002	2003
1.Cari İşlemler		
1.1. Dış Ticaret		
1.1.1. Dışsatım	45.4	50.8
1.1.2. Dışalım	309.6	477.8
Dış Ticaret Dengesi	-264.2	-427.0
1.2. Görünmeyen İşlemler		
1.2.1. Turizm (Net)	114.1	178.8
1.2.2. Diğer Görünmeyenler (Net)	163.8	267.6
Görünmeyen İşlemler Dengesi	277.9	446.4
Cari İşlemler Dengesi	13.7	19.4
2. Sermaye Hareketleri		
2.1. TC Yardım ve Kredileri	202.3	218.8
2.2. Kısa Vadeli Diğer Sermaye Hareketleri (Net)	14.4	44.0
Sermaye Hareketleri Dengesi	216.7	262.8
Genel Denge	230.4	282.2
3. Rezerv Hareketleri (- Artış, + Azalış)	-219.0	-281.0
4. Net Hata ve Noksan	-11.4	-1.2
Ortalama ABD \$ Kuru	1,507,052.0	1,485,591.9

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü.

1.4.1. Cari İşlemler

2002 yılı sonuna göre artış trendine giren dış ticaret açığındaki büyüme 2003 yılında da devam etmiş ve 427.0 milyon dolara ulaşmıştır. Kur ve faizlerdeki düşüş ile oluşan maliyetlerdeki gerileme, tüketim malları üzerinde talep yaratmış ve bu durum ithalatın artmasına neden olmuştur. İhracatta (dışsatım) gözlenen 5.4 milyon dolarlık düşük tutardaki artışa karşın ithalatta (dışalım) oluşan 168.2 milyon dolarlık yüksek tutardaki artış, dış ticaret dengesi açığının 162.8 milyon dolar büyümesine ve 427.0 milyon dolara ulaşmasına neden olmuştur.

Görünmeyen işlemler dengesini oluşturan turizm ve diğer görünmeyen işlemler kalemlerindeki toplam artış 2003 sonuna göre 168.5 milyon dolar olarak gerçekleşmiş ve görünmeyen işlemler dengesi kalemi 446.4 milyon dolara yükselmiştir. Turizm gelirlerinin ve diğer görünmeyen işlem gelirlerinin olumlu etkisiyle 446.4 milyon dolara ulaşan görünmeyen işlemler dengesi, 427.0 milyon dolarlık dış ticaret açığını kapatarak, cari dengenin 19.4 milyon dolar fazla vermesine imkan yaratmıştır.

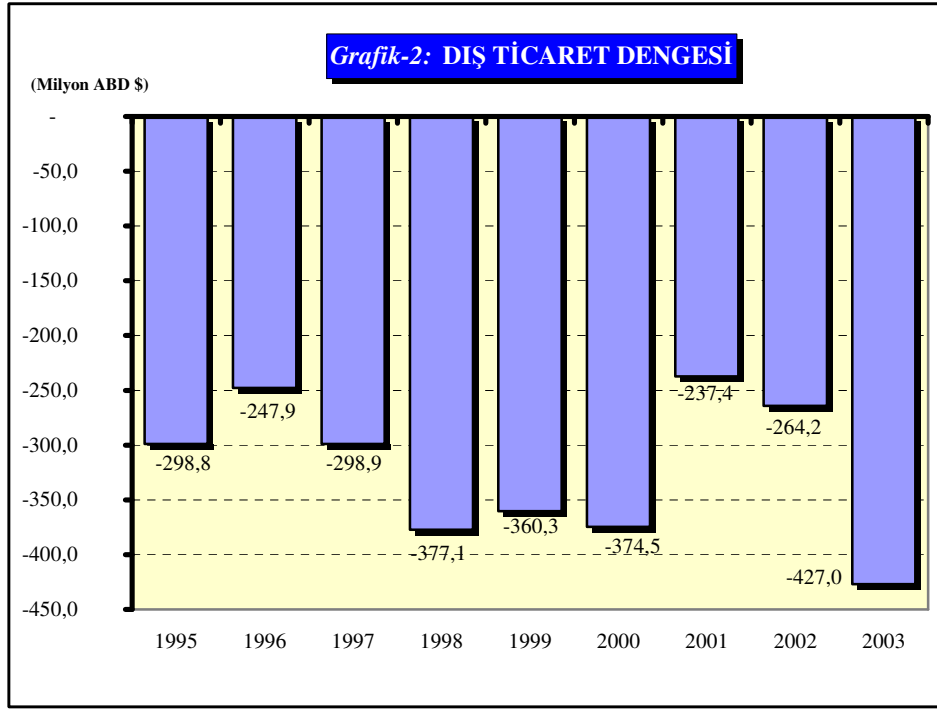

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü.

1.4.1.1. Dış Ticaret Dengesi

2002 yılında 264.2 milyon dolar olan dış ticaret dengesindeki açık, ithalattan ve kurlardan kaynaklanan unsurlardan dolayı yüzde 61.61 büyüyerek 427.0 milyon dolara ulaşmıştır. 2003 yılı sonuna göre ihracat yüzde 11.89 artarak 50.8 milyon dolara, ithalat ise yüzde 54.32 yükselerek 477.8 milyon dolara ulaşmıştır.

İhracatın ithalatı karşılama oranı bir önceki yıla kıyasla 4.03 puan gerileyerek yüzde 10.63 olmuştur. İhracatın GSYİH'ya oranı yüzde 4.86'dan yüzde 4.02'ye gerilemiş, ithalatın GSYİH'ya oranı yüzde 33.14'den yüzde 37.80'e artmış ve dış ticaret açığının GSYİH'ya oranı yüzde 28.28'den yüzde 33.79'a yükselmiştir.

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü.

İhracatın sektörlere göre dağılımı incelendiği zaman tarım ürünlerinin toplam ihracat içinde miktarsal olarak 18.9 milyon dolardan 20.9 milyon dolara yükseldiği, ancak yüzde payının 41.6'dan 41.1'e gerilediği görülmektedir. Tarım ürünlerindeki miktarsal artış narenciye ve patates alt kalemlerindeki artıştan kaynaklanmaktadır.

Sanayi ürünleri, toplam ihracat içindeki en büyük paya sahip olup yüzde 57.6'lık oranla bir önceki yıla göre seviyesini korumuştur. İşlenmiş tarım ve gıda fasıllarındaki artışa karşın konfeksiyon ve diğer sanayi fasıllarında 2003 yılı sonunda gerileme görülmektedir. 2002 yılında olduğu gibi mineral ürünlerinin değeri 1.0 milyon doların altında kalmıştır.

Tablo-8: İHRACATIN SEKTÖRLERE GÖRE DAĞILIMI (MİLYON ABD\$)

Sektörler	2002	%	2003	%
1.Tarımsal Ürünler	18.9	41.6	20.9	41.1
1.1.Narenciye	17.1	37.7	17.8	35.1
1.2.Patates	0.2	0.4	0.4	0.8
1.3.Canlı Hayvan	0.0	0.0	0.0	0.0
1.4.Diğer	1.6	3.5	2.7	5.2
2.Sanayi Ürünleri	26.1	57.5	29.2	57.6
2.1.İşlenmiş Tarım ve Gıda	12.2	26.9	16.6	32.7
2.2.Konfeksiyon	10.9	24.0	10.2	20.1
2.3.Diğer	3.0	6.6	2.4	4.8
3.Mineraler	0.4	0.9	0.7	1.3
Toplam	45.4	100.0	50.8	100.0

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü.

İhracatın ana mal gruplarına göre dağılımına bakıldığında 50.8 milyon dolarlık ihracatın yüzde 92.30'una tekabül eden 46.9 milyon dolarlık kısmının yiyecek ve canlı hayvanlar (%60), içkiler ve tütün (%12.2) ile çeşitli mamüller (%20.1) ana mal gruplarından oluştuğu görülmektedir.

Tablo-9: İHRACATIN ANA MAL GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI (MİLYON ABD\$)

Mal Grubu	2002	%	2003	%
1. Yiyecek ve Canlı Hayvan	26.3	57.9	30.5	60.0
2. İçkiler ve Tütün	3.7	8.2	6.2	12.2
3. Yakıttan Gayrı Yenmeyen Maddeler	2.3	5.1	2.0	3.9
4. Mineral Yakıt., Yağlayıcı Madde ve İlgili Olanlar	0.9	2.0	0.5	1.0
5. Hayvan ve Sebze Yağları	0.1	0.2	0.2	0.4
6. Kimyevi Maddeler	1.1	2.4	1.1	2.2
7. Yapıldığı Madde Cinsine Göre Tasnif Edilenler	0.1	0.2	0.1	0.2
8. Makine ve Nakliye Araçları	0.0	0.0	0.0	0.0
9. Çeşitli Mamüller	10.9	24.0	10.2	20.1
Toplam	45.4	100.0	50.8	100.0

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü.

İhracatın yüzde 69.9'u OECD ülkelerine, yüzde 19.9'u diğer Avrupa ülkelerine, yüzde 7.4'ü Orta Doğu ülkelerine ve yüzde 2.8'i ise diğer ülkelere yapılmaktadır. OECD ülkelere yapılan yüzde 69.9'luk ihracatın yüzde 45.1'i Türkiye'ye, yüzde 24.8'i ise Avrupa Birliği ülkelerine gerçekleştirilmektedir. OECD ülkelerinin toplam ihracat içindeki payında 2002 yılına göre 1.4 puan artış olurken, diğer Avrupa ülkelerinin payında 1.5 puanlık gerileme olmuştur. Türkiye'ye yapılan ihracatta 4.8 puanlık bir artış yaşanmasına karşın AB ülkelerine yapılan ihracatta 3.2 puan gerileme olmuştur.

Tablo-10: İHRACATIN ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI (MİLYON ABD\$)

Ülkeler	2002	%	2003	%
A. OECD	31.1	68.5	35.5	69.9
1. Türkiye	18.3	40.3	22.9	45.1
2. AB Ülkeleri	12.7	28.0	12.6	24.8
a) Birleşik Krallık	11.9	26.2	11.9	23.4
b) Almanya	0.2	0.5	0.1	0.2
c) Diğer AB Ülkeleri	0.6	1.3	0.6	1.2
3. EFTA Ülkeleri	---	---	---	---
4. Japonya	---	---	---	---
5. ABD	0.1	0.2	---	---
6. Diğer OECD Ülkeleri	---	---	---	---
B. Diğer Avrupa Ülkeleri	9.7	21.4	10.1	19.9
C. Orta Doğu Ülkeleri	3.7	8.1	3.8	7.4
D. Uzak Doğu Ülkeleri	---	---	---	---
E. Diğer Ülkeler	0.9	2.0	1.4	2.8
Toplam	45.4	100.0	50.8	100.0

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü.

Diğer taraftan ithalatın ana mal gruplarına göre dağılımına bakıldığında geçen yıla göre en büyük ilk dört ana mal grubunun toplam ithalat içindeki payının

yüzde 72.4'den yüzde 74.5'e yükseldiği görülmektedir. En büyük ilk dört grup içerisinde ilk sırayı makine ve nakliye araçları ana mal grubu yüzde 29.6 ile almakta olup 2002 yılına göre 5.7 puan artmıştır. Yapıldığı maddenin cinsine göre tasnif edilen ana mal grubu yüzde 23.1 payla ikinci en büyük sırayı almaktadır. Bunları yüzde 12.2'lik payla yiyecek ve canlı hayvanlar ana mal grubu ve yüzde 9.6'lık payla kimyevi maddeler ana mal grubu takip etmektedir.

Tablo-11: İTHALATIN ANA MAL GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI (MİLYON ABD\$)

Mal Grubu	2002	%	2003	%
1. Yiyecek ve Canlı Hayvan	43.5	14.1	58.4	12.2
2. İçkiler ve Tütün	24.2	7.8	32.9	6.9
3. Yakıttan Gayrı Yenmeyen Maddeler	4.4	1.4	7.0	1.5
4. Mineral Yakıt, Yağlayıcı Madde ve İlgili Olanlar	27.4	8.9	36.6	7.6
5. Hayvan ve Sebze Yağları	3.6	1.2	4.7	1.0
6. Kimyevi Maddeler	33.1	10.7	46.0	9.6
7. Yapıldığı Madde Cinsine Göre Tasnif Edilenler	73.5	23.7	110.4	23.1
8. Makine ve Nakliye Araçları	74.1	23.9	141.3	29.6
9. Çeşitli Mamüller	25.8	8.3	40.5	8.5
Toplam	309.6	100.0	477.8	100.0

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü.

İthalatın ülkeler itibarıyla dağılımının yapısında, bir önceki yıla göre önemli bir değişime uğramadığı ve toplam ithalatın yüzde 91.2'sinin OECD ülkelerinden, yüzde 3.4'ünün diğer ülkelerden, yüzde 2.7'sinin Orta Doğu ülkelerinden, yüzde 1.9'unun diğer Avrupa ülkelerinden ve yüzde 0.8'inin Uzak Doğu ülkelerinden yapıldığı görülmektedir. OECD ülkelerinden yapılan ithalatta Türkiye yüzde 62.6 ile en büyük payı almaktadır. Onu yüzde 24.1 payla AB ülkeleri izlemektedir.

Tablo-12: İTHALATIN ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI (MİLYON ABD\$)

Ülkeler	2002	%	2003	%
A. OECD	280.9	90.7	435.8	91.2
1. Türkiye	195.0	63.0	299.3	62.6
2. AB Ülkeleri	76.2	24.6	115.0	24.1
a) Birleşik Krallık	34.2	11.1	49.3	10.3
b) Almanya	15.3	4.9	26.5	5.6
c) Diğer AB Ülkeleri	26.7	8.6	39.2	8.2
3. EFTA Ülkeleri	0.9	0.3	1.4	0.3
4. Japonya	4.9	1.6	15.3	3.2
5. ABD	3.1	1.0	3.7	0.8
6. Diğer OECD Ülkeleri	0.8	0.2	1.1	0.2
B. Diğer Avrupa Ülkeleri	6.4	2.1	8.9	1.9
C. Orta Doğu Ülkeleri	9.7	3.1	12.7	2.7
D. Uzak Doğu Ülkeleri	2.5	0.8	4.0	0.8
E. Diğer Ülkeler	10.1	3.3	16.4	3.4
Toplam	309.6	100.0	477.8	100.0

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü.

Ülkelere göre ihracatın ithalatı karşılama oranı incelendiği zaman Türkiye ile yapılan dış ticaret işlemlerinde bu oranın 2003 yılı sonuna göre yüzde 7.65 olduğu görülmektedir. AB ülkelerinde ise ihracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 10.96'dır. 2002 yılında bu oranlar sırası ile yüzde 9.38 ve yüzde 16.67 olmuştur. Netice itibarıyla 427.0 milyon dolarlık dış ticaret açığının yüzde 88.71'lik kısmına tekabül eden 378.8 milyon doları, bu iki ülke grubuyla yapılan dış ticaret işlemlerinden kaynaklanmakta olup 276.4 milyon doları Türkiye'ye, 102.4 milyon doları ise AB ülkelerine aittir.

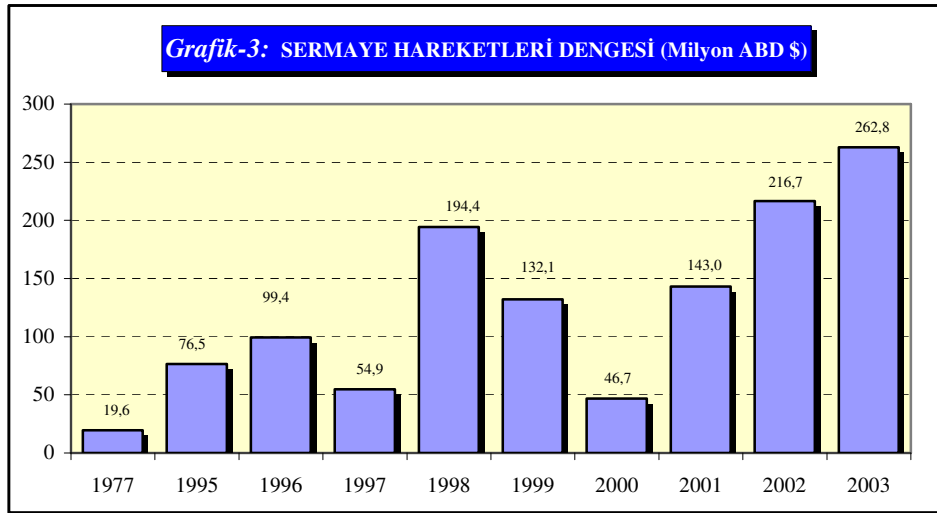
1.4.1.2. Görünmeyen İşlemler Dengesi

Görünmeyen işlemler dengesi bir önceki yıla göre 168.5 milyon dolar artarak 277.9 milyon dolardan 446.4 milyon dolara yükselmiştir. Söz konusu 168.5 milyon dolarlık artışın 64.7 milyon dolarlık kısmı turizm alt kaleminde, 103.8 milyon dolarlık kısmı ise diğer görünmeyenler alt kaleminde meydana gelmiştir.

Dış ticaret dengesinde oluşan ithalat kaynaklı 427.0 milyon dolarlık açığın, görünmeyen işlemler dengesinde oluşan 446.4 milyon dolarlık bakiye ile karşılanması sonucunda cari işlemler dengesi 2003 yılı sonuna göre 19.4 milyon dolarlık fazla vermiştir. 2002 yılında cari işlemler dengesinin 13.7 milyon dolar pozitif bakiye verdiği dikkate alındığında turizm, karşılıksız transferler ve işçi döviz gelirlerinin cari fazlanın 2003’de 19.4 milyon dolara ulaşmasında önemli etmen olduğu anlaşılmaktadır.

1.4.2. Sermaye Hareketleri

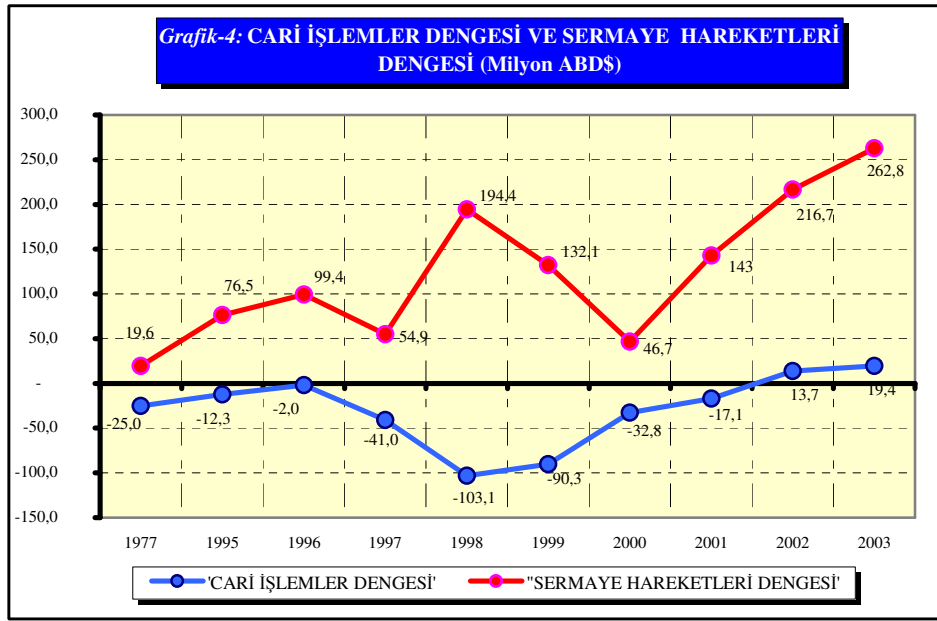
TC yardım ve kredileri ile kısa vadeli diğer sermaye hareketlerinin toplamı olarak tanımlanan sermaye hareketleri dengesi, 2002 yılına göre 46.1 milyon dolar artarak 262.8 milyon dolara ulaşmıştır. TC yardım ve kredilerinde meydana gelen değişimler dışarıda tutulduğunda, ülkeye giren sermaye tutarı sadece 29.6 milyon dolar artarak 44.0 milyon dolar düzeyinde kalmaktadır. Bu dönem içerisinde TC yardım ve kredilerinin kullanımı sonucu yatırım kaynaklı 218.8 milyon dolar sermaye girişi olmuştur.

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü.

1.4.3. Genel Denge

Yukarıda açıklaması yapılan gelişmeler neticesinde, cari işlemler dengesi ile sermaye hareketleri bileşiminden oluşan geneldeki artış, 51.8 milyon dolara yükselerek 282.2 milyon dolar olmuştur.

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü.

1.4.4. Rezerv Hareketleri

2002 yılında 219 milyon dolar olan rezervler 62 milyon dolar artarak 281 milyon dolara yükselmiştir. Rezervlerdeki bu artış ülkeye sermaye girişi ile sermaye hareketleri dengesinin 262.8 milyon dolara ulaşmasından kaynaklanmaktadır.

1.4.5. Net Hata ve Noksan

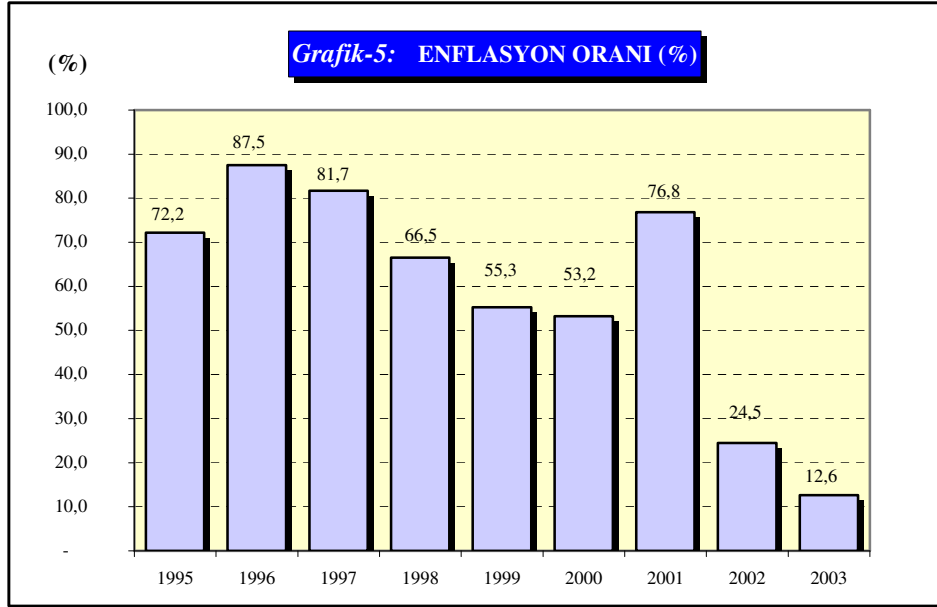
2002 yılında 11.4 milyon dolar negatif bakiye veren net hata ve noksan kalemi 2003 yılı sonunda 10.2 milyon dolar azalarak 1.2 milyon dolara gerilemiştir. Bu durum ödemeler dengesinde kaydedilmesi gereken bazı verilerin eksikliğinin giderildiğini veya kayıt tashiherinin yapıldığını göstermektedir.

1.5. Enflasyon

2003 yılında da enflasyon oranı düşmeye devam etmiştir. Son dört yıl içinde enflasyon oranı yüzde 53.2’den yüzde 12.6’ya gerilemiştir. Enflasyonu olumlu etkileyen başlıca faktörler döviz kurunun seyri ile Türkiye Cumhuriyeti’ndeki sıkı para ve maliye politikaları olmuştur.

Enflasyonla mücadelede Ülkemizde kullanılan TL para biriminden dolayı para politikaları üzerinde belirleyici herhangi bir etkimiz olmaması maliye politikalarının önemini artırmaktadır. Mali disiplinin sağlanması dolayısıyla, 2003 yılında kamu kesiminde uygulanan fiyat politikaları ve dalgalı kur politikası enflasyonla mücadeleyi olumsuz etkilememiştir.

Türkiye’de enflasyon hedefine ulaşabilmek için dalgalı kur rejimi uygulaması altında, esas politika aracı olarak kısa vadeli faiz oranları fiyat istikrarının sağlanması yönünde aktif olarak kullanılmaktadır.

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü.

2. BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ GELİŞMELER

2.1. Genel Değerlendirme

Türkiye’de enflasyon ile mücadeleye verilen öncelik ve bütçe disiplini öngören maliye politikalarındaki olumlu gelişmelerin yarattığı ortam genelde ülkemize özelde ise bankacılık sektörüne benzer ölçüde yansımıştır. Enflasyon oranındaki düşüş nominal faiz oranlarının düşmesine, Türk Lirasının yabancı paralar karşısında değer kazanması ise yatırım aracı olarak cazip hale gelmesine ve talep edilmesine imkan tanımıştır.

Makroekonomik ortamdaki iyileşmelere bağlı olarak üretim ve yatırım artmış ve kamunun kaynak talebi yavaşlamıştır. Bankacılık sektörü ile ilgili alınan kararlar ve yapılan düzenlemeler sonucunda sektörün 2002 yılına kıyasla daha sağlıklı bir aktif-pasif yapısına kavuşması sağlanmıştır. Ekonomik canlanma sektörün bilanço büyüklüğüne olumlu yansırken Türk Lirasının değer kazanması yabancı para ağırlıklı bilançoların büyümesini ve yapısını etkilemiştir.

Ekonomideki olumlu gelişmeler sonucunda, bankacılık sektörü toplam aktif büyüklüğü 2002-2003 döneminde 698.7 milyon dolar artarak 1,378.5 milyon dolardan 2,077.2 milyon dolara yükselmiştir. Toplam kredi tutarı ekonomideki iyileşmeye paralel olarak belirtilen dönem içerisinde 365.8 milyon dolardan 560.2 milyon dolara ulaşmıştır. Sektöre duyulan güvenin artarak devam etmesiyle 2003 yıl sonunda toplam mevduat tutarı 1,785.9 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Özkaynak toplamında ise az olmakla beraber 6.3 milyon dolarlık bir artış gerçekleşmiş ve 105.9 milyon dolara yükselmiştir. Bu dönem içerisinde toplam aktiflerin GSMH’ya oranı yüzde 146’dan yüzde 162’ye, toplam kredilerin GSMH’ya oranı yüzde 39’dan yüzde 44’e ve toplam mevduatın GSMH’ya oranı yüzde 123’den yüzde 139’a ulaştığı görülmektedir.

Tablo-13: BANKA BİLANÇO BÜYÜKLÜKLERİNİN DOLAR BAZINDA DEĞİŞİMİ

	2002	2003
Toplam Aktifler	1,378,501,543	2,077,223,259
Toplam Krediler	365,796,557	560,210,049
Toplam Mevduat	1,162,413,427	1,785,885,728
Toplam Özkaynaklar	99,588,509	105,943,943
Toplam Aktif / GSMH (%)	146%	162%
Toplam Kredi / GSMH (%)	39%	44%
Toplam Mevduat / GSMH (%)	123%	139%
GSMH	941,400,000	1,283,700,000

Kaynak: KKTC Merkez Bankası, Devlet Planlama Örgütü.

Bankacılık sektörü 2003 yılı özet bilanço büyüklüklerinin dolar bazında bir önceki yıla göre artış meydana gelmiştir. Buna göre toplam aktifler yüzde 50.69, toplam krediler yüzde 53.15, toplam mevduat yüzde 53.64 ve toplam özkaynaklar yüzde 6.38 oranında büyümüştür.

Tablo-14: BANKA BİLANÇO BÜYÜKLÜKLERİNİN DOLAR BAZINDA YILLIK DEĞİŞİM HIZI (%)

	2002	2003
Toplam Aktifler Değişim Hızı (%)	14.50	50.69
Toplam Krediler Değişim Hızı (%)	7.86	53.15
Toplam Mevduat Değişim Hızı (%)	41.10	53.64
Toplam Özkaynaklar Değişim Hızı (%)	68.13	6.38

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

2003 yılında faal banka ve şube sayıları gerilerken personel sayısında az da olsa bir artış meydana gelmiştir. Sektörde faaliyet gösteren banka sayısı 2002 yıl sonunda 25 iken 2003 yıl sonunda 24'e gerilemiştir. Bu 24 bankanın 2'si kamu mevduat bankası, 17'si özel sermayeli banka ve 5'i de şube bankasıdır. 2002 yılına göre kamu mevduat banka sayısı aynı kalmış, özel sermayeli banka sayısı

2 adet azalmış ve şube banka sayısı 1 adet artmıştır. Özel sermayeli banka sayısındaki azalmanın esas nedeni 2 bankanın TMSF'ye devredilmesinden, şube banka sayısındaki artış ise Oyakbank A.Ş.'nin faaliyete başlamasından kaynaklanmıştır.

Banka sayısındaki gerilemenin yanı sıra, bankaların şube sayısında da azalma olmuştur. 2002 yılında 138 olan konsolide şube sayısı 4 adet azalarak 134'e gerilemiştir. Bu dönemde özel sermayeli banka sayısının 108'den 100'e gerilemesine karşın şube bankalarının şube sayısı Oyakbank A.Ş.'nin açmış olduğu şubelerden dolayı 14'den 18'e yükselmiştir.

Bankaların personel sayısı 2002 yılına göre ciddi bir değişiklik göstermeyerek 2003 yıl sonu itibarıyla 2,093 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönem içerisinde personel sayısının 41 kişi arttığı gözlenmektedir. Kamu mevduat sermayeli banka personel sayısında herhangi bir değişiklik olmamasına karşın özel sermayeli banka personeli sayısında 23 kişi ve şube banka personel sayısında ise 18 kişilik artış olmuştur.

Tablo-15: BANKA VE PERSONEL SAYISI

	Banka Sayısı		Konsolide Şube Sayısı		Konsolide Personel Sayısı	
	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003
Kamu Mevduat Bankaları	2	2	16	16	256	256
Özel Sermayeli Bankalar	19	17	108	100	1,605	1,628
Şube Bankalar	4	5	14	18	191	209
Genel Toplam	25	24	138	134	2,052	2,093

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

Not: Bu bölümde, K.T.Kooperatif Merkez Bankası Ltd. özel sermayeli bankalar grubunda gösterilmiştir.

Bankacılık sektörü aktif büyüklüğü 2003 yılında yüzde 28.68 oranında artarak 2,899.5 trilyon TL seviyesinde gerçekleşmiştir. Dolar bazında ise aktif büyüklüğü 2002 yılında 1,378.5 milyon dolar iken 2003 yıl sonunda Türk Lirasının yabancı paralar karşısında değer kazanmasının da etkisiyle yüzde 50.69 oranında artarak 2,077.2 milyon dolar olmuştur.

2002 yılında olduğu gibi, 2003 yılında da bankaların toplam aktiflerinin yüzde 48.44'ü döner değerler, yüzde 21.91'i kredi ve avanslar, yüzde 10.10'u mevduat

munzam karşılıkları ve yüzde 8.97'si ise menkul kıymetlerden oluşmuştur. Mevduat, sektörün en önemli fon kaynağı olmaya devam etmiştir. Ödenmiş sermayedeki artışa karşın karlılık performansındaki düşüş özkaynakların pasif toplamı içerisindeki payının azalmasına neden olmuştur.

Bankacılık sektöründe kamu mevduat bankaları, özel sermayeli bankalar ve şube bankalarının toplam aktifler içindeki grup paylarında önemli bir değişiklik olmamasına karşın kamu mevduat bankalarının toplam krediler içindeki payı yüzde 16.40'dan yüzde 13.28'e, toplam mevduat payı ise yüzde 13.48'den yüzde 13.21'e gerilemiştir. Özel sermayeli bankalar grubunun toplam krediler içindeki payı incelendiği zaman bir önceki yıla göre yüzde 79.91'den yüzde 84'e yükseldiği görülmektedir. Bu gruptaki bankaların toplam mevduat payı 1.98 puan artarak 60.05'e ulaşmıştır. Şube bankalarının toplam krediler içindeki payı ise yüzde 3.69'dan yüzde 2.72'ye, toplam mevduat içindeki payı ise yüzde 28.45'den yüzde 26.74'e gerilemiştir.

Tablo-16: GRUP PAYLARINDAKİ GELİŞMELER (Yüzde)

	Toplam Aktifler İçindeki Pay (%)		Toplam Krediler İçindeki Pay (%)		Toplam Mevduat İçindeki Pay (%)	
	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003
Kamu Mevduat Bankaları	13.82	12.77	16.40	13.28	13.48	13.21
Özel Sermayeli Bankalar	60.15	59.58	79.91	84.00	58.07	60.05
Şube Bankalar	26.03	27.65	3.69	2.72	28.45	26.74
Sektör Toplamı	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

Bankacılık sektörü yoğunlaşma açısından incelendiği zaman 2003 yılında aktif büyüklüğü açısından en büyük beş bankanın sektör içindeki payının 2002 yılına göre 0.62 puan azalarak yüzde 66.70'e gerilediği görülmektedir. En büyük on bankanın payında ise aynı dönem içerisinde 1.48 puanlık artış meydana gelmiş ve yüzde 87.91'den yüzde 89.39'a ulaşmıştır. En büyük 5 bankanın toplam krediler içerisindeki payı ise önemli oranda gerilemiş ve yüzde 57.17 olarak gerçekleşmiştir. En büyük on bankanın toplam krediler içinde 2002 yılında yüzde 87.76 olan payı 3.87 puan azalarak yüzde 83.89'a gerilemiştir. En büyük

beş bankanın toplam mevduat içindeki payı yüzde 70.06'dan yüzde 65.98'e gerilemiş, en büyük on bankanın payı ise yüzde 90.73'den yüzde 90.87'e yükselmiştir.

Tablo-17: BANKACILIK SEKTÖRÜNDE YOĞUNLAŞMA (Yüzde)

	Toplam Aktifler İçindeki Pay (%)		Toplam Krediler İçindeki Pay (%)		Toplam Mevduat İçindeki Pay (%)	
	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003
İlk beş banka (*)	67.32	66.70	65.05	57.17	70.06	65.98
İlk on banka (*)	87.91	89.39	87.76	83.89	90.73	90.87

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

(*) Aktif büyüklüğüne göre

2.1. Aktif Yapısındaki Gelişmeler

Bankacılık sektörünün aktif yapısı 2003 yılında ekonomideki iyileşmeden olumlu etkilenmiştir. Daha önce belirtildiği gibi faiz oranlarındaki gerileme ve döviz kurlarındaki düşüşün etkileri banka bilançolarına yansımıştır. Döner değerler, menkul kıymetler ve krediler kalemlerinin aktif toplamı içindeki payları 2002 yıl sonuna göre artış göstermiştir. Buna karşılık munzam karşılıklar, tahsili gecikmiş alacaklar ve ayrılan karşılıklar kalemlerinde düşüş olduğu gözlenmektedir. Bu düşüşler kredilerden yapılan tahsilatlar ve mevduat munzam karşılık oranlarının aşağıya çekilmesi nedeniyle olmuştur.

Tablo-18 : SEÇİLMİŞ AKTİF BÜYÜKLÜKLERİ

	Milyon TL		ABD\$		Yüzde Pay	
	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003
Döner Değerler	983,014,818	1,404,494,465	601,415,857	1,006,203,787	43,63	48,44
Menkul Değerler Cüzdanı	148,007,158	260,206,181	90,551,892	186,416,146	6.57	8.97
Mevd. Munz Kar.	256,416,147	292,759,313	156,877,326	209,737,765	11.38	10.10
İskonto Senetleri	26,676,475	27,063,559	16,320,868	19,388,795	1.18	0.93
Kredi ve Avanslar	472,554,137	635,283,440	289,112,174	455,127,891	20.97	21.91
Tahsili Gecikmiş Alacaklar	98,664,226	119,613,795	60,363,515	85,693,363	4.38	4.13
Ayrılan Karşılıklar	-48,664,815	-54,804,550	-29,773,500	-39,262,914	-2.15	-1.89
Diğer Aktifler	316,494,004	214,844,725	193,633,411	153,918,426	14.04	7.41
Toplam Aktifler	2,253,162,150	2,899,460,928	1,378,501,543	2,077,223,259	100.00	100.00

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

2.2.1. Döner Değerler

Bankacılık sektörü döner değerlerini oluşturan nakit değerler, Merkez Bankası ve bankalardan alacaklar kalemler toplamı 601.4 milyon dolardan 1,006.2 milyon dolara yükselmiş ve toplam aktifler içindeki payı 4.81 puan artarak yüzde 48.44'e ulaşmıştır. Bu gelişme, sektörün toplam mevduat tutarındaki artışın toplam kredi tutarındaki artıştan çok daha fazla olmasından kaynaklanmıştır.

Nakit değerler toplamı 16.6 milyon dolardan 20.9 milyon dolara artmasına rağmen toplam aktifler içindeki payı yüzde 1.21'den 1.01'e gerilemiştir. Bankaların Merkez Bankasından alacakları 61.2 milyon dolar artarak 248.9 milyon dolara ulaşmış ancak toplam aktifler içindeki payı 1.63 puan azalarak yüzde 11.99'a düşmüştür. Bankalardan alacaklar kalemi önemli bir artış göstererek 397.0 milyon dolardan 736.2 milyon dolara yükselmiştir. Yurtdışı bankalar, yurtiçi bankalar ve yurtdışı merkez ve şubelerden oluşan bankalardan alacaklar kalemi toplam aktifler içindeki en yüksek paya sahip olma özelliğini 2002 yılında olduğu gibi 2003 yılında da devam ettirmiş ve 6.64 puan artarak yüzde 35.44 seviyelerine ulaşmıştır.

Tablo-19 : DÖNER DEĞERLER

	Milyon TL		ABD\$	
	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003
Nakit Değerler	27,187,296	29,280,568	16,633,392	20,977,098
Merkez Bankasından Alacaklar	306,859,836	347,541,477	187,739,155	248,984,641
Bankalardan Alacaklar	648,967,686	1,027,672,420	397,043,310	736,242,048
Toplam	983,014,818	1,404,494,465	601,415,857	1,006,203,787
Toplam Aktif İçindeki Pay (%)	43.63	48.44	43.63	48.44

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

Likit aktifler toplamı gruplar itibariyle incelendiği zaman 2002 yılına göre 2003 yılında bu tutarın TL karşılık bazında yüzde 42.87 artarak 983.0 trilyon TL'den 1,404.5 trilyon TL'ye ulaştığı görülmektedir. Kamu mevduat bankalarının bu dönem içinde likit aktiflerinde yüzde 16.96'lık bir gerileme olduğu ve bunun yurtdışı bankalar TL bakiyelerinden kaynaklandığı gözlenmektedir. Özel sermayeli bankaların likit aktif değerleri ise yüzde 32.50 oranında artarak 641.5 trilyona yükselmiştir.

Şube bankaları, likit aktifleri yüzde 81.11 ile en çok artan grubu oluşturmuştur. Bu grubun TP likit aktifleri 93.8 trilyondan 229.8 trilyona, YP likit aktifleri ise 261.7 trilyondan 414.2 trilyona yükselmiştir. Söz konusu bu artışlara şube bankalarının yurtdışı merkez ve şubeler YP bakiyesi ile yurtdışı bankalar TP bakiyesi neden olmuştur.

Tablo-20: GRUPLAR İTİBARIYLA LİKİT AKTİFLER (MİLYON TL)

	TP		YP		TOPLAM		Yüzde Değişim
	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	
Kamu Mevduat Bankaları	63,540,909	37,091,241	79,725,517	81,871,187	143,266,426	118,962,428	-16.96
Özel Sermayeli Bankalar	134,958,697	231,372,144	349,190,016	410,136,268	484,148,713	641,508,412	32.50
Şube Bankalar	93,865,412	229,822,466	261,734,267	414,201,159	355,599,679	644,023,625	81.11
Genel Toplam	292,365,018	498,285,851	690,649,800	906,208,614	983,014,818	1,404,494,465	42.87

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

2.2.2. Likidite Yapısı

Bankacılık sektörünün likit aktifleri incelendiği zaman nakit değerler ve Merkez Bankasından alacakların aktif toplamı içindeki payının azaldığı, bankalardan alacaklar ve menkul değerlere yapılan plasmanlar kalemlerinin ise arttığı gözlenmektedir. Bu durum bankaların likit aktiflerini kendi içinde hareket ettirmek suretiyle daha yüksek getiri elde edebilecekleri bankalardan alacaklar ve menkul kıymetlere kaydardıkları sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Menkul değerler cüzdanı hariç likit aktiflerin toplam aktifler içindeki payı yüzde 43.63'den yüzde 48.44'e yükselmiştir. Menkul değerler cüzdanı dahil edildiği zaman bu payın bir önceki yıla göre 7.21 puan artarak yüzde 57.41'e ulaştığı görülmektedir. Likidite riskini azaltıcı etkisi olan bu yapının karlılığı azaltıcı etkisinin olduğu belirtilmelidir.

Tablo-21: LİKİT AKTİFLERİN TOPLAM AKTİFLER İÇİNDEKİ PAYI (%)

	Toplam Aktifler İçindeki Yüzde Pay		Miktarsal Değişim
	2002	2003	
Nakit Değerler	1.21	1.01	7.70
Merkez Bankasından Alacaklar	13.62	11.99	13.26
Bankalardan Alacaklar	28.80	35.44	58.35
MDC Hariç Toplam	43.63	48.44	42.88
Menkul Değerler Cüzdanı	6.57	8.97	75.81
Likit Aktifler + MDC	50.20	57.41	47.19

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

Likit aktiflerin kendi içindeki yüzde dağılımı, toplam aktifler içindeki yüzde dağılımına benzer bir yapıdadır. 2002 yılında en büyük paya sahip olan bankalardan alacaklar kalemi 2003 yılında 4.35 puan artarak yüzde 61.72 oranına ulaşmış ve likit aktifler içinde en büyük paya sahip olma özelliğini muhafaza etmiştir. Ancak bankacılık sektörü likiditesinin bankalar arasında dengeli olarak dağıldığını söylemek mümkün görülmemektedir. Şube bankaları ve özel sermayeli bankalar grubu sektör likiditesinin yaklaşık yüzde 91.5'ine hakim durumdadır.

Tablo-22: LİKİT AKTİFLERİN DAĞILIMI

	Likit Aktiflerin Dağılımı Yüzde Pay		Yüzde Değişim
	2002	2003	
Nakit Değerler	2.39	1.75	7.70
Merkez Bankasından Alacaklar	27.12	20.87	13.26
Bankalardan Alacaklar	57.37	61.72	58.35
MDC Hariç Toplam	86.88	84.34	42.88
Menkul Değerler Cüzdanı	13.12	15.66	75.81
Likit Aktifler + MDC	100.00	100.00	47.19

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

Gruplar itibarıyla likit aktiflerin aktif toplamı içindeki payı incelendiğinde 2003 yılında özel sermayeli bankaların yüzde 22.13, şube bankalarının yüzde 22.21 ve kamu mevduat bankalarının yüzde 4.10 oranındaki aktiflerini likit olarak bulundurdıkları görülmektedir. Kamu mevduat bankalarının payındaki azalmaya karşın şube bankalarının payında artış meydana gelmiş, özel sermayeli bankalar ise seviyesini korumuştur.

Tablo-23: LİKİT AKTİFLERİN GRUPLARA GÖRE GELİŞİMİ (%)

	Toplam Aktifler İçinde Yüzde Pay		Likit Aktiflerin Grup İçindeki Dağılımı Yüzde Pay		Yüzde Değişim
	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	
Kamu Mevduat Bankaları	6.36	4.10	14.57	8.47	-16.96
Özel Sermayeli Bankalar	21.49	22.13	49.26	45.68	30.25
Şube Bankalar	15.78	22.21	36.17	45.85	81.11

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

Likit aktiflerin pasifleri karşılama oranı bir önceki yıla göre artış göstermiştir. Buna göre TL likit aktiflerin pasiflerini karşılama oranı yüzde 12.98'den yüzde 17.19'a, YP likit aktiflerin pasiflerini karşılama oranı ise yüzde 30.65'den yüzde 31.25'ye yükselmiştir. Özel sermayeli bankalar ile şube bankalarının TL likit aktiflerin pasiflerini karşılama oranında artış kamu mevduat bankalarında ise azalış olmuştur. Diğer taraftan şube bankalarının YP likit aktiflerin pasifleri karşılama oranındaki yükselişe karşılık kamu mevduat ve özel sermayeli bankalarda gerileme meydana gelmiştir.

Tablo-24: LİKİT AKTİFLERİN PASİFLERİ KARŞILAMA ORANI (%)

	Yüzde				Yüzde Değişim	
	Aralık 2002		Aralık 2003			
	TL	YP	TL	YP	TL	YP
Kamu Mevduat Bankaları	2.82	3.54	1.28	2.82	-54.61	-20.34
Özel Sermayeli Bankalar	5.99	15.50	7.98	14.15	33.22	-8.71
Şube Bankalar	4.17	11.61	7.93	14.28	90.16	22.98
Sektör Toplamı	12,98	30,65	17,19	31,25	32,43	1,96

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

2.2.2. Menkul Değerler Cüzdanı

Sektörün, devlet tahvilleri ile hazine bonolarından oluşan menkul değerler cüzdanı (MDC), 2002 yılında 148.0 trilyon liradan 2003 yılı sonunda 260.2 trilyon liraya, sektör toplam aktifler içindeki payı ise yüzde 6.57'den yüzde 8.97'ye artmıştır. Kamu mevduat bankalarının menkul kıymetlere yaptığı plasmanların kendi grup aktif toplamı içindeki payı 18.8 puan artarak yüzde 24.28'e, özel sermayeli banka grubunun payı ise yaklaşık olarak 1 puan artarak yüzde 7.55'e ulaşmıştır. Buna karşın şube bankalarının menkul değerlere yaptığı plasmanların toplam aktifler içindeki payı 1.97 puan azalmıştır.

Tablo-25: MENKUL DEĞERLER CÜZDANININ AKTİF TOPLAMI İÇİNDEKİ PAYI (%)

	Toplam Aktifler (Milyon TL)		Toplam Menkul Değerler Cüzdanı (Milyon TL)		Yüzde Pay	
	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003
Kamu Mevduat Bankaları	311,443,182	370,300,409	17,053,218	89,910,413	5.48	24.28
Özel Sermayeli Bankalar	1,355,307,136	1,727,349,130	90,269,234	130,479,529	6.66	7.55
Şube Bankalar	586,411,832	801,811,389	40,684,706	39,816,239	6.94	4.97
Genel Toplam	2,253,162,150	2,899,460,928	148,007,158	260,206,181	6.57	8.97

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

Menkul değerler cüzdanı banka gruplarına göre incelendiği zaman kamu mevduat bankalarının 2002 yılında 10.4 milyon dolar olan menkul kıymet portföyü 2003 yılında 64.4 milyon dolara, toplam MDC içindeki payı ise yüzde 11.52'den yüzde 34.55'e yükselmiştir. Özel sermayeli bankalar ile şube bankalarının MDC toplamı içindeki payı dolar bazında miktarsal olarak artmasına rağmen oransal olarak sırasıyla yüzde 60.99'dan yüzde 50.14'e ve yüzde 27.49'dan yüzde 15.31'e gerilemiştir. Kamu mevduat bankalarındaki bu artışın sebebi likit aktiflerin kredi olarak kullanılması yerine menkul kıymetlere plase edilmesinden kaynaklanmaktadır.

Tablo-26: BANKA GRUPLARI İTİBARIYLA MENKUL KIYMETLER PORTFÖYÜ

	Milyon TL		ABD\$		Yüzde Pay	
	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003
Kamu Mevduat Bankaları	17,053,218	89,910,413	10,433,287	64,413,353	11.52	34.55
Özel Sermayeli Bankalar	90,269,234	130,479,529	55,227,396	93,477,760	60.99	50.14
Şube Bankalar	40,684,706	39,816,239	24,891,209	28,525,033	27.49	15.31
Genel Toplam	148,007,158	260,206,181	90,551,892	186,416,146	100.00	100.00

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

2.2.4. Mevduat Munzam Karşılıkları

Banka grupları itibariyle mevduat munzam karşılıkları (MMK) incelendiği zaman toplam TL bazında yüzde 14.17 oranında bir artış gözlenmektedir. Bu artış kamu mevduat bankalarında yüzde 13.29, özel sermayeli bankalar grubunda yüzde 17.48 ve şube bankalarında ise yüzde 8.03 olarak gerçekleşmiştir. KKTC Merkez Bankası nezdinde tesis edilen MMK oranları, 2003 yılında TL’de yüzde 14’den yüzde 12’ye ve YP’de yüzde 15’den yüzde 13’e kademeli olarak indirilmesine rağmen sektör mevduat toplamında meydana gelen artış, MMK hesaplarında artışa neden olmuştur.

Tablo-27: GRUPLAR İTİBARIYLA MEVDUAT MUNZAM KARŞILIKLARI (MİLYON TL)

	TP		YP		TOPLAM		Yüzde Değişim
	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	
Kamu Mevduat Bankaları	18,602,707	23,635,877	15,914,134	15,467,033	34,516,841	39,102,910	13.29
Özel Sermayeli Bankalar	55,913,822	80,443,537	91,620,343	92,878,419	147,534,165	173,321,956	17.48
Şube Bankalar	24,139,363	29,199,929	50,225,778	51,134,518	74,365,141	80,334,447	8.03
Genel Toplam:	98,655,892	133,279,343	157,760,255	159,479,970	256,416,147	292,759,313	14.17

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

2.2.5. Krediler (Toplam)

Bankacılık sektörü toplam kredi hacmi 2003 yılında 194.5 milyon dolar artarak 560.2 milyon dolara yükselmiştir. Bunun nedenleri arasında ekonomide sağlanan istikrar ve büyüme, döviz kurları ile faiz oranlarındaki gerileme ve bankaların kredi kullandırma eğilimindeki artış gösterilebilir.

Gruplara göre bankacılık sektörü toplam kredi hacmi incelendiği zaman kamu mevduat bankalarının toplam kredi hacmi içindeki payının yüzde 16.40’dan yüzde 13.28’e, şube bankalarının payının ise 3.69’dan 2.72’ye gerilediği görülmektedir. Özel sermayeli bankaların payı ise yaklaşık 4 puan artarak yüzde 84’e ulaşmıştır. 2003 yılında toplam yabancı kaynakların yaklaşık 1/3’ü kredi olarak kullanılmıştır.

Tablo-28: BANKA GRUPLARI İTİBARIYLA TOPLAM KREDİLER

	Milyon TL		ABD\$		Yüzde Pay	
	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003
Kamu Mevduat Bankaları	98,040,621	103,812,106	59,981,989	74,372,763	16.40	13.28
Özel Sermayeli Bankalar	477,797,202	656,900,262	292,319,920	470,614,551	79.91	84.00
Şube Bankalar	22,057,015	21,248,426	13,494,648	15,222,735	3.69	2.72
Genel Toplam	597,894,838	781,960,794	365,796,557	560,210,049	100.00	100.00

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

Not: Toplam krediler bakiyesi iskonto senetleri, kredi ve avanslar ile tahsili gecikmiş alacakları içermektedir.

TL bazında kredilerin aktif toplamı içindeki payı yaklaşık olarak seviyesini korumuş ve yüzde 26.96 olarak gerçekleşmiştir. Banka grupları itibarıyla kredilerin kendi grup aktif toplamı içindeki payı incelendiği zaman ise kamu sermayeli ve şube bankalarındaki gerilemeye karşın özel sermayeli bankalar grubunda artış meydana geldiği görülmektedir..

Tablo-29: BANKA GRUPLARI İTİBARIYLA KREDİLERİN GRUP AKTİF TOPLAMI İÇİNDEKİ PAYI (%)

	Toplam Aktifler (Milyon TL)		Toplam Krediler (Milyon TL)		Yüzde Pay	
	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003
Kamu Mevduat Bankaları	311,443,182	370,300,409	98,040,621	103,812,106	31.48	28.03
Özel Sermayeli Bankalar	1,355,307,136	1,727,349,130	477,797,202	656,900,262	35.25	38.03
Şube Bankalar	586,411,832	801,811,389	22,057,015	21,248,426	3.76	2.65
Genel Toplam	2,253,162,150	2,899,460,928	597,894,838	781,960,794	26.53	26.96

Kaynak : KKTC Merkez Bankası.

Not: Yüzde pay, banka gruplarına göre kredilerin kendi grup aktif toplamı içindeki payını ifade etmektedir.

Kredilerin sektörlere göre dağılımı incelendiğinde, kamu ağırlıklı plasman yapısının devam ettiği görülmektedir. Nitekim, 2003 yıl sonuna göre kamu kurum ve kuruluşlarına kullandırılan kredilerin payı yüzde 48.05’den yüzde 50.99’a yükselmiştir. Kamu kesimine kullandırılan krediler 2002 yılında 287.3 trilyon TL’den 2003 yılında 398.7 trilyon TL’ye artmıştır. Bu artışın kaynağı kamuya kredi kullandırılmasından ziyade, hesaplara tatbik edilen faizlerden kaynaklanmıştır. İkinci sırayı yüzde 25.57 payla şahsi ve mesleki borçlar ve üçüncü sırayı da yüzde 13.53 payla ticari sektör almıştır. Bu üç sektörün toplam krediler içindeki payının yaklaşık olarak yüzde 90 seviyesine ulaştığı görülmektedir.

Tablo-30: TOPLAM KREDİLERİN SEKTÖRLERE GÖRE DAĞILIMI

	Milyon TL		ABD\$		Yüzde Pay	
	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003
Kamu Kurum Ve Kuruluşları	287,261,386	398,683,042	175,748,676	285,623,331	48.05	50.99
Tarım	6,451,867	5,714,941	3,947,301	4,094,281	1.08	0.73
Madencilik Ve Taş Ocakçılığı	491,718	68,819	300,837	49,303	0.08	0.01
Sanayi	6,425,493	6,823,140	3,931,165	4,888,214	1.07	0.87
Nakliye Ve Ulaşım	1,606,019	1,402,365	982,574	1,004,678	0.27	0.18
Ticaret	106,859,118	105,760,432	65,377,212	75,768,577	17.87	13.53
İhracat	1,689,120	4,138,594	1,033,416	2,964,959	0.28	0.53
Turizm	6,394,108	7,745,439	3,911,963	5,548,965	1.07	0.99
Bina Ve İnşaat	28,079,824	25,357,955	17,179,447	18,166,871	4.70	3.24
Küçük Esnaf Ve Zanaatkar	16,687,762	21,133,793	10,209,698	15,140,610	2.79	2.70
Şahsi Ve Mesleki Borçlar Ve Diğer	133,277,650	199,975,386	81,540,268	143,265,777	22.29	25.57
İskonto Senetleri	2,670,773	5,156,888	1,633,999	3,694,483	0.45	0.66
Toplam Krediler	597,894,838	781,960,794	365,796,557	560,210,049	100.00	100.00

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

Tablo-31: KAMU KURUM VE KURULUŞLARINA AİT KREDİ VE AVANSLARIN TOPLAM PLASMANLAR İÇİNDEKİ PAYI VE DOLAR BAZINDA YÜZDE DEĞİŞİMİ

	Milyon TL		ABD\$		Yüzde Pay		Yüzde Değişim
	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	
Toplam Kamu Kredi ve Avansları	287,261,386	398,683,042	175,748,676	285,623,331	48.05	50.99	62.52
Toplam Plasmanlar	597,894,838	781,960,794	365,796,557	560,210,049	---	---	53.15

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

2.2.6. Tahsili Gecikmiş Alacaklar

2002 yılında 98.7 trilyon TL olan tahsili gecikmiş alacaklar (TGA) brüt kalemi 2003’de 119.6 trilyon TL’ye yükselmiştir. TGA brüt kalemi gruplar itibariyle incelendiğinde kamu mevduat ve özel sermayeli bankalarda artış gerçekleşirken şube bankalarında düşüş yaşanmıştır.

TGA’lar için ayrılan karşılık tutarı 48.7 trilyon TL’den 54.8 trilyon TL’ye yükselmiştir. Kamu mevduat ve özel sermayeli bankalardaki artışa karşın şube bankalarında azalış meydana gelmiştir.

2003 yıl sonunda kredilerin takibe dönüşme oranı yüzde 15.30 olarak gerçekleşmiştir. Özel sermayeli bankalar grubu takibe dönüşme oranı en yüksek banka grubu olmuştur. Kamu mevduat bankalarını yüzde 3.28 oranı ile özel sermayeli bankalar grubu izlemektedir.

Tablo-32: TAHSİLİ GECİKMİŞ ALACAKLAR, AYRILAN KARŞILIKLAR VE TAKİBE DÖNÜŞME ORANI

	Aralık 2002		Aralık 2003	
	TAHSİLİ GECİKMİŞ ALACAKLAR			
	Milyon TL	ABD\$	Milyon TL	ABD\$
Kamu Mevduat Bankaları	18,968,388	11,605,002	25,612,416	18,349,172
Özel Sermayeli Bankalar	75,339,909	46,093,523	93,087,121	66,689,201
Şube Bankalar	4,355,929	2,664,990	914,258	654,990
Toplam	98,664,226	60,363,515	119,613,795	85,693,363
	AYRILAN KARŞILIKLAR			
	Milyon TL	ABD\$	Milyon TL	ABD\$
Kamu Mevduat Bankaları	-11,382,640	-6,963,985	-12,886,069	-9,231,800
Özel Sermayeli Bankalar	-33,436,451	-20,456,672	-41,479,846	-29,716,868
Şube Bankalar	-3,845,724	-2,352,843	-438,635	-314,246
Toplam	-48,664,815	-29,773,500	-54,804,550	-39,262,914
	TAKİBE DÖNÜŞME ORANI (%) *			
Kamu Mevduat Bankaları	3.17		3.28	
Özel Sermayeli Bankalar	12.60		11.90	
Şube Bankalar	0.73		0.12	
Toplam	16.50		15.30	

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

(*) Takibe Dönüşme Oranı=(Tahsili Gecikmiş Alacaklar/Toplam Krediler)*100

2.2.7. Diğer Aktifler

Sektörün diğer aktif kalemlerinin toplam aktif içindeki payı bir önceki yıla göre 6.63 puan gerileyerek yüzde 7.41 olarak gerçekleşmiştir. Faiz ve gelir tahakkuk ve reeskontları 0.84 puan, iştirakler 0.27 puan, sabit kıymetler 0.49 puan ve diğer kalemler ise 5.03 puan azalmıştır.

Tablo-33: DİĞER AKTİFLERİN TOPLAM AKTİF İÇİNDEKİ PAYI

DİĞER AKTİFLER	Milyon TL		ABD\$		Yüzde Pay		
	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	Yüzde Değişim
Faiz ve Gelir Tahakkuk ve Reeskontları	62,750,148	56,127,427	38,391,012	40,210,646	19.82	26.12	-10.55
İştirakler	34,203,584	36,349,094	20,926,010	26,041,111	10.81	16.92	6.27
Sabit Kıymetler	52,787,963	53,689,607	32,296,073	38,464,150	16.68	24.99	1.71
Diğer	166,752,309	68,678,597	102,020,316	49,202,519	52.69	31.97	-58.81
TOPLAM	316,494,004	214,844,725	193,633,411	153,918,426	100.00	100.00	-32.12
Aktif Toplamı İçindeki Payı (%)					14.04	7.41	

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

2.3. Pasif Yapısındaki Gelişmeler

Bankacılık sektörü 2002 yılı ile kıyaslandığı zaman pasif yapısında önemli bir değişikliğin olmadığı görülmektedir. Mevduat sektörün ana fon kaynağı olma özelliğini artırarak devam ettirmiştir. Kullanılan krediler kalemi 1.72 puan yükselerek 66.3 milyon dolar seviyelerine ulaşmıştır. Özkaynak toplamı 99.6 milyon dolardan 105.9 milyon dolara artmasına rağmen toplam aktif içindeki payı yüzde 7.23'den yüzde 5.11'e gerilemiştir.

Tablo-34: BANKALARIN PASİF YAPISI

	Milyon TL		ABD\$		Yüzde Pay	
	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003
Mevduat	1,899,965,909	2,492,801,806	1,162,413,427	1,785,885,728	84.32	85.97
Kullanılan Kredi	33,181,350	92,528,346	20,300,599	66,288,885	1.47	3.19
Diğer	157,237,373	166,250,513	96,199,008	119,104,703	6.98	5.73
Özkaynak	162,777,518	147,880,263	99,588,509	105,943,943	7.23	5.11
Toplam	2,253,162,150	2,899,460,928	1,378,501,543	2,077,223,259	100.00	100.00

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

Banka grupları itibarıyla pasif yapısı incelendiği zaman şube bankalarının toplam pasifler içindeki payında artış, kamu mevduat ve özel sermayeli bankalar grubunun payında ise azalış olmuştur. Şube bankalarının toplam pasifler içindeki payı yüzde 26.03'den yüzde 27.65'e yükselmiş, kamu mevduat bankalarının payı yüzde 13.82'den yüzde 12.77'ye ve özel sermayeli bankaların payı yüzde 60.15'den yüzde 59.58'e gerilemiştir. Özel sermayeli bankalar grubu 2002 yılında olduğu gibi 2003 yılında da en yüksek paya sahip olma özelliğini muhafaza etmiştir. TL bazında miktarsal değişimler incelendiği zaman Şube bankalarının yüzde 36.73, özel sermayeli bankaların yüzde 27.45 ve kamu mevduat bankalarının yüzde 18.90 oranında geliştikleri görülmektedir.

Tablo-35: BANKA GRUPLARI İTİBARIYLA PASİF YAPISI

	Toplam Pasifler (Milyon TL)		Toplam Pasifler (ABD\$)		Toplam Pasifler İçindeki Pay (%)		Yüzde Değişim
	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	
Kamu Mevduat Bankaları	311,443,182	370,300,409	190,543,280	265,289,528	13.82	12.77	18.90
Özel Sermayeli Bankalar	1,355,307,136	1,727,349,130	829,187,095	1,237,502,377	60.15	59.58	27.45
Şube Bankalar	586,411,832	801,811,389	358,771,168	574,431,354	26.03	27.65	36.73
Genel Toplam	2,253,162,150	2,899,460,928	1,378,501,543	2,077,223,259	100.00	100.00	28.68

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

2.3.1. Mevduat

Bankacılık sektörü mevduat toplamı 623.5 milyon dolar artarak 1,162.4 milyon dolardan 1,785.9 milyon dolara ulaşmıştır. Bu artış yaklaşık olarak yüzde 53.5'lik bir yükselişe denk gelmektedir. Bu artışta sektöre duyulan güvenin artması yanı sıra ekonomideki iyileşme etkili olmuştur. Banka gruplarına göre mevduatlar incelendiğinde kamu mevduat bankaları ve şube bankalarının toplam mevduat içindeki payının azaldığı, özel sermayeli bankalar payının ise arttığı görülmektedir. Kamu mevduat bankalarının toplam mevduat içindeki payı yüzde 13.48'den yüzde 13.21'e, şube bankalarının payı yüzde 28.45'den yüzde 26.74'e gerilemiş, özel sermayeli bankaların payı ise yüzde 58.07'den yüzde 60.05'e yükselmiştir. Kamu mevduat bankalarının toplam TL mevduat içindeki payı yüzde 18.47'den yüzde 18.22'ye, şube bankalarının payı yüzde 23.88'den yüzde 20.45'e düşmüştür. Buna karşılık özel sermayeli bankaların TL mevduat içindeki payı 3.71 puan artarak yüzde 61.34'e ulaşmıştır. Kamu mevduat bankalarının toplam YP mevduat içindeki payının azalmasına karşın şube bankalarının ve özel sermayeli bankaların YP mevduat içindeki payı yaklaşık olarak aynı seviyede kalmıştır. 2001'deki kriz sırasında yüksek boyutlarda gerçekleşen Türk Lirası'ndan dövize kaçışın, 2003 yılında tersine dönmesinde TL'de sağlanan istikrarla birlikte, TL Faiz oranlarının göreceli yüksekliği etkili olmuştur.

Tablo-36: BANKA GRUPLARI İTİBARIYLA MEVDUAT VE TOPLAM İÇİNDEKİ PAYLARI (%)

	Aralık 2002 (Milyon TL)			Aralık 2003 (Milyon TL)			Yüzde Pay	
	TP	YP	TOPLAM	TP	YP	TOPLAM	Aralık 2002	Aralık 2003
Kamu Mevduat Bankaları	139,671,538	108,136,416	247,807,954	205,095,718	118,053,731	323,149,449	13.48	13.21
Özel Sermayeli Bankalar	435,620,659	631,640,632	1,067,261,291	690,367,921	778,568,411	1,468,936,332	58.07	60.05
Şube Bankalar	180,576,888	342,377,446	522,954,334	230,141,698	423,785,862	653,927,560	28.45	26.74
Sektör Toplamı	755,869,085	1,082,154,494	1,838,023,579	1,125,605,337	1,320,408,004	2,446,013,341	100.00	100.00

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

Not: Bu tabloda mevduat toplamına bankalararası mevduat dahil edilmemiştir.

Mevduatın türlerine göre dağılımı incelendiğinde en büyük payın 2002 yılında olduğu gibi yüzde 78.12 ile tasarruf mevduatına ait olduğu ve seviyesini koruduğu gözlenmektedir. Tasarruf mevduatını sırasıyla yüzde 9.02’lik payla resmi mevduat, yüzde 5.68’lik payla diğer mevduat, yüzde 5.30’luk payla ticari mevduat ve yüzde 1.88’lik payla bankalararası mevduat izlemektedir. Önemli sayılacak düzeyde olmasa dahi, ticari ve diğer mevduatın paylarında artış, resmi ve bankalar arası mevduatta ise düşüş olmuştur.

Tablo-37: MEVDUATIN TÜRLERİNE GÖRE DAĞILIMI

	Milyon TL		ABD\$		Yüzde Pay	
	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003
Resmi	180,530,482	224,892,441	110,449,906	161,116,780	9.50	9.02
Ticari	75,529,267	132,220,767	46,209,374	94,725,213	3.98	5.30
Tasarruf	1,484,401,372	1,947,460,095	908,167,919	1,395,193,626	78.13	78.12
Diğer	97,562,458	141,440,038	59,689,445	101,330,055	5.13	5.68
Bankalararası	61,942,330	46,788,465	37,896,783	33,520,054	3.26	1.88
Toplam	1,899,965,909	2,492,801,806	1,162,413,427	1,785,885,728	100.00	100.00

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

Mevduatın vade yapısı kısa vadede yoğunlaşmaya devam etmiş, tasarruf sahipleri uzun vadeli mevduata yönelmemiştir. Bir ay vadeli mevduatın toplam vadeli mevduat içindeki payı 2.91 puan artarak yüzde 58.78’e, 3 ay vadeli mevduatın payı ise yaklaşık olarak 1 puan artarak yüzde 6.11’e yükselmiştir. 6 ay vadeli mevduat ile 1 yıl vadeli mevduatın toplam vadeli mevduat içindeki paylarında önemli bir değişiklik meydana gelmemiştir. Üç aydan kısa vadeli mevduatın payı yaklaşık olarak yüzde 80 olup bir önceki yıla göre aynı seviyede kalmıştır.

Tablo-38: MEVDUATIN VADELERİNE GÖRE DAĞILIMI

	Milyon TL		ABD \$		Yüzde Pay	
	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003
Vadesiz	345,639,916	375,915,046	211,465,099	269,311,950	18.19	15.08
1 Ay Vadeli	1,061,507,434	1,465,248,515	649,438,229	1,049,729,026	55.87	58.78
3 Ay Vadeli	97,332,789	152,420,008	59,548,932	109,196,293	5.12	6.11
6 Ay Vadeli	54,423,450	68,742,602	33,296,676	49,248,372	2.87	2.76
1 Yıl Vadeli	341,062,320	430,475,635	208,664,491	308,400,087	17.95	17.27
Toplam	1,899,965,909	2,492,801,806	1,162,413,427	1,785,885,728	100.00	100.00

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

2.3.2. Özkaynaklar

2002 yılında 162.8 trilyon olan bankacılık sektörü özkaynakları 2003 yılında 147.9 trilyona gerilemiştir. Bu gerilemenin esas nedeni kredilere, “Bankaların Kredileri ile Diğer Alacaklarının Nitelikleri ve Karşılıklar” tebliğine göre gerçekçi karşılık ayırmalarından ve bunun da karlılıklarını etkilemesinden kaynaklanmaktadır. Dolar bazında ise özkaynak tutarı TL’nin değer kazanmasından dolayı aynı dönem itibarıyla 6.3 milyon dolar artarak 105.9 milyon dolara ulaşmıştır.

Ödenmiş sermaye tutarındaki 41.0 trilyon TL’lik artışa karşın ihtiyatlarda 42.2 trilyon TL gerileme olmuştur. dağıtılmamış ve dönem kar-zararından oluşan Kar/Zarar kalemi ise 13.8 trilyon TL artarak -1.7’den -15.5’e yükselmiştir. Ödenmiş sermayedeki artışta ihtiyatlar, yeniden değerlendirme fonu ve nakit sermaye artışları etkili olmuştur.

Tablo-39: ÖZKAYNAKLAR

	Milyon TL		ABD\$	
	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003
Ödenmiş Sermaye	108,504,999	149,479,511	66,384,174	107,089,671
İhtiyatlar	56,024,619	13,871,858	34,276,283	9,938,036
Kar/Zarar	-1,752,100	-15,471,106	-1,071,948	-11,083,764
Sektör Toplamı	162,777,518	147,880,263	99,588,509	105,943,943

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

Not: Kar-Zarar kalemi dağıtılmamış ve dönem kar zararını içermektedir.

2.4. Bilanço Dışı İşlemler

Bilanço dışı işlemler toplamı 2003 yılı sonuna göre dolar bazında yüzde 57.3 oranında artarak 293.1 milyon dolara ulaşmıştır. Diğer nazım hesaplardaki artışa karşılık teminat mektupları, akreditif ve vesaikler ile ciro ve kefaletlerin toplam nazım hesaplar içindeki payında düşüş gözlenmektedir. En büyük kalem olan diğer nazım hesaplar içerisinde diğer hesaplar yanında genelde menkul kıymetler ile emanet, rehinli ve ipotekli kıymetler yer almaktadır..

Tablo-40: BİLANÇO DIŞI İŞLEMLER (NAZIM HESAPLAR)

Taahhütler ve Yükümlülükler	Milyon TL		ABD\$		Yüzde Pay (%)	
	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003
Teminat Mektupları	54,628,851	65,332,294	33,422,341	46,805,170	17.94	15.97
Akreditif ve Vesaikler	29,395,301	35,616,071	17,984,266	25,515,961	9.65	8.71
Ciro ve Kefaletler	747,274	7,719	457,188	5,530	0.25	0.00
Diğer Nazım Hesaplar	219,697,226	308,181,061	134,412,415	220,786,168	72.16	75.32
Genel Toplam	304,468,652	409,137,145	186,276,210	293,112,829	100.00	100.00

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

2.5. Sermaye Yeterliliği

Bankacılık sektörü sermaye yeterliliği rasyosu (SYR) 2003 yılı sonuna göre yüzde 19.59 olarak gerçekleşmiştir. 2002 yılındaki SYR'nin daha yüksek olmasının sebebi özkaynaklar toplamındaki artışın risk ağırlıklı kalemler toplamındaki artışın altında kalmasından kaynaklanmaktadır. Sektör özkaynak toplamının istenilen düzeyde artmaması ise Kar-Zarar hesabının olumlu gelişmemesine dayanmaktadır.

Sektörün özkaynak tutarını oluşturan alt kalemleri incelendiği zaman ana sermayenin 25.9 trilyon TL artarak 135.1 trilyon TL'ye ulaştığı, katkı sermayenin 25.6 trilyondan 1.8 trilyona gerilediği ve sermayeden indirilen değerler alt kaleminin ise aynı seviyede kaldığı görülmektedir.

Risk ağırlıklı kalemler toplamı 87.8 trilyon artarak 506.6 trilyona ulaşmıştır. Risk ağırlığı yüzde 20 ve yüzde 100 olan alt kalemlerdeki artışa karşın risk ağırlığı yüzde 50 olan kalemlerde azalış olmuştur.

Sonuç itibarıyla bankacılık sektörü sermaye yeterliliği rasyosu yasal oran olan yüzde 8'in üzerinde gerçekleşmiştir.

Tablo-41: SERMAYE YETERLİLİĞİ RASYOSU VE ALT KALEMLERİ

BANKACILIK SEKTÖRÜ		
	Milyon TL	
	Aralık 2002	Aralık 2003
Ana Sermaye	109,254,000	135,151,000
Katkı Sermaye	25,661,000	1,836,000
Sermayeden İndirilen Değerler	37,583,000	37,731,000
Özkaynak	97,332,000	99,256,000
Risk Ağırlıklı Kalemler Toplamı	418,841,000	506,638,000
a.Risk Ağırlığı % 0 Olan Kalemler	0	0
b.Risk Ağırlığı % 20 Olan Kalemler	152,598,000	219,709,000
c.Risk Ağırlığı % 50 Olan Kalemler	80,610,000	73,744,000
d.Risk Ağırlığı % 100 Olan Kalemler	185,633,000	213,185,000
SYSR %	23.24	19.59

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

2.6. Karlılık Performansı ve Gelir-Gider Dengesindeki Gelişmeler

2.6.1. Karlılık

Bankacılık sektörü karlılığında bir önceki yıla göre gerileme olduğu gözlenmektedir. Faiz gelirlerindeki 188.4 trilyon liralık artışa rağmen kambiyo zararları, tahsili gecikmiş alacaklara karşılık ayrılması ve takibe alınan kredilere faiz yürütülememesi sektörün karlılık performansını olumsuz etkileyen nedenler arasında gösterilebilir.

Belirtilen bu gelişmeler neticesinde 2002 yılı sonunda 3.9 trilyon TL olan bankacılık sektörü vergi öncesi karlılığı 2003 yılı sonunda -1.4 trilyon TL olarak gerçekleşmiştir.

Tablo-42: KARLILIK

	Milyon TL	
	Aralık 2002	Aralık 2003
Vergi Öncesi Kar	3,941,000	-1,489,000
Özkaynaklar	162,777,518	147,880,263
Toplam Aktifler	2,253,162,150	2,899,460,928

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

2.6.2. Gelir-Gider Dengesi

Bankacılık sektörü gelir-gider yapısı incelendiği zaman 2002 yıl sonunda faiz gelirlerinin toplam gelirler içindeki payı yüzde 82.12, faiz giderlerinin toplam giderler içindeki payı ise yüzde 75.68 olmuştur. 2003 yılı sonu itibarıyla faiz gelirlerinin toplam gelirler içindeki payında önemli değişiklik olmuş ve bu oran 13.93 puan artarak yüzde 96.05'ye yükselmiştir.

2003'de faiz gelirlerinde bu şekilde bir artış olmasına karşılık faiz giderlerinin toplam giderlere oranında kayda değer bir değişiklik olmadığı ve yüzde 75.59 seviyesinde kaldığı görülmektedir. Bu durumda sektörün faiz gelirlerinin faiz giderlerini karşılama oranında iyileşme olduğu belirtilmelidir. Diğer taraftan sektörün faiz dışı gelirleri, faiz dışı giderleri karşılamakta yetersiz kalmaktadır.

Tablo-43: SEÇİLMİŞ KAR / ZARAR KALEMLERİ

A. Gelirler	Milyon TL		ABD\$		Yüzde Pay (%)	
	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003
Faiz Gelirleri	468,268,000	656,647,000	286,489,883	401,741,571	82.12	96.05
Faiz Dışı Gelirler	19,207,000	26,887,000	11,750,987	16,449,669	3.37	3.93
Diğer Faiz Dışı Gelirler	82,734,000	144,000	50,617,283	88,100	14.51	0.02
Gelirler Toplamı	570,209,000	683,678,000	348,858,153	418,279,340	100.00	100.00
B. Giderler						
Faiz Giderleri	428,544,000	517,947,000	262,186,441	316,883,869	75.68	75.59
Faiz Dışı Giderler	129,661,000	131,830,000	79,327,575	80,654,585	22.90	19.24
Diğer Faiz Dışı Giderler	1,244,000	19,184,000	761,089	11,736,915	0.22	2.80
Provizyonlar (Net)	6,819,000	16,206,000	4,171,915	9,914,953	1.20	2.37
Giderler Toplamı	566,268,000	685,167,000	346,447,020	419,190,322	100.00	100.00
Vergi Öncesi Kar/Zarar	3,941,000	-1,489,000	2,411.133	-910.981		

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

2002 yılı sonunda 468.3 trilyon TL olan faiz gelirleri 2003 yıl sonu itibarıyla nominal olarak 656.6 trilyon TL'ye ulaşmıştır. Faiz gelirleri içinde en büyük payı yüzde 36.63'lük oranla diğer faiz ve faiz benzeri kalemler oluşturmaktadır.

Kredi hacmindeki genişlemeye paralel olarak ikinci en büyük payı yüzde 31.49'luk oranla kredilerden alınan faizler kalemi almaktadır. Bu payın 2002 yıl sonunda yüzde 20.12 olduğu dikkate alındığı zaman kredilerden alınan faizler kaleminin faiz gelirleri içindeki payında 11.37 puanlık önemli bir artış meydana gelmiştir. 2003 yılında kredilerden alınan faiz gelirlerinin yüzde 90'a yakın bölümü TL kredi faiz gelirlerinden sağlanmaktadır. Bu iki kalemi sırasıyla yüzde 17.39'luk payla bankalardan alınan faizler ve yüzde 12.14'lük payla diğer menkul kıymetlerden alınan faiz kalemleri takip etmektedir.

Sektörün toplam faiz giderleri 2003 sonuna göre nominal olarak 428.5 trilyon liradan 517.9 trilyon liraya artmıştır. Bu artış yüzde olarak 20.86 oranında sınırlı bir değişimi ifade etmektedir. Söz konusu bu değişimin sınırlı kalmasını esas itibarıyla makroekonomik iyileşmeye bağlı olarak faiz oranlarındaki gerileme belirlemiştir.

Bankacılık sektörünün en büyük yabancı kaynağı olan mevduata verilen faizlerin, toplam faiz giderleri içinde payı 3.31 puan gerileyerek yüzde 64.62 oranı ile aynı zamanda en büyük faiz gideri kalemi olmuştur. 2003 yılında mevduata ödenen 334.7 trilyon liralık faizlerin 303.8 trilyon lirası TL mevduatına ve 30.8 trilyon lirası ise YP mevduatına ödenmiştir.

Diğer faiz ve faiz benzeri giderler kalemi 2.17 puan artarak yüzde 33.38 seviyesine ulaşmıştır. Tutar olarak bu artış 39.6 trilyon liraya denk gelmektedir. Bankalara verilen faizler tutarı ise 4.1 trilyon liradan 10.0 trilyon liraya yükselmiştir. Takipteki alacaklar özel provizyonu ile krediler genel provizyonu genel toplamı 6.8 trilyon liradan 14.1 trilyon liraya artmıştır.

Faizlerdeki düşüşe rağmen bankacılık sektörü net faiz gelirleri 39.7 trilyon liradan 138.7 trilyon liraya ulaşmıştır. 2002 yılı ile kıyaslandığı zaman TL net faiz gelirlerinin 11.1 trilyon liradan 118.7 trilyon liraya yükseldiği, ancak YP net faiz gelirlerinin 28.6 trilyon liradan 19.9 trilyon liraya gerilediği görülmektedir. YP net faiz gelirlerindeki gerilemenin esas nedeni kurlardaki düşüşle ilişkilidir.

2.6.3. Faiz Dışı Gelirler ve Giderler

Bankacılık sektörünün gerek faiz dışı gelirleri gerekse de faiz dışı giderleri bir önceki yıla göre artış göstermiştir. 2003 yıl sonuna göre bankacılık sektörünün faiz dışı gelirleri yüzde 40.0 oranında artarak 26.9 trilyon liraya ulaşmıştır.

Faiz dışı gelirler içinde en önemli payı yüzde 46.55 oranı ile bankacılık hizmetleri gelirleri almaktadır. 2002 yıl sonunda bu oranın yüzde 41.23 olduğu göz önüne alındığı zaman bankaların operasyonel hizmet komisyonlarını arttırmak suretiyle bankacılık hizmetleri gelirlerini yükselttikleri anlaşılmaktadır. Diğer faiz dışı gelirler kaleminin toplam faiz dışı gelirler içindeki payı ise seviyesini korumuş ve yüzde 31.63 olarak gerçekleşmiştir. yükselmiştir. Kredilerden alınan ücret ve komisyonların payında ise 3.49 puanlık bir düşüş olmuş ve yüzde 20.71'ye gerilemiştir.

Faiz dışı giderler içinde ise en büyük paya yüzde 52.78'lik oran ile diğer faiz dışı giderler kalemi sahip bulunmaktadır. Bu payda bir önceki yıla göre 13

puanlık bir gerileme söz konusudur. Faiz dışı giderler içinde ikinci en büyük payı personel giderleri almaktadır. 2002 yılında yüzde 23.15 olan personel giderlerinin payı 2003 yılı sonunda yüzde 30.74'e ulaşmıştır. Verilen ücret ve komisyonlar, kıdem tazminatı provizyonları ve amortisman giderlerinde bir önceki yıla göre artış meydana gelmiştir.

2.7. Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Çalışmaları

Kasım 2000 ve Şubat 2001'de yaşanan krizlerin etkilediği bankacılık sektörünün daha sağlıklı bir yapıya kavuşturulabilmesine yönelik olarak başlatılan çalışmalar 2003 yılında da devam etmiştir. Bankacılık sektöründe aktif büyüklüğü, krediler ve mevduat bakımından ağırlığı olan kamu mevduat bankalarının payı 2003 yılında gerilemiştir. Bu bankaların toplam aktifler içindeki payı yüzde 13.82'den yüzde 12.77'ye, toplam krediler içindeki payı yüzde 16.40'dan yüzde 13.28'e ve toplam mevduat içindeki payı yüzde 13.48'den yüzde 13.21'e gerilemiştir.

Yeniden yapılandırma öncesi piyasa koşullarının üzerinde olan mevduat faiz oranları, faiz oranlarındaki genel düşüşe paralel olarak piyasayla uyumlu bir gelişme göstermiştir. Mevcut risklerin daha iyi yönetilebilmesi için bankalara düzenli olarak gerekli uyarılar Merkez Bankası'nca yapılmaktadır. Vade, likidite ve kredi risklerinde 2002 yılına göre 2003 yılında iyileşme olduğu gözlenmektedir.

Kredi portföyünün daha etkin bir şekilde yönetilebilmesine yönelik olarak kredilere mevzuata uygun karşılık ayrılması konusunda ihtiyatlı bir uygulama içinde olmaları ve bilançoların daha şeffaf hale gelmeleri sağlanmıştır. Ayrıca kamu kesimine yeni kredi kullandırılmamıştır. Kredilerle ilgili geçmişten gelen sorunların çözülmesi çalışmaları ise devam etmektedir.

Kamu bankalarının finansal ve operasyonel açıdan yeniden yapılandırılması çalışmalarının 2004 yılında da devam etmesi planlanmıştır. Kıbrıs Türk Kooperatif Merkez Bankası Ltd.'e ait zarar üretmeyen işletmelerinin bankadan ayrılması ve bankanın bir iştiraki haline dönüştürülmesi çalışmaları olumlu bir şekilde gelişmektedir. Söz konusu bu dönüşüme cevaz verecek çalışmalar tamamlanma aşamasındadır.

Yeniden yapılandırma çalışmalarının başladığı 2000 yıl sonu öncesinde, özel bankacılık sistemi yabancı para açık pozisyonuna bağlı olarak kur riskine, kısa vadeli kaynağın uzun vadeli kullanımı nedeniyle likidite riskine, kredilerin hakim ortaklarca kullanılması ve yeterli karşılık ayrılmamasında dolayı kredi riskine, küçük ölçekli bankacılık yapısına bağlı olarak karlılık performansı ve dolayısıyla özkaynaklarda meydana gelen yetersizliğe ve iç denetim ile risk

yönetim sistemlerindeki önemli temel yapısal sorunlar veya eksikliklerden dolayı şoklara karşı aşırı derecede kırılğan ve hassas bir yapı arz etmekteydi.

Bankacılık sektörünün yaşamış olduğu krizlerden kaynaklanan kayıpları, söz konusu bu krizleri takip eden dönem içinde yapılan yeni düzenlemeler ve alınan idari tedbirler sonucu telafi etmeye başladığı gözlenmektedir. Yapılan yeni düzenlemeler ve alınan idari tedbirlere rağmen mali bünye zafiyeti giderilemeyen veya artarak devam eden bankalar Merkez Bankası Yönetim Kurulunca Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilmişlerdir. Nitekim bu meyanda Erbank Ltd. ve Kıbrıs Eurobank Ltd. 2003 yılı içinde Fon bünyesine alınmışlardır.

Kur ve faiz risklerinin sınırlandırılmasına yönelik olarak yapılan düzenlemelerle, söz konusu bu risklerin daha iyi yönetilmesi sağlanmış ve genelde banka sermayelerinin güçlendirilmesi yönünde olumlu gelişmeler kaydedilmiştir. Bilindiği üzere bankaların asgari özkaynaklarını 2004 yıl sonuna kadar 2,000,000,- dolara nakden tamamlamaları gerekmektedir.

Bankaların devir ve birleşmelerini özendirmek ve kolaylaştırmak için yeni düzenlemeler üzerinde çalışmalar devam etmektedir.

Banka sermayelerinin güçlendirilmesi çalışmalarının tamamlanması ile birlikte kurumsal yönetim ile risk kültürünün oluşturulması bakımından önemli olduğu kabul edilen, bankaların iç denetim ve risk yönetim sistemlerinin tesis edilmesi çalışmalarının başlatılması planlanmaktadır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyet Hükümetleri arasında ekonomik istikrar programı Ekim 2000'de protokola bağlanarak 2001 yılı başından itibaren uygulamaya konulmuştur. Bu programa, bankacılık ve finans sektörüne yönelik reformları da kapsamaktadır.

2.8. Yasal ve İdari Düzenlemeler

06 Mayıs 2003 tarih ve 46 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 'Kuzey Kıbrıs Bankalar Birliği Tüzüğü' ile bankacılık mesleğinin gelişimini, bankaların dayanışma ve birlikteliğini, bankacılık mesleğinin gerektirdiği ciddiyet ve disiplin içinde ülke ekonomisinin ihtiyaçlarına dönük faaliyette bulunulması ile rekabetçi bir ortamın yaratılmasını sağlamak ve haksız rekabeti önlemek üzere gerekli kararları almak ve girişimlerde bulunulması amaçlarına hizmet etmek için merkezi Lefkoşa'da, tüzel kişiliği haiz ve kamu kurumu niteliğine sahip bir birlik kurulmuştur.

39/2001 sayılı Bankalar Yasasının 15(2) maddesinin Merkez Bankasına verdiği yetkiye dayanarak, 14 Kasım 2003 tarih ve 148 sayılı Resmi Gazetede

‘Bankalarda Kredi Komitesinin Oluşumu ve Çalışma Esasları Tebliği’ yayımlanmıştır. Kredi ve İştirak Sınırlamaları ile Karşılıklara ilişkin olarak yapılan bu düzenleme ile banka yönetim kurulunun vereceği görevleri yapmak üzere 3 kişilik bir kredi komitesinin kurulabilmesine, üyelerinin ise 2’sinin yönetim kurulu üyeleri arasından, 1’inin ise banka genel müdürü veya vekilinden oluşmasına imkan tanımaktadır. Ayrıca bu tebliğ ile komitenin yetkileri, gündemin tespiti, kararlarda nisap, faaliyetleri denetim, Bankalar Yasasının 25. maddesine tabi olma ve karar defterinin nasıl tutulacağı hususlarına açıklık getirilmiştir.

41/2001 sayılı Merkez Bankası Yasasının 30. ve 51(1) maddelerinin Merkez Bankasına verdiği yetkiye istinaden 29 Haziran 2003 tarih ve 72 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan ‘Risk İşlemleri Merkezi Tebliği’ ile 35/1987 sayılı Merkez Bankası eski Yasasının 31. maddesinin Bakanlar Kuruluna verdiği yetkiye dayanarak 31 Ocak 2001 tarih ve 11 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan ‘Risk İşlemleri Merkezi Tüzüğü’ yürürlükten kaldırılmıştır. Yürürlüğe konan yeni tebliğ ile kredi riski, tüzel kişiliğe haiz olmayan gerçek kişileri de kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Bu tebliğ esasları dikkate alınarak hazırlanan yeni ‘Risk İşlemleri Talimatı’ Ağustos 2003 tarihinden itibaren uygulamaya konmuştur.

03 Temmuz 2003 tarih ve 75 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan ‘Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğin Değiştirilmesine İlişkin Tebliğ’ ile 05 Eylül 2002 tarih ve 88 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan esas tebliğin geçici 1. maddesinde belirtilen ve 2.maddesinin E fıkrasında yer alan kur riskine esas sermaye yükümlülüğünün sermaye yeterliliği standart oranına dahil edilmesi uygulaması tarihi 01 Temmuz 2003 tarihinden 01 Ocak 2004 tarihine kaydırılmıştır. Ayrıca buna bağlı olarak ‘Kur Riskine Esas Sermaye Yükümlülüğünün Hesaplanmasına İlişkin Genelge’ ile hesaplamanın şekli bankaların bilgisine getirilmiştir.

12 Mayıs 2003 tarih ve 50 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 40/2001 sayılı Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (Değişiklik) Yasası ile esas Yasanın geçici 4(2) maddesi kaldırılmak ve yerine yeni madde konmak suretiyle ve yine esas Yasaya 4(3) maddesi ilave edilmek suretiyle değiştirilmiştir.

04 Nisan 2003 tarih ve 32 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Faiz Farkı Fonu Yasasının geçici 1. maddesi ile Merkez Bankası Yasasının 6. maddesinde yer alan Faiz Farkı Fonu düzenlemesine göre Merkez Bankası nezdinde birikmiş olan bu Fon’a ait hesap bakiyesi 01 Ocak 2003 tarihinden itibaren Hazine hesaplarına aktarılmıştır. Keza, bu tarihe kadar Merkez Bankası Fon adına yapılmış bütün işlemler Ekonomi ile ilgili Bakanlığa devredilmiştir.

16 Temmuz 2003 tarih ve 82 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan ‘Merkez Bankası İdare, Teşkilat ve Hizmetleri Tebliği’ ile Merkez Bankasının sevk ve idaresine yönelik olarak Bankaya verilmiş olan görevlerin birimler arası ve birimler ile şube arsında dağılımı, eşgüdümü, çalışanların etkinliği ve verimliliğinin artırılması hedeflenmiştir. Bu tebliğ ile ilgili ayrıntılar, Merkez Bankasının ele alındığı 3. Bölümde verilmiştir.

39/2001 sayılı Bankalar Yasasının 34(3) maddesi altında çıkarılan, ‘Bankalarda Bağımsız Denetim Yapacak Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğin’ 6. maddesi gereği Merkez Bankasınca yapılan değerlendirmeler sonucu durumu uygun bulunup bağımsız denetim yapma yetkisi verilen kuruluşların listesi yayımlanmak suretiyle bankaların bilgilendirilmesi sağlanmıştır.

2.9. Sektörde Etkinliğin Artırılmasıyla İlgili Diğer Düzenlemeler

Merkez Bankası, bankaların kaynak maliyetlerini düşürmek ve karlılık performanslarını geliştirme hedeflerine yönelik olarak TL ve YP munzam karşılık hesaplarına faiz ödenmesi uygulamasına, faiz oranlarındaki gerilemeye rağmen aynı seviyede tutmak suretiyle devam etmektedir.

TL ve YP munzam karşılık oranlarını 2003 yılı içerisinde de muhtelif tarihlerde aldığı kararlarla düşüren Merkez Bankası, bu şekilde bankaların likit varlıklarının yükselmesini ve aracılık maliyetlerinin düşmesini sağlayarak sektördeki etkinliğin artmasına katkı koymaya çalışmaktadır.

Tablo-44: TÜRK LİRASI VE DÖVİZ MEVDUAT YASAL KARŞILIK ORANLARI (%)

YÜRÜRLÜK TARİHİ	TÜRK LİRASI	YABANCI PARA
30.06.2002 - 29.11.2002	15	16
30.11.2002 - 29.04.2003	14	15
30.04.2003 - 30.10.2003	13	14
31.10.2003 -	12	13

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

Bu hususlarla ilgili alınan kararlar tarih, sayı ve açıklama yapılarak tablo şeklinde 3. Bölümde verilmiştir.

3. MERKEZ BANKASI

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Merkez Bankası 41/2001 sayılı Merkez Bankası Yasası ile kendine tevdi edilen görev ve yetkiler çerçevesinde üstlendiği misyonu yerine getirmek için bazı temel hedef ve değerler belirlemiştir. Anılan Yasa ile Kuruma verilen yetki ve görevler şöyledir:

- Merkez Bankası Yasasının 4'üncü maddesinde belirtilen esas amacın gerçekleşmesi, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin para ve bankacılık sisteminin düzenlenmesi ve denetimi için gerekli tüm işlemleri yapmak,
- Ekonomik koşulları göz önünde bulundurarak Merkez Bankaları tarafından yapılması gerekli olan işlemleri yerine getirmek,
- Bankalar ile kredi vermek amacıyla kurulmuş diğer kuruluşları denetlemek,
- Finansal sistemde istikrarı sağlayıcı ve para ve döviz piyasaları ile ilgili düzenleyici tedbirleri almak,
- Mali piyasaları izlemek, ve
- Ödeme mutabakat sistemleri kurmak, kurulmuş ve kurulacak sistemlerin kesintisiz işlemlerini ve denetimini sağlayacak düzenlemeleri yapmak, ödemeler için elektronik ortam da dahil olmak üzere kullanılacak yöntemleri ve araçları belirlemek.

Yukarıdaki görevlerin genelliği saklı kalmak koşuluyla Merkez Bankasının yetkileri ise şunlardır:

- Para ve kredi hacmini düzenlemek,
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin uluslararası ihtiyatlarını düzenleyip yönetmek,
- Para ve kredi politikası konusunda Bakanlar Kurulunca incelenmesi istenecek hususlar hakkında görüşlerini bildirmek suretiyle Devletin mali ve ekonomik danışmanlığını yapmak,
- Uluslararası mali ve ekonomik ilişkilerde Devletin mali ajanlığını yapmak,

- Devletin bankacılığını yapmak ve arzu eden bankaların da bankacılığını yapmak ve mali acentesi olmak,
- Olağanüstü hallerde ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunun kaynaklarının ihtiyacı karşılamaması durumunda, belirleyeceği usul ve esaslara göre bu Fona avans vermek,
- Mali piyasaları izlemek amacıyla bankalar ve diğer mali kuruluşlardan ve bunları düzenlemek ve denetlemekle görevli kurum ve kuruluşlardan gerekli bilgileri istemek ve istatistiki bilgi toplamak,
- Tasarruf sahiplerinin haklarını ve bankaların düzenli ve emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye sokabilecek ve ekonomide önemli zararlar doğurabilecek her türlü işlem ve uygulamaları önlemek, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasını sağlamak üzere gerekli karar ve tedbirleri almak ve uygulamak,
- Ülke altın ve döviz rezervlerini yönetmek, ve
- Nihai kredi mercii olarak bankalara kredi vermek.

Bu görev ve yetkilere ilaveten Merkez Bankası, hükümetin mali ve ekonomik müşaviri, mali ajanı ve haznedarıdır. Ayrıca Merkez Bankası, Kurum Yasası ile kendisine verilen yetki ve görevlerle ilgili olarak düzenlemeler yapmaya ve bunları uygulamaya, bu düzenlemelere tabi kurum ve kuruluşlar nezdinde bunlara uygun hareket edilip edilmediğini ve kendisine gönderilen bilgilerin doğru olup olmadığını denetlemeye görevli ve yetkilidir.

Kurum bu görev ve yetkilerini yerine getirirken tarafsızlık, şeffaflık, etkinlik, duyarlılık, katılımcılık ve yenilikçilik değerlerini temel olarak kabul etmekte ve bunları gözeterek hareket etmektedir.

Belirlenen temel değerler ile görev ve yetkileri kullanarak Kurum, Yasada belirtilen kalkınma planları ve yıllık programlara uygun olarak, ekonomik gelişmeye yardımcı olmak amacına ulaşmak için tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerini korumayı, bankacılık sistemini etkin bir şekilde denetleme ve gözetmeyi, sektörün risklere karşı direnç ile dayanıklılığını geliştirmeyi ve Avrupa Birliği standartlarında faaliyet gösteren sağlıklı bir bankacılık sektörünün oluşmasını sağlamayı temel hedefleri olarak belirlemiştir.

Merkez Bankası Başkanlık görevini 24 Mayıs 2001 tarihinden itibaren Erdoğan Küçük yürütmektedir. Yönetim Kurulunun diğer üyeliklerini ise atanma tarihleri itibarıyla Vargın Varer, Taşkent Atasayan ve Rifat Günay teşkil

etmektedir. Merkez Bankası Yasasının geçici 2. maddesine istinaden ikinci yıl sonunda ad çekmek suretiyle yönetim kurulundan ayrılacak kişi olarak Ali Vefa Çelik belirlenmiş olup yeniden atanmasına yönelik yazı Başbakanlığa yazılmış ve atanması beklenmektedir.

25 Temmuz 2003 tarih ve 89 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan E-1434-2003 numaralı Bakanlar Kurulu kararı ile 41/2001 sayılı Merkez Bankası Yasasının 15 (1) maddesinin verdiği yetkiye dayanarak, Merkez Bankası Başkan Yardımcılıklarına Esat Tezeren ve Şükrü Atamen atanmışlardır.

3.1. Organizasyon Yapısı ve Yeniden Yapılanma

Kurum nezdinde yapılan iş analizleri ve organizasyon yapısı çalışmaları sonucunda Bankanın, insan kaynakları ve teknolojik yönden eksiklikleri tespit edilmiş olup güncelleştirilmiş, daha verimli, esnek, etkin ve güçlü bir yapıya kavuşturulabilmesi için organizasyon yapısının yeniden yapılandırılması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan bu ihtiyaçların giderilmesine yönelik olarak, Merkez Bankası, Yasasının 51(1) (A) maddesinin kendisine vermiş olduğu yetkiye dayanarak, ‘Merkez Bankası İdare, Teşkilat ve Hizmetleri Tebliğini’ hazırlamış ve bu tebliğin 16 Temmuz 2003 tarih ve 82 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmesini sağlamıştır.

Bu tebliğ çerçevesinde Kurum görev ve yetkilerini, birimler ve Şube şeklinde organize ederek yerine getirmeye çalışmaktadır. Ayrıca, yürütülen çalışmalar sonucunda, birimler arasında ve birimler ile şubenin görev dağılımları düzenlenmiştir.

3.2. Kadro ve Personel Durumu

Bankanın 2003 yıl sonuna göre kadro sayısı 101 personel olarak tespit edilmiştir. Faaliyet dönemi sonu itibarıyla bu kadroların yüzde 69’u dolu olup kadrolu personel adedi 70 kişiden oluşmaktadır. Kadrolu personel sayısına 11 kişilik geçici personel ilave edildiği zaman Kurumun toplam personel sayısı 81 kişiye ulaşmaktadır.

2003 yılı içinde bir kişi emeklilik nedeniyle ayrılmıştır. Buna karşılık Banka başkan yardımcılıklarına 2 atama yapılmıştır.

Kurumun 81 kişilik personelinden 10'u yöneticilik hizmetleri sınıfında, 43'ü genel hizmetler sınıfında, 9'u kitabet hizmetleri sınıfında, 8'i bedeni hizmetleri gerektiren yardımcı hizmetler sınıfında ve 11'i geçici olarak görev yapmaktadır. Merkez Bankası personelinin hizmet gruplarına göre dağılımı aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

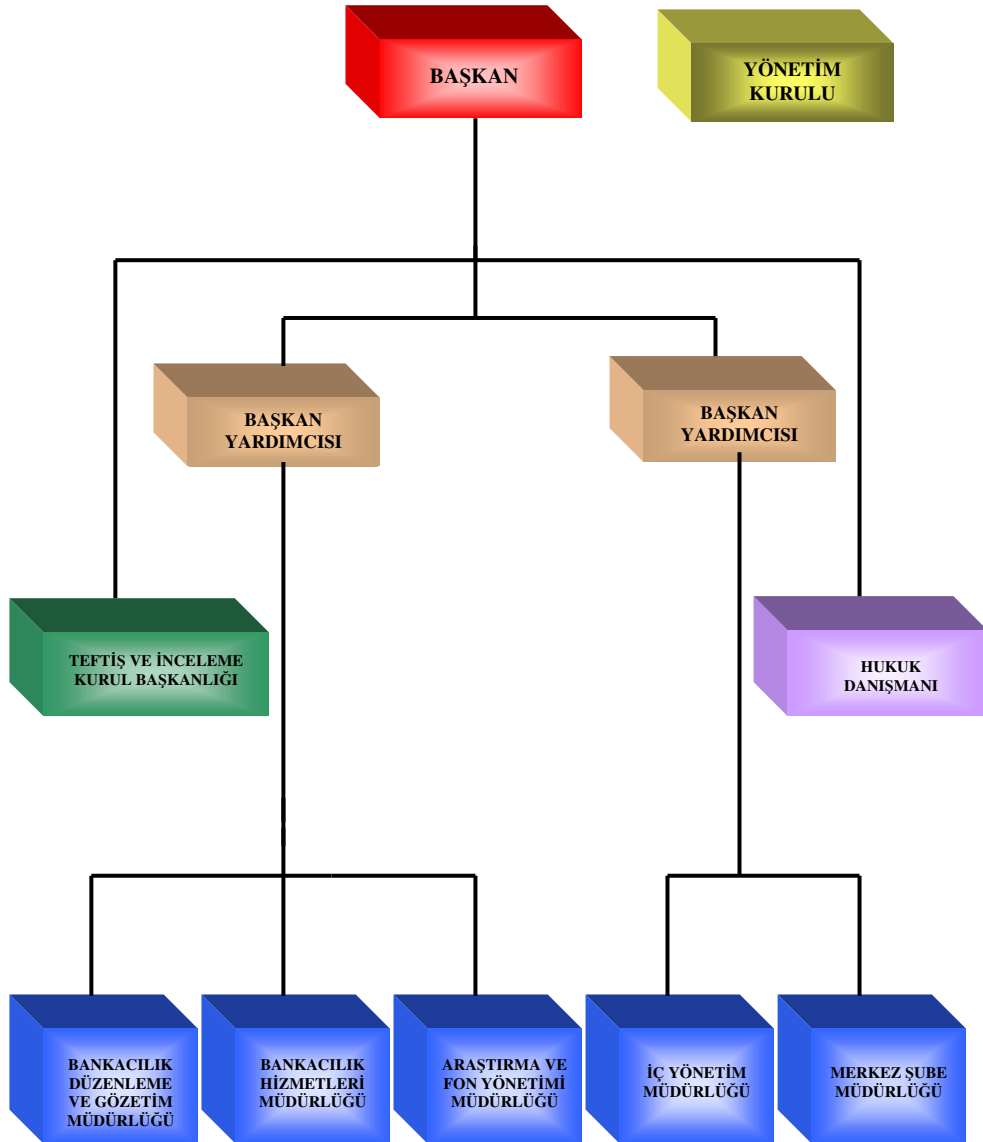
Tablo-45: PERSONELİN HİZMET GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI

	HİZMET SINIFI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM İÇİNDEKİ PAYI (%)
	Yöneticilik Hizmetleri Sınıfı	10	12.35
	Genel Hizmetler Sınıfı	43	53.09
	Kitabet Hizmetler Sınıfı	9	11.10
	Bedeni Hizmetleri Gerektiren Yardımcı Hizmetler Sınıfı	8	9.88
	Geçici	11	13.58
	TOPLAM	81	100.00

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

Not: Toplam personel sayısının hesaplamasında yönetim kurulu üyeleri hariç tutulmuş, başkan ve başkan yardımcıları dahil edilmiştir.

**KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
MERKEZ BANKASI
ÖRGÜT ŞEMASI**

Personelin eğitim düzeyine göre dağılımı incelendiği zaman toplam 81 personelin 11'i yüksek lisans, 27'si üniversite, 35'i lise ve 8'i ilköğretim diplomasına sahiptir.

Yüksek lisans eğitim düzeyindeki 11 personelin 5'i yöneticilik, 4'ü genel hizmetler ve 2'si geçici hizmetler sınıfındaki elemanlardan oluşmaktadır. 27 kişilik üniversite diploma sahibi personelin ise 5'i yöneticilik, 13'ü genel hizmetler, 2'si kitabet ve 7'si geçici hizmetler sınıfında bulunmaktadır. Lise mezunu personelin 26'sı genel hizmetler, 7'si kitabet ve 2'si bedeni hizmetler gerektiren yardımcı hizmetlerde görevlerini ifa etmektedirler. İlköğretim mezunlarının 6'sı bedeni hizmetler, 2'si ise geçici olarak görevlerini devam ettirmektedirler.

Personelin eğitim düzeyine göre dağılımının toplam içindeki yüzde payları incelendiğinde, yüksek lisanslı personel sayısının toplam personel sayısı içindeki payının yüzde 13.58, üniversite mezunu personel sayısının yüzde 33.33, lise mezunlarının payının yüzde 43.21 ve ilköğretim mezunlarının payının ise yüzde 9.88 olduğu görülmektedir.

Tablo-46: PERSONELİN EĞİTİM DÜZEYİNE GÖRE DAĞILIMI

HİZMET SINIFI	İLKÖĞRETİM	LİSE	ÜNİVERSİTE	YÜKSEK LİSANS	TOPLAM
Yöneticilik Hizmetler Sınıfı	---	---	5	5	10
Genel Hizmetler Sınıfı	---	26	13	4	43
Kitabet Hizmetler Sınıfı	---	7	2	---	9
Bedeni Hizmetleri Gerektiren Yardımcı Hizmetler Sınıfı	6	2	---	---	8
Geçici	2	---	7	2	11
TOPLAM	8	35	27	11	81
Toplam İçindeki Pay (%)	9.88	43.21	33.33	13.58	100.00

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

3.3. Eğitim Faaliyetleri

KKTC Merkez Bankası insan kaynaklarının amacı, Bankanın görevlerini etkin ve verimli bir şekilde yerine getirebilmesi için bankacılık konusunda uzmanlaşmış, meslek ilkelerine bağlı, bankaların mali bünyelerine ve faaliyetlerine ilişkin tespit ve çözümlemelerde bulunan personelin yetiştirilmesini sağlamaktır. Bu çerçevede Banka, personelin göreviyle ilgili bilgi ve becerisinin artırılması, meslekteki gelişmeleri izlemesi ve bu suretle hizmetlerin etkin bir şekilde yürütülmesi için hizmet içi eğitim, kurs, seminer ve benzeri eğitim faaliyetleri ile yurt dışı eğitim programlarına katılım sağlamaktadır. Diğer yandan eğitim anketleriyle Banka çalışanlarının eğitim ihtiyaçlarının yanı sıra sektöre yönelik eğitim ihtiyaçlarının da belirlenmesi hedeflenmektedir.

2003 yılındaki eğitim faaliyetlerine 7 personel yurtdışında, 18 personel ise banka ve yurtiçinde katılmıştır. Yurtdışı eğitim programlarına genel hizmetlerden 3 geçici personelden ise 4 kişi iştirak etmiştir. Banka ve yurtiçi eğitimlere ise 1'i yöneticilik, 2'si genel ve 15'i geçici olmak üzere toplam 18 personel yararlanmıştır.

Banka içi eğitim programı kapsamında personele, 'Gözetim Sisteminin Otomasyona Geçirilmesi' ve 'Business Objects' konularında eğitim olanağı sağlanmıştır. Yurtdışı eğitim çalışmaları çerçevesinde ise personelin, 'Gözetim Programı' 'İnsan İlişkileri ve Motivasyon' ve 'Piyasalar ve Fon Yönetimi' hususlarında eğitim alma imkanı tanınmıştır.

Tablo-47: EĞİTİM PROGRAMLARI VE KATILIM

Hizmet Sınıfı	Yurtdışı Eğitim	Banka ve Yurtiçi Eğitim Programları
Yöneticilik Hiz. Sınıfı	0	1
Genel Hizmetler	3	2
Geçici	4	15
Toplam	7	18

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

3.4. Bilgi Sistemleri ve Teknik Donanım Çalışmaları

Merkez Bankası, kuruluş tarihi olan 1984 yılından Temmuz 2001 tarihine kadar teknik donanım açısından çalışmalarını yeterli teknolojiye yoksun olarak yürütmüştür. Ancak, Temmuz 2001 tarihinde ihtiyaç duyulan teknolojik yatırımlar yapılmak suretiyle çalışmalara hız ve verim kazandırılması hedeflenmiş ve bu hedefe ulaşma başarısı gösterilmiştir.

Anabilgisayar sistemleri ve iletişim ortamlarının 365 gün, 24 saat kesintisiz çalışmasını sağlamak amacıyla istenen işletim, yardım masası ve teknik destek hizmetleri düzenli ve koordineli olarak gerçekleştirilmiştir. Diğer taraftan, güvenlik alt yapımızın geliştirilmesine yönelik çalışmalar, donanımlar, iletişim ağı ve uygulamalar bazında devam etmiştir.

İdare Merkezi ve Merkez Şube sistemlerinin etkin ve kesintisiz iletişimini sağlamak amacıyla hayata geçirilen KKTC Merkez Bankası İletişim Ağı (MERNET), içe açık olarak personelin hizmetine sunulmuştur.

Bankamız ile kamuoyu arasındaki iletişimin ise www.kktcmb.trnc.net internet adresi üzerinden erişilmesi imkanı yaratılmış ve kamuoyu bankamız ve bankacılık sektörü ile ilgili dışa açık geniş haberleşme ve bilgilendirme olanaklarına kavuşturulmuştur.

BİLGİ İŞLEM BİRİMİNİN UYGULAMALARI

Bankamızda bilgi teknolojisi kullanılarak yapılan ve yapılması planlanan uygulamalar aşağıdaki gibidir.

- Merkez Bankası Bankacılık ve Temel Muhasebe Uygulamaları.
- Kişisel Bilgisayar Ofis uygulamaları.
- Reuters, TC Piyasaları takip sistemi uygulaması.
- Teleks otomasyonu uygulaması.
- Risk Santralizasyonu uygulaması.
- Gözetim Sistemi Uygulaması
- İnternet ve İnternet servisleri uygulaması.
- E-mail sistemi uygulaması.
- Personel Devam Takip ve Puantaj sistemi uygulaması.
- Bilgi Güvenliği sağlanması ve takibi uygulaması.

Bilgi işlem bölümü ayrıca, yardım masası, uygulama yapma ve geliştirme ile eğitim hizmetleri ile bilgi teknolojisi konusundaki ihtiyaçların giderilmesi için planlama ve uygulama faaliyetleri yanında bilgisayar sarf ve tüketim malzemeleri ile bilgisayar matbu ihtiyaçları alımı, depolanması, dağıtımı ve takibini yapmaktadır.

3.5. Kuruluş, Yetkilendirme ve İzin Faaliyetleri

Bankalar Yasası gereğince bankaların kuruluş, hisse devri, şube açma ile birleşme ve devir işlemlerine dair izinler Merkez Bankası tarafından verilmektedir.

Bilindiği üzere 39/2001 sayılı Bankalar Yasasının 6(2) maddesi, banka sermayesinin yüzde 10 ve daha fazlasını temsil eden payları edinmesi veya bir ortağa ait hisselerin banka sermayesinin yüzde 10'unu aşması sonucunu veren hisse edinimleri ile bir ortağa ait payların bu oranların altına düşmesi sonucunu veren hisse devirleri, ancak Merkez Bankası'nın yetki vermesiyle mümkün olabilmektedir. Bu yetkiye istinaden 2003 yılında 4 bankaya, bu çerçevede, hisse devir işlem izni verilmiştir.

Oyak Bank A.Ş.'ye 30 Ocak 2003 tarih ve 486 sayılı yönetim kurulu kararı ile şube açma izni verilmiştir. Bu izni müteakiben Bankalar Yasasının 11(1) maddesine göre bankaya, 24 Haziran 2003 tarihinden itibaren bankacılık işlemlerine ve mevduat kabulüne başlamak için yetki (Lisans) verilmiştir.

39/2001 sayılı Yasanın 34(3) maddesi tahtında 2003 yıl sonuna kadar bankalarda bağımsız denetim yapma talebi ile başvuran ve değerlendirmeler sonucu bu yetki ile haizlendirilen kuruluşların listesi bir tablo halinde aşağıda sunulmuştur.

Bankalarda Bağımsız Denetim Yapma Yetkisi Alan Kuruluşların İsimleri:	Bankalarda Bağımsız Denetim Yapma Yetkisinin Verildiği Tarih ve Karar Sayısı :
1. Buba and Co.	29 Mart 2002 Tarih. 472 Sayılı Yönetim Kurulu Kararı
2. Erdal & Co. Chartered Accountants	29 Mart 2002 Tarih ve 472 Sayılı Yönetim Kurulu Kararı
3. Tatar & Co. Chartered Accountants	29 Mart 2002 Tarih ve 472 Sayılı Yönetim Kurulu Kararı
4. Fikri & Co. Chartered Accountants	31 Mayıs 2002 Tarih ve 475 Sayılı Yönetim Kurulu Kararı
5. Deniz-Gümüş & Co. Chartered Accountants	31 Mayıs 2002 Tarih ve 475 Sayılı Yönetim Kurulu Kararı
6. Fevzi Adanır & Co. Financial Accountants	26 Haziran 2002 Tarih ve 476 Sayılı Yönetim Kur. Kararı
7. Rüstem Gövsa & Co. Chartered and Certified Accountants.	07 Ağustos 2002 Tarih ve 478 Sayılı Yönetim Kur. Kararı
8. Çinerdem & Co	30 Eylül 2002 Tarih ve 479 Sayılı Yönetim Kurulu Kararı
9. Bileşim Denetim ve Müşavirlik Kollektif Şirketi	30 Eylül 2002 Tarih ve 479 Sayılı Yönetim Kurulu Kararı
10. Güzey & Güven Co.	30 Eylül 2002 Tarih ve 479 Sayılı Yönetim Kurulu Kararı
11. Raif Ömer & Co. Chartered Accountants	30 Ocak 2003 tarih ve 485 Sayılı Yönetim Kurulu Kararı
12. Konde & Company Certified Public Accountants	30 Nisan 2003 tarih ve 491 Sayılı Yönetim Kurulu Kararı
13. Göksel Saydam & Co. Y.M.M. Bürosu	25 Aralık 2003 tarih ve 515 Sayılı Yönetim Kurulu Kararı

3.6. Diğer Faaliyetler

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ile KKTC Merkez Bankası, ülkelerinde bulunan bankaların denetimini karşılıklı güven ve anlayışa dayanarak ortaklaşa gerçekleştirmek üzere Eylül 2001’de ikili işbirliği anlaşması imzalamışlardır.

3.7. Bilanço Açıklaması

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Merkez Bankası bilanço büyüklüğü 2003 yıl sonuna göre TL bazında yüzde 12.46 ve dolar bazında ise yüzde 31.69 oranında gelişme göstermiştir. Dolar bazındaki bu artış, TL’nin dolar karşısında değerlenmesinden kaynaklanmaktadır. Bu gelişmede, ekonomik konjonktürdeki iyileşmelerin yanı sıra yaratılan istikrarlı ortam sayesinde, daha uzun vadeli planların yapılmasına ve dolayısıyla daha sağlıklı kararların alınmasına imkan yaratılmasının da önemli rolü olduğu belirtilmelidir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Merkez Bankası’nın 2003 yılında göstermiş olduğu faaliyetleri sonucunda oluşan bilançosu seçilmiş ana hesaplar itibariyle aşağıda verilmiştir.

Tablo-48: KKTC MERKEZ BANKASI BİLANÇOSU

		MİLYON TL		ABD\$		Yüzde Değişim		Yüzde Pay	
		2002	2003	2002	2003	TL	ABD\$	2002	2003
	AKTİF								
1	Nakit Değerler ve Bankalardan Ala.	295,838,738	213,077,127	180,996,364	152,652,088	-27.98	-15.66	42.39	27.14
2	Menkul Değerler Cüzdanı	99,824,877	302,459,297	61,073,610	216,686,999	202.99	254.80	14.29	38.53
3	Krediler (Toplam)	250,908,473	209,192,215	153,507,690	149,868,870	-16.63	-2.37	35.95	26.65
	-Kamu*	196,918,125	173,523,526	120,475,989	124,315,213	-11.88	3.19		
	-Bankacılık	18,980,407	11,323,613	11,612,356	8,112,429	-40.34	-30.14		
	-TMSF	35,009,941	24,345,076	21,419,345	17,441,228	-30.46	-18.57		
4	Sabit Kıymetler (net)	276,613	354,549	169,234	254,005	28.18	50.09	0.07	0.06
5	Takipteki Alacaklar (net)	8,837,745	6,266,811	5,406,999	4,489,650	-29.09	-16.97	1.26	0.80
6	Diğer Aktifler	42,153,709	53,467,852	25,789,956	38,305,282	26.84	48.53	6.04	6.82
	TOPLAM	697,840,155	784,817,851	426,943,853	562,256,894	12.46	31.69	100.0	100.0
		MİLYON TL		ABD\$		Yüzde Değişim		Yüzde Pay	
	PASİF	2002	2003	2002	2003	TL	ABD\$	2002	2003
1	Kamu Mevduatı	41,314,159	62,962,554	25,276,313	45,107,448	52.40	78.46	5.92	8.02
2	Bankalar Mevduatı	287,504,734	333,765,188	175,897,558	239,115,073	16.09	35.94	41.20	42.52
3	Mevduat Munzam Karşılıkları	256,371,320	310,803,388	156,849,901	222,664,848	21.23	41.96	36.73	39.61
4	Diğer Mevduat	19,752,366	3,685,481	12,084,646	2,640,341	-81.34	-78.15	2.83	0.46
5	Fonlar	10,333,001	3,169,320	6,321,808	2,270,555	-69.33	-64.08	1.47	0.45
6	Dış Krediler	7,952,106	6,917,009	4,865,158	4,955,463	-13.02	1.86	1.12	0.87
7	Diğer Pasifler	23,423,638	170,294	14,330,757	122,002	-170194	-121902	3.34	0.00
8	Özkaynaklar	51,188,831	63,344,617	31,317,712	45,381,164	23.75	44.91	7.39	8.07
	TOPLAM	697,840,155	784,817,851	426,943,853	562,256,894	12.46	31.69	100.0	100.0

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

(*) Hazine Kefaletine haiz bonolar üzerine avans tutarı dahil edilmiştir.

3.7.1. Aktif Hesaplar

3.7.1.1. Nakit Değerler ve Bankalardan Alacaklar

Altın, kasa ve bankalardan alacaklar (yurtiçi ve yurtdışı) kalemlerinden oluşan bu hesabın bakiyesi 2003 yıl sonuna göre 152.6 milyon dolardır. Bir önceki yıla göre 28.4 milyon dolarlık bir gerileme olmuştur. Bu gerilemeye esas itibarıyla bankalardan alacaklar kalemindeki tutarların aktif getirisi daha yüksek hesaplara plase edilmesi sonucunda 156.4 milyon dolardan 129.8 milyon dolara düşmesi neden olmuştur.

3.7.1.2. Menkul Değerler Cüzdanı

Türkiye Cumhuriyeti Hazinesinden alınan devlet tahvilleri ile hazine bonolarından oluşan bu hesap, 2002 yılında 61.0 milyon dolar bakiye gösterirken, alış yapılan menkul kıymetler sonucu 2003 yılında 216.7 milyon dolar bakiyeye ulaşmış bulunmaktadır.

3.7.1.3. Krediler (Toplam)

Kamu kesimine (Hazine), bankacılık sektörüne ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna (TMSF) kullandırılan kredilerin bakiyesini oluşturan bu hesabın 2003 sonunda 149.8 milyon dolara ulaştığı görülmektedir. Bir önceki yıla göre toplam krediler dolar bazında yüzde 2.4 oranında gerilemiştir. Kamu kesimi kredilerinde kur farkından kaynaklanan 3.9 milyon dolarlık artışa karşın, bankacılık sektörüne kullandırılan kredilerde 3.5 milyon dolar ve TMSF'ye kullandırılan kredilerde ise 4.0 milyon dolarlık gerileme olmuştur. Toplam kredilerin aktif içindeki payı 2002 yılında yüzde 35.95 iken 2003'de bu payın yüzde 26.65'e gerilediği gözlenmektedir.

Hazineye kısa vadeli avans şeklinde veya hazine kefaletiyle kamu kesimine kullandırılan kredilerin bakiyesini içeren kamu kredileri (Hazineden Alacaklar) hesabının 2003 sonunda TL bazında 196.9 trilyon liradan 173.5 trilyon liraya gerilemesine karşın, kur farkı nedeniyle dolar bazında 120.4 milyon dolardan 124.3 milyon dolara yükseldiği görülmektedir. Yıl içerisinde yapılan tahsilatlara rağmen hazine bakiyesinin artış göstermesi, TL'nin 2002 sonuna göre yabancı paralar karşısında değer kazanmış olmasından kaynaklanmaktadır. Bilindiği üzere 41/2001 sayılı yeni Merkez Bankası Yasasının geçici 3. maddesi, Hazineye kullandırılan avans tutarının anılan Yasanın 34. maddesinde belirtilen tutara ininceye kadar yeni avans kullanmasına imkan tanımamaktadır.

Dolayısıyla yeni Yasa yürürlüğe girmeden önce oluşan ve protokole bağlanan geçmiş dönem borçları hariç, Hazinesin, Bankamız nezdindeki hesapları devamlı surette alacaklı bakiye arz etmiş olup 34. madde kapsamında kredi kullanımı olmamıştır.

Bankacılık sektörüne kullandırılan krediler 2003 yılında 3.5 milyon dolar azalarak 8.1 milyon dolar seviyesine inmiştir. Sektörel bazda incelendiği zaman bu kredilerin yüzde 90 civarındaki kısmı tarım kesimine kullandırılan kredilerden oluşmaktadır. Bankacılık sektörünün likit olması dolayısıyla bankaların, KKTC Merkez Bankasından reeskont kredi talepleri en düşük seviyede bulunmaktadır.

2002 yılında 21.4 milyon dolar olan TMSF bakiyesi 2003 yılında 4.0 milyon dolar gerileyerek 17.4 milyon olmuştur. Söz konusu bu azalış aynı zamanda yüzde 18.57'lik bir değişimi ifade etmektedir.

3.7.1.4. Takipteki Alacaklar (Net)

2003 yıl sonuna göre 8.3 milyon dolarlık kredi alacağı için ayrılan karşılık tutarı 3.8 milyon dolar olup net 4.5 milyon dolar bakiye vermektedir. 2002 yılında ise 7.7 milyon dolarlık kredi alacağına karşılık ayrılan tutar 2.3 milyon dolar olup 5.4 milyon dolar bakiye arz etmekteydi. Takipteki alacaklar için ayrılan karşılık tutarı, tasfiye halindeki bankalara 2001 yılından önce kullandırılan reeskont kredilerinden kaynaklanmaktadır.

Duran değerler ve takas hesaplarının takip edildiği geçici diğer hesapların 2002 yılına göre 25.9 milyon dolar olan bakiyesi 2003 yılında 38.6 milyon dolara yükselmiştir.

Toplam aktiflerin TP-YP kompozisyonuna bakıldığı zaman 2002 yılında TP aktiflerin toplam aktifler içindeki payının yüzde 30.59 olduğu ve 2003 yılında bu payın yüzde 43.23'e yükseldiği görülmektedir. Buna karşın YP aktiflerin bir önceki yıla göre 12.64 puan gerileyerek yüzde 56.77 düzeyine indiği gözlenmektedir.

TP aktif hesaplar kompozisyonu kendi içinde bir önceki yıl ile kıyaslandığı zaman, nakit değerler ve bankalardan alacaklar kalemi 1.83 puan azalarak yüzde 3.84'e gerilediği, menkul değerler cüzdanı kaleminin 15.18 puan artarak yüzde 23.90'a yükseldiği, krediler kaleminin 1.49 puan azalarak yüzde 8.63'e gerilediği ve takipteki alacaklar ile diğer kalemlerde ise belirgin bir değişikliğin olmadığı görülmektedir.

YP aktif kalemlerin kompozisyonu incelendiği zaman 2003 sonuna göre nakit değerler ve bankalardan alacaklar kalemi 13.41 puan azalarak yüzde 23.31, menkul değerler cüzdanı kalemi 9.05 puan artarak yüzde 14.64 ve krediler kalemi 3.08 puan azalarak yüzde 18.02 olmuştur.

Tablo-49: TOPLAM AKTİFLERİN TP-YP KOMPOZİSYONU (%)

	2002		2003	
	TP	YP	TP	YP
Nakit Değerler ve Bankalardan Alacaklar	5.67	36.72	3.84	23.31
Menkul Değerler Cüzdanı	8.72	5.59	23.90	14.64
Krediler	10.12	21.10	8.63	18.02
Tahsili Gecikmiş Alacaklar	-	1.27	-	0.80
Diğer	6.08	4.73	6.86	-
TOPLAM	30.59	69.41	43.23	56.77

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

3.7.2. Pasif Hesaplar

2003 yıl sonunda dolar bazında kamu, bankalar ve diğer mevduatı ifade eden mevduat toplamının, pasif toplamı içindeki payı 1.04 puan artarak yüzde 51.0'e mevduat munzam karşılıklarının payı 2.88 puan artarak yüzde 39.61'e ve özkaynakların toplam pasif içindeki payı ise 0.68 puan artarak yüzde 8.07'ye ulaşmıştır. Buna karşın fonlar, dış krediler ve diğer pasiflerden oluşan toplam diğer pasifler kaleminin payı 4.61 puan azalarak yüzde 1.32 olmuştur.

Söz konusu bu artış ve azalışlar miktarsal olarak dolar bazında incelendiği zaman mevduatların 73.6 milyon dolar artarak 286.8 milyon dolara, mevduat munzam karşılıkları hesabı 65.9 milyon dolar artarak 222.7 milyon dolara ve özkaynak toplamının 14.0 milyon dolar artarak 45.3 milyon dolara yükseldiği görülmektedir. Toplam diğer pasifler kalemi ise 18.2 milyon dolar azalarak 7.3 milyon dolara gerilemiştir.

3.7.2.1. Mevduat

2002 yılında Bankanın ana fon kaynağı olan mevduat 2003 yılında bu özelliğini arttırarak devam ettirmiştir. Bankalar mevduatının toplam mevduat içindeki

payı 1 puan artarak yüzde 83'e, kamu mevduatının payı ise 4 puan artarak yüzde 16'ya ulaşmıştır. Diğer mevduatın payı 5 puan gerileyerek yüzde 1'e baliğ olmuştur. Söz konusu bu artış KKTC Merkez Bankasının uygulamakta olduğu faiz politikasından kaynaklanmaktadır. Bilindiği üzere Bankamız faiz politikası gereği, bankalara ait TL serbest hesaplara, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasının gecelik faiz oranlarına yakın oranlar tatbik etmekte ve bu suretle paranın yurtdışına kayması engellenmektedir. Bunun yanı sıra mevduat munzam karşılık oranlarında indirimler yapılmak suretiyle bankaların kullanılabilir fonlarının artmasına ve piyasaya likidite sağlanmasına olanak sağlanmaktadır. Ayrıca sisteme yurtdışından para akışı mevduatın artmasına neden olmuştur.

3.7.2.2. Mevduat Munzam Karşılıkları

Bankanın ikinci büyük kaynağını oluşturan munzam karşılıklar kalemi toplamda yüzde 42 oranında artarak 222.7 milyon dolara ulaşmıştır. 65.9 milyon dolarlık artışa tekabül eden bu yükselişin 31.8 milyon dolarlık kısmı TP mevduat munzam karşılıklarından, 34 milyon dolarlık kısmı ise YP mevduat munzam karşılıklarından kaynaklanmaktadır.

Oransal olarak ifade etmek gerekirse, TP mevduat munzam karşılıklarının toplam munzam karşılıkları içindeki payı yüzde 38'den yüzde 41'e yükselmiş, YP mevduat munzam karşılıklarının toplam munzam karşılıklar içindeki payı ise yüzde 62'den yüzde 59'a gerilemiştir. Merkez Bankası tarafından munzam karşılık oranlarında yapılan kademeli indirimlere rağmen munzam karşılık hesap bakiyelerinin artmasının sebebi sektöre güven duyulmasına ve ekonomik iyileşmeye dayanmaktadır.

3.7.2.3. Özkaynaklar

2003 yıl sonuna göre bakiyesi 63.3 trilyon TL olan bu hesabın bakiyesi bir önceki yıla göre yüzde 23.75 oranında bir artışı ifade etmektedir. Bu artışın ana sebebi karlılık performansındaki olumlu gelişmelerle ilgilidir. Ayrıca Bankanın ödenmiş sermayesinin, nominal sermayeye ulaştığı ve ödenmemiş sermaye bakiyesinin kalmadığı belirtilmelidir.

Toplam pasiflerin TP-YP kompozisyonuna bakıldığı zaman TL kalemlerin ağırlığının arttığı ve yüzde 37.23'den yüzde 45.63'e yükseldiği görülmektedir. YP kalemlerin ağırlığında ise 8.4 puanlık bir gerileme olduğu ve yüzde 54.37 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Toplam pasiflerin içindeki mevduatın TP-YP kompozisyonu incelendiğinde, TP mevduat yüzde 15.24'den 21.01'e yükselmiş, YP mevduat ise yüzde 34.71'den yüzde 30.02'ye gerilemiştir. Mevduat

munzam karşılıkları kaleminin ise TP’de yüzde 2.29 puan, YP’de ise 0.57 puan arttığı gözlenmektedir.

Tablo-50: TOPLAM PASİFLERİN TP-YP KOMPOZİSYONU (%)

	2002		2003	
	TP	YP	TP	YP
Mevduat	15.24	34.71	21.01	30.02
Mevduat Munz.Karş.	14.01	22.73	16.30	23.30
Diğer	0.64	5.33	0.25	1.05
Özkaynaklar	7.34	---	8.07	---
TOPLAM	37.23	62.77	45.63	54.37

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

Tablo-51: KAR-ZARAR TABLOSU

GİDERLER :	Milyon TL		ABD\$		Yüzde Pay		Yüzde Değişim	
	2002	2003	2002	2003	2002	2003	TL	ABD\$
Personel Giderleri	1,416,934	2,192,469	866,891	1,570,722	1.72	1.53	54.73	81.19
İdari Giderler	123,425	244,220	75,512	174,963	0.15	0.17	97.87	131.70
Banknot ve Efektif Sig. Primleri	1,522,601	2,157,075	931,539	1,545,365	1.84	1.50	41.67	65.89
Kasadaki TL ve Efek. Sig. Primleri	600,000	900,000	367,085	644,775	0.73	0.63	50.00	75.65
Verilen Faizler	37,991,862	47,422,057	23,243,707	33,973,970	46.00	33.01	24.82	46.16
Kambiyo Zararları	27,216,113	75,045,093	16,651,023	53,763,585	32.96	52.24	175.74	222.88
Şüpheli Alacaklar Karşılığı	1,663,653	1,339,786	1,017,835	959,846	2.01	0.93	-19.47	-5.70
Amortismanlar	36,820	48,921	22,527	35,048	0.04	0.03	32.87	55.58
Sair Giderler ve Zararlar	175,362	200,611	107,287	143,721	0.22	0.14	14.40	33.96
Kar	11,837,476	14,100,468	7,242,257	10,101,816	14.33	9.82	19.12	39.48
TOPLAM :	82,584,246	143,650,700	50,525,663	102,913,811	100.00	100.00	73.94	103.69
GELİRLER :	Milyon TL		ABD\$		Yüzde Pay		Yüzde Değişim	
	2002	2003	2002	2003	2002	2003	TL	ABD\$
Kambiyo Karları	22,921,211	58,055,405	14,023,369	41,591,882	27.75	40.41	153.28	196.59
Türk Lirası İşlemleri Karları	34,956,837	60,315,843	21,386,856	43,211,299	42.33	41.99	72.54	102.05
Alınan Faizler	24,546,852	25,235,486	15,017,949	18,079,133	29.72	17.57	2.81	20.38
Çeşitli Karlar	159,346	43,966	97,489	31,497	0.20	0.03	-72.41	-67.69
TOPLAM :	82,584,246	143,650,700	50,525,663	102,913,811	100.00	100.00	73.94	103.69

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

3.8. Yasal ve İdari Düzenlemeler

Özelde bankacılık sektörü genelde ise ülke ekonomisi üzerinde etkisi olan ve 2003 yılında çıkarılan yasalar, idari düzenlemeler, tarih ve açıklama yapılmak suretiyle aşağıda sunulmuştur.

1. BANKACILIK SEKTÖRÜNE İLİŞKİN YASAL DÜZENLEMELER VE MERKEZ BANKASI İDARİ KARARLAR	
05.05.2003	Faiz Farkı Fonu İşlemlerine Ait Yasal Düzenlemeler.
06.05.2003	KKTC Bankalar Yasasının 47. maddesinin verdiği yetkiye dayanarak “KKTC Bankalar Birliği Tüzüğü”nün Resmi gazetede yayımlanması.
03.07.2003	“Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar” Hakkında Tebliğ’in geçici 1. maddesinin değiştirilmesi.
14.11.2003	“Bankalarda Kredi Komitesinin Oluşumu ve Çalışma Esasları” Tebliğinin yayımlanması.
29.06.2003	“Risk İşlemleri Merkezi” Tebliği
16.07.2003	“Merkez Bankası İdare, Teşkilat ve Hizmetleri” Tebliği.
23.05.2003	100.000 TL’lik banknotların tedavülден ayıklanması konusunda karar alınması.
25.07.2003	KKTC Merkez Bankası Başkan Yardımcılarına Esat Tezeren ve Şükrü Atamen’in atanması.

2. BANKACILIK SEKTÖRÜ İLE İLGİLİ ALINAN KARARLAR

28.03.2003	Eurobank'ın bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izninin kaldırılması.
30.04.2003	Türk Lirası mevduat hesaplarına uygulanan yasal karşılık oranının %13 düşürülmesi.
30.04.2003	Türk Lirası mevduat hesaplarına % 37 faiz uygulanması.
05.05.2003	Yasal Karşılık oranlarının TL ve dövizde 1 puan düşürülmesi.
05.06.2003	Türk Lirası mevduatlarına %35 faiz uygulanması.
24.06.2003	Oyak Bank AŞ.'ye bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izninin verilmesi.
24.06.2003	Reeskont ve avans işlemlerine uygulanacak yıllık faiz oranlarının yeniden düzenlenmesi
02.07.2003	Amerikan Doları mevduat faiz oranının %0.50'ye, amerikan doları yasal karşılık hesaplarına uygulanan faiz oranının ise %0.25 düşürülmesi.
25.07.2003	Erbank Ltd. in Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilmesi.
04.08.2003	Türk Lirası mevduatlarına %33 faiz uygulanması
07.08.2003	Türk Lirası mevduatlarına yıllık %30 faiz uygulanması.
22.09.2003	Türk Lirası mevduatlarına %28 faiz uygulanması.
25.09.2003	Reeskont ve avans işlemlerinde uygulanacak yıllık faiz oranlarının yeniden düzenlenmesi.
08.10.2003	Reeskont kredi faiz oranlarının yeniden düzenlenerek düşürülmesi.
23.10.2003	Türk Lirası mevduatlarına yıllık %25 faiz uygulanması
30.09.2003	Türk Lirası yasal karşılık oranlarının %12 olarak tesis edilmesi.
03.11.2003	Türk Lirası ve döviz hesaplarına uygulanan yasal karşılık oranlarının birer puan indirilmesi.

3.9. Merkez Bankası Bilançosunun 1985-2000 Döneminde Seçilmiş Yıllara Göre Analitik İncelemesi

KKTC Merkez Bankası'nın 2001-2002 yıllarında yeniden yapılanma süreci neticesinde yaşadığı gelişmeleri 2002 yılına ait 'Faaliyet Raporunda' ve söz konusu bu gelişmelerin devamının açıklanmasına ise bu 'Faaliyet Raporunda' yer verilmiştir. Kurumumuz bilançolarının 1985-2000 dönemini kapsayan analitik incelemesi, seçilmiş yıllar itibarıyla ve belirtilen döneme ait veriler ortaya konmak suretiyle yapılmaya çalışılacaktır. 1985-2000 dönemine ait bilanço formatında ve bazı aktif kalemlerin tanımında farklılıklar mevcut olup farklı olan kalemlerin izahatına, ilgili bölümler içinde yer verilmiştir.

3.9.1. Aktif Yapısı ve Gelişmeler

Banka aktif büyüklüğü 15 yıllık süreç içerisinde dolar bazında 248.4 milyon artarak 41.4 milyon dolardan 289.8 milyon dolara ulaşmıştır.

3.9.1.1. Döner Değerler

Altın deposu, kasa ve efektif deposu ile yurtdışı bankalar nezdindeki mevcutlarımızın bileşiminden oluşan bu bakiyenin 111.5 milyon dolarla 1994 yılında en yüksek seviyesine ulaştığı görülmektedir. 1994 yılında yaşanan devalüasyon kriziyle birlikte, Merkez Bankası döner değerler toplamının bir sonraki yılda 41.7 milyon dolara gerilediği ve 2000 yılı sonuna gelindiği zaman ise 50.6 milyon dolara yükseldiği gözlenmektedir. 1985 yılında yüzde 68.13 payla toplam aktif içindeki en yüksek paya sahip olan bu kalemin 2000 yılında toplam aktif içindeki payı yüzde 17.48'e düşmüştür. Söz konusu bu düşüşte, 1995 yılında enflasyon oranının yüzde 215'lere çıkmasından dolayı ücret ve maaşlarda meydana gelen kaybın eşel-mobil ücret politikası vasıtasıyla telafi edilmesinin ve bunların etkisiyle büyüyen bütçe açıklarının finansman ihtiyacının, Merkez Bankası kaynaklarının kamu kesimi tarafından kullanılmak suretiyle giderilmesinin önemli rolü bulunmaktadır.

3.9.1.2. Duran Değerler

Duran değerler kalemi Bankanın menkul ve gayrimenkullerini içermektedir. Bilanço içerisinde önemli bir payı olmayıp 1985 yılında bakiyesi 90,592 dolardır. 2000 yılı sonunda bu bakiye 68,177 dolara gerilemiştir.

3.9.1.3. Krediler

1985 yılında bankanın kullandırmış olduğu toplam kredi tutarı 12.8 milyon dolar iken 1994 yılında TL'nin devalüe edilmesi ve bunun sonucunda yapısal zafiyetleri bulunan bankacılık sektöründe meydana gelen bankalar kriziyle bu tutarın 57.5 milyon dolara, krizin etkilerinin devam ettiği 1995 yılında önemli derecede artarak 172.4 milyon dolara ve 2000 yılındaki ikinci bankalar kriziyle birlikte 219.3 milyon dolara ulaştığı görülmektedir. Burada dikkate getirilmesi gereken husus, 1985 yılında Merkez Bankasınca kullandırılan toplam 12.8 milyon dolarlık kredinin, 9.3 milyon dolarlık kısmının kamu dışındaki kesime, 3.5 milyon dolarlık kısmının ise kamu kesimine kullandırılmış olmasına karşın 1994 yılına gelindiğinde bu yapının tersine dönmesi ve toplam 57.5 milyon dolarlık kredinin 7.2 milyon dolarının kamu dışı kesime, 50.3 milyon dolarlık kısmının ise kamu kesimine kullandırılmış olmasıdır. Kredilerin bu yapısı 2000

yılına kadar miktarsal bazda artarak devam etmiş ve 1995 yılında kamu dışı kesime 16.3 ve kamu kesimine 156.1 milyon dolar, 2000 yılında kamu dışı kesime 31.6 ve kamu kesimine 187.7 milyon dolarlık kredi kullandırılmıştır. Ancak bu tarihten sonra yapısını korumasına karşın kamuya kullandırılan krediler bakiyesinin, yapılan yasal düzenlemeler ve alınan idari kararlar sonucunda azalma trendine girmesi sağlanmıştır. Nitekim, 2001 yılında kamu kesimi kredi bakiyesi 127.1 milyon dolar, 2002 yılında 120.4 milyon dolar ve 2003 yılı sonunda, TL'nin değer kazanmasına rağmen 124.3 milyon dolar olmuştur. Oransal olarak bu gelişimi vermek gerekirse, kamu dışı kesimin toplam krediler içindeki payı 1985 yılında yüzde 72.66 ve kamu kesiminin payı yüzde 27.34 iken 1994 yılında kamu dışı kesime kullandırılan kredilerin toplam krediler içindeki payı 60.14 puan azalarak yüzde 12.52, kamu kesimine kullandırılan kredilerin payı ise aynı seviyede artarak yüzde 87.48 olarak gerçekleşmiştir. 2001 yılında kamuya kullandırılan kredilerin payı yüzde 90.14 seviyesine ulaşmıştır. Daha önce belirtildiği gibi 41/2001 sayılı yeni Merkez Bankası'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte 2001 yılından itibaren kamuya yeni kredi kullandırılmamıştır.

3.9.2. Pasif Yapısındaki Gelişmeler

Banka bilançosunun pasif yapısı incelendiği zaman özkaynakların 1985 yılından 2000 yılına gelene kadar 1.8 milyon dolardan 35.1 milyon dolara yükseldiği görülmektedir. Bankalar mevduatı 1985 yılında 8.3 milyon dolar iken 2000 yılı sonunda 97.8 milyon dolara ulaşmıştır. Kamu mevduat toplamında bu dönem içerisinde sadece 3.7 milyon dolarlık artış meydana gelmiştir. Banka kaynaklarındaki en önemli artış mevduat munzam karşılık kaleminde yaşanmış olup 1985 yılında 6.6 milyon dolar olan bu kalemin bakiyesi 2000 yılı sonunda 125.1 milyon dolara ulaşmıştır.

3.9.2.1. Özkaynaklar

Bankanın 1985 yılında 1.8 milyon dolar olan özkaynaklar toplamı 1990 yılında 15.7 milyon dolara yükselmiş, 1994 krizinde öncelikle 4.1 milyon dolara ve 1995 yıl sonunda ise 2.9 milyon dolara kadar gerilemiştir. Bu gerilemede TL'nin değer kaybetmesinin yanı sıra banka kaynaklarının aktif getirisi realize edilebilecek yatırımlara plase edilmesi yerine, kamu kesiminin finanse edilmesinde kullanılması etkili olmuştur. 2000 yılı sonunda özkaynak tutarı 35.1 milyon dolara yükselmiştir. 1995 yılından itibaren mevduat munzam karşılık oranlarının kademeli olarak arttırılması suretiyle piyasa aracılığıyla Bankaya kaynak yaratılmış ve bu kaynakların değerlendirilmesi sonucu karlılık performansının ve dolayısıyla özkaynak tutarının yükselmesi sağlanmıştır. Özkaynak toplamının toplam pasif içindeki payına bakıldığı zaman 1985 yılında

yüzde 4.49, 1990 yılında yüzde 13.83, 1994 yılında yüzde 2.43, 1995 yılında 1.35 ve 2000 yılında yüzde 12.10 olduğu görülmektedir.

3.9.2.2. Bankalar Mevduatı

Bankalar mevduatının toplam pasif içindeki payı 1985-2000 döneminde yüzde 20'nin altına inmemiştir. Bu pay 1994 yılında en üst seviyesi olan yüzde 44.60'a ulaşmıştır. Bu yükselişin nedenlerinden biri bankacılık sektörünün 1994 yılı içerisinde yaşanan krizden dolayı, olası mevduat çekilişlerine karşı likit kalmayı tercih etmeleri ve likit değerlerini Merkez Bankası nezdinde tutmaları olarak gösterilebilir, 1995 yılında bankalar mevduatının toplam pasifler içindeki payı yüzde 29.04 ve 2000 yılında ise yüzde 33.74 olmuştur.

3.9.2.3. Mevduat Munzam Karşılıkları

Mevduat munzam karşılık kaleminin Banka pasif toplamı içindeki payı 1985 yılı hariç genelde yüzde 30'lu seviyelerin üzerinde seyretmiştir. 1985 yılında yüzde 16.06 olan bu oran 1990 yılında yüzde 35.08, 1994 yılında yüzde 36.53, 1995 yılında yüzde 33.84 ve 2000 yılında yüzde 43.16 olarak gerçekleşmiştir. Munzam karşılık kalemi miktarsal olarak incelendiği zaman bakiyelerinin sürekli bir artış trendi içerisinde olduğu ve incelenen dönemler itibarıyla 1985'de 6.6 milyon dolar, 1990'da 39.8 milyon dolar, 1994 yılında 62.5 milyon dolar, 1995 yıl sonunda 73.8 milyon dolar ve 2000 yılı sonunda 125.1 milyon dolar olduğu görülmektedir. Merkez Bankası munzam karşılık oranlarını bir likidite enstrümanı olarak kullanmakta ve bu oranları artırmak suretiyle piyasadan likidite çekmekte veya bu oranları düşürerek piyasaya likidite sağlamaktadır

Özetlemek gerekirse, 1985-2000 döneminde Banka toplam aktif büyüklüğü 41.4 milyon dolardan 2000 sonunda 289.8 milyon dolara ulaşmıştır. Belirtilen bu dönem içerisinde Banka aktif yapısı incelendiği zaman döner değerlerin aktif toplamı içindeki payının yüzde 68.13'den 2000 yılı sonunda yüzde 17.48'e gerilediği, kamu kredilerinin yüzde 8.41'den yüzde 64.77'ye yükseldiği, kamu haricine kullandırılan kredilerin yüzde 22.61'den yüzde 10.91'e gerilediği gözlenmektedir. Diğer taraftan Bankanın pasif yapısına bakıldığında özkaynak toplamının pasif toplamı içindeki payının yüzde 4.49'dan yüzde 12.10'a, bankalar mevduatının yüzde 20.17'den yüzde 33.74 ve mevduat munzam karşılık hesaplarının yüzde 16.06'dan yüzde 43.16'ya yükseldiği, ancak kamu mevduatının toplam pasifler içindeki payının yüzde 4.31'den yüzde 1.93'ye gerilediği görülmektedir.

Tablo-52A: KKTC MERKEZ BANKASI AKTİF PASİF YAPISI VE GELİŞMELER (1985-2000)-(TL)

	MİLYON TL					YÜZDE PAY (%)				
AKTİFLER	1985	1990	1994	1995	2000	1985	1990	1994	1995	2000
Döner Değerler	16,213	279,987	4,282,930	2,475,433	33,997,625	68.13	84.15	65.21	19.14	17.48
Duran Değerler	52	776	1,526	1,591	45,753	0.22	0.23	0.02	0.01	0.02
Krediler	5,380	23,586	276,215	968,722	21,224,422	22.61	7.09	4.21	7.49	10.91
Kamu Kredileri	2,000	25,000	1,932,711	9,263,164	125,964,048	8.41	7.51	29.43	71.63	64.77
Diğer Aktifler	149	3,379	73,925	223,207	13,261,156	0.63	1.02	1.13	1.73	6.82
TOPLAM	23,794	332,728	6,567,307	12,932,117	194,493,004	100	100	100	100	100
PASİFLER	1985	1990	1994	1995	2000	1985	1990	1994	1995	2000
Özkaynaklar	1,068	46,016	159,304	174,717	23,526,978	4.49	13.83	2.43	1.35	12.10
Bankalar Mev.	4,800	103,860	2,929,072	3,755,991	65,629,864	20.17	31.21	44.60	29.04	33.74
Kamu Mevduat	1,026	52,611	0	0	3,740,087	4.31	15.81	0.00	0.00	1.93
MMK	3,821	116,703	2,399,278	4,376,072	83,948,779	16.06	35.08	36.53	33.84	43.16
Diğer Pasifler	13,079	13,538	1,079,653	4,625,337	17,647,296	54.97	4.07	16.44	35.77	9.07
TOPLAM	23,794	332,728	6,567,307	12,932,117	194,493,004	100	100	100	100	100

Tablo-52B: KKTC MERKEZ BANKASI AKTİF-PASİF YAPISI VE GELİŞMELER (1985-2000)-(ABD\$)

	ABD\$					YÜZDE PAY (%)				
AKTİFLER	1985	1990	1994	1995	2000	1985	1990	1994	1995	2000
Döner Değerler	28,245,645	95,652,397	111,543,350	41,728,752	50,660,080	68.13	84.15	65.21	19.14	17.48
Duran Değerler	90,592	265,106	39,743	26,820	68,177	0.22	0.23	0.02	0.01	0.02
Krediler	9,372,822	8,057,722	7,193,661	16,329,894	31,626,648	22.61	7.09	4.21	7.49	10.91
Kamu Kredileri	3,484,321	8,540,789	50,334,948	156,150,568	187,699,839	8.41	7.51	29.43	71.63	64.77
Diğer Aktifler	259,582	1,154,373	1,925,281	3,762,634	19,760,534	0.63	1.02	1.13	1.73	6.82
TOPLAM	41,452,962	113,670,387	171,036,983	217,998,668	289,815,278	100	100	100	100	100
PASİFLER	1985	1990	1994	1995	2000	1985	1990	1994	1995	2000
Özkaynaklar	1,860,627	15,720,518	4,148,866	2,945,231	35,057,701	4.49	13.83	2.43	1.35	12.10
Bankalar Mev.	8,362,369	35,481,854	76,283,876	63,315,313	97,795,483	20.17	31.21	44.60	29.04	33.74
Kamu Mevduat	1,787,456	17,973,578	0	0	5,573,128	4.31	15.81	0.00	0.00	1.93
MMK	6,656,794	39,869,428	62,486,080	73,768,113	125,092,616	16.06	35.08	36.53	33.84	43.16
Diğer Pasifler	22,785,714	4,625,008	28,118,160	77,970,011	26,296,349	54.97	4.07	16.44	35.77	9.07
TOPLAM	41,452,960	113,670,386	171,036,982	217,998,668	289,815,277	100	100	100	100	100

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

4. TASARRUF MEVDUATI SİGORTA FONU

4.1. Tasarruf Mevduatı Sigorta Sistemi

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde tasarruf mevduatı sigorta sistemi, 40/2001 sayılı Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) Yasası ile düzenlenmiş olup 23 Kasım 2001 tarih ve 122 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Amacı, bankalara yatırılan tasarruf mevduatlarını sigorta ettirmek ve tasarruf mevduatı sahiplerinin tüm haklarını korumak olan Fon, kamu tüzel kişiliğini haiz olup KKTC Merkez Bankası bünyesinde oluşturulmuştur.

Bugüne kadar mevduatın korunmasına ilişkin en gelişmiş sistem olan mevduat sigorta sistemi mevduat sahibi, mevduat kabul eden banka ve mevduatı sigorta altına alan kurum arasında işlemektedir. Yaptırım gücünü Yasalardan alan Fon, mevduatın, yatırılan banka tarafından ödenememesi durumunda, mevzuatta belirtilen hükümler takip edilmek suretiyle devreye girer.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Bankalar Yasası altında faaliyet gösteren ve mevduat kabul etme yetkisi bulunan bankaların, yurtiçinde gerçek kişiler tarafından tasarruf mevduatı adı altında açılmış olan ve ticari işlemlere konu olmayan ve yasa ile oluşturulan ve/veya Bakanlar Kurulu tarafından hayır kurumu ilan edilen hayır kurumlarına ve fonlara ait Türk Lirası ve döviz mevduat hesapları mevduat sigortasına tabidir. KKTC’de kıyı bankacılığı faaliyeti göstermek üzere kurulan bankalardaki mevduat ile bir bankanın sermayesinin yüzde 10 ve daha fazlasına sahip ortakları, yönetim kurulu başkan ve üyeleri, genel müdürleri ve denetçileri ile bunların eşleri sigorta kapsamında değildir.

Tasarruf mevduatı sigorta primleri, bankaların, Bankalar Yasasının 33. maddesi uyarınca düzenledikleri üç aylık hesap özetleri esas alınarak hesaplanır. Prim oranı, üçer aylık dönemler itibarıyla tasarruf mevduatı hesapları toplamının onbinde yirmibeşdir. TMSF primleri beyanname verilme süresi olan üçer aylık devreleri izleyen ayın onbeşine kadar Fona ödenir. Süresi içinde ödenmeyen primler, Kamu Alacakları Tahsili Usulü Yasası kurallarına göre hesaplanacak gecikme zammı ile birlikte tahsil olunur.

Sigorta kapsamındaki ödemeler, fon kaynakları dikkate alınarak TMSF Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. Fon kaynaklarının yetersiz kalması durumunda Merkez Bankası Fona avans verebilir.

Fon, Yönetim Kurulu tarafından yönetilir ve temsil olunur. TMSF Yönetim Kurulu, Merkez Bankası Başkanı, iki Merkez Bankası Başkan Yardımcısı, iki Bakanlık temsilcisi ile bir KKTC Bankalar Birliği temsilcisi olmak üzere altı

üyeden oluşur. Merkez Bankası Başkanı, aynı zamanda Fon Yönetim Kurulunun da başkanlığını yürütmekle görevlidir.

TMSF İLE İLGİLİ YASAL VE KURUMSAL DÜZENLEMELER

2002 yılı içinde, tasfiye halindeki bankaların Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu' (TMSF)'na devredilmek suretiyle alacaklarının tahsil kabiliyetini artırmak üzere yeni yasal düzenleme yapılmış ve TMSF'nin organizasyonu yeniden yapılandırılmıştır. Bu bağlamda ;

62/2002 sayılı Tasfiye Halindeki Bankalar ile Yönetimi ve Denetimi Fona Devredilen Bankalara ait alacakların TMSF'ye Devri Yasası ile;

- Tasfiye Halindeki Bankaların alacaklarının, Fonun alacaklarına karşılık TMSF'ye devredilmesine ve/veya mahsup edilmesine imkan yaratılmıştır.
- TMSF, bünyesindeki ve/veya tasfiye halindeki bankalardan devraldığı alacakların faizlerinde indirim, yeni ödeme planı, yeni sözleşme yapmaya, ve/veya taşınır ve taşınmaz malları, her türlü hak ve alacakları devralmaya yetkili kılınmıştır.
- TMSF Yeniden ödeme planına bağlanan alacaklarla ilgili düzenlemelere riayet edilmemesi halinde anlaşmaya teminat teşkil eden taşınmazların satışına karar verebilecektir.
- TMSF, yeni ödeme planına bağlanan borçlularla yapılacak anlaşmalarda taraf olma yetkisine sahip olmuştur.
- TMSF, 62/2002 sayılı yasa ile getirilen düzenlemelere uyulmaması halinde, alacakların takip ve tahsilinde Kamu Alacaklarının Tahsili Usulü Yasası kurallarına uygulama hakkına sahiptir.
- TMSF her türlü devir ve satış işlemlerinde, tapu devir harcı, stopaj ve diğer her türlü vergi, resim ve harçlardan muaf tutulmuştur..
- TMSF, Tapu ve Kadastro Dairesince tespit edilen değerler üzerinden satışa çıkarttığı taşınmazlara teklif edilen bedelin bu değerlerin altında olması halinde. Söz konusu taşınmazlar arasından İhtiyat Sandığı'nın talep ettiği taşınmazları Tapu ve Kadastro Dairesince belirlenmiş olan bedel üzerinden İhtiyat Sandığı'nın alacaklarına mahsuben devredebilir. TMSF'nin ayrıca, bu taşınmazları yukarıda belirtilen şartlarda ihaleye çıkmadan da İhtiyat Sandığına devredilmesi mümkün kılınmıştır.
- TMSF'nin bu yasaya tabi bankaların yurtdışındaki taşınmazlarını, bankaların hazineye olan borçlarına karşılık KKTC Hazinesine devredilebileceği de hükme bağlanmıştır.

62/2002 Sayılı Yasa uyarınca tespit edilen Kredi Kriterlerine istinaden ;

- Bir borçlu ile anlaşma yapılabilmesi için öncelikle borç mutabakatının sağlanması,
- Borcun teminat altına alınması,
- Ödeme sürelerinin borçlunun lehine olacak şekilde uzun vadeye yayılması,
- Ödemelerin borçlunun nakit akışına göre düzenlenmesi,
- Peşin ödemelerde ve taksitlendirilecek alacaklarda faiz oranlarının indirilmesi, imkanları sağlanmıştır.

2001 yılından itibaren TMSF'nin organizasyonunda verimlilik ve etkinliğin artırılması için önemli adımlar atılmıştır. Şöyle ki;

- TMSF'nin işlemlerini ve muhasebesini takip etmek üzere KKTC Merkez Bankası bünyesinde ayrı bir birim oluşturulmuş ve bankaların tasfiye çalışmalarını hızlandırmak amacı ile personel istihdam edilmiştir.
- Alacakların tahsilatını hızlandırmak amacıyla TMSF Yönetim Kurulu kararı ile Kredi Komitesinin yetki sınırları belirlenmiştir.

4.2. TMSF'ye Devredilen Bankalar ile İlgili Gelişmeler

1999-2003 döneminde toplam 12 banka Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilmiştir. Bu bankaların TMSF'ye alınmalarının yasal dayanağı devrediliş tarihleri de dahil olmak üzere aşağıdaki tabloda özetlenmiştir. Bu oniki bankanın beşi 14/2000 sayılı Bankalar Yasasına, yedi tanesi ise 39/2001 sayılı Bankalar Yasası'na istinaden Fon bünyesine alınmışlardır.

TMSF bankalarının operasyonel ve finansal yapılandırılmaları, aktif yönetimi ve tahsilat, hakim ortaklarla yapılan protokoller ve hukuki sorunlarla ilgili gelişmelere bölüm içerisinde yer verilmiştir.

TMSF bünyesindeki söz konusu bu bankaların kısa sürede çözülmesi, bankacılık sektöründeki yeniden yapılandırma çalışmalarının önemli bir bölümünü oluşturmakla beraber, muhtelif tarihlerde alınan Kurul kararlarıyla bu bankaların yeniden yapılandırma çalışmaları hızlandırılmış ve sektör üzerinde yarattığı olumsuzlukların etkisi ciddi derecede azaltılarak asgari düzeye indirilmesi sağlanmıştır.

Tablo-53: TMSF'YE DEVREDİLEN BANKALARIN DEVİR GEREKÇELERİ

14/2000 Sayılı Bankalar Yasası Madde 37 (3)	39/2001 Sayılı Bankalar Yasası Madde 37 (3)	39/2001 Sayılı Bankalar Yasası Madde 37 (3) (4)	39/2001 Sayılı Bankalar Yasası Madde 13 (1) ve (37) (3)
1. K.Yurtbank Ltd.	1. Asya Bank Ltd.	1. Kıbrıs Ticaret Bankası Ltd.	1. Eurobank Ltd.
2. Everestbank Ltd.	2. Yasa Bank Ltd.	2. Tilmo Bank Ltd.	
3. K.Hürbank Ltd.	3. Erbank Ltd.	3. K. Endüstri Bankası Ltd.	
4. K.Finansbank Ltd.			
5. K.Kredi Bankası Ltd.			

Kaynak: KKTC Merkez Bankası

BANKALARIN FONA DEVRİNE İLİŞKİN YASAL DAYANAKLAR

39/2001 Sayılı Yasa Madde 37 (3);

Merkez Bankası, bir bankanın;

(A) Bu maddenin (2)'nci fıkrası kapsamında alınması istenen tedbirleri kısmen ya da tamamen almadığının, bu tedbirlerin kısmen veya tamamen alınmış olmasına rağmen mali bünyesinin güçlendirilmesine imkan bulunmadığının ya da mali bünyesinin bu tedbirler alınsa dahi güçlendirilemeyecek derecede zayıflamış olduğunun;

(B) Yükümlülüklerini vadesinde yerine getiremediğinin;

(C) Bu madde kurallarının uygulanmasında belirlenecek değerlendirme esasları çerçevesinde yükümlülüklerinin toplam değerinin varlıklarının toplam değerini aştığının; ve

(Ç) Faaliyetine devamının mevduat sahiplerinin hakları ve mali sistemin güven ve istikrarı bakımından tehlike arz ettiğini, tespiti taktirde, temettü hariç ortaklık hakları ile bankanın yönetim ve denetimini Fona devretmeye veya bankacılık işlemleri yapma ve/veya mevduat kabul etme iznini kaldırmaya yetkilidir.

39/2001 Sayılı Yasa Madde 37 (4);

Merkez Bankası, bir bankanın yönetim ve denetimini doğrudan ya da dolaylı olarak, tek başına veya birlikte elinde bulunduran ortakların, banka kaynaklarını bankanın emin şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek biçimde doğrudan veya dolaylı olarak kendi lehlerine kullandıklarını veya bankayı bu suretle zarara uğrattıklarını tespit etmesi halinde, bunların temettü hariç ortaklık hakları ile bankanın yönetim ve denetimini Fona devretmeye yetkilidir.

Bu fıkra da belirtilen şekilde kullanılan kaynaklar veya uğranılan zarar, verilen süre içinde iade veya tazmin edilmediği takdirde bu zarar veya kullanılan kaynakların miktarına bakılmaksızın bu ortaklara ait hisseler Merkez Bankası kararı ile Fona intikal eder.

39/2001 Sayılı Yasa Madde 13 (1) :

Merkez Bankası ve/veya bağımsız denetim organlarının yapılan denetimler sonunda bankacılık işlemleri yapmasında veya mevduat kabul etmesinde sakınca görülmesi halinde, Merkez Bankası, Bankanın bankacılık işlemleri yapma veya mevduat kabul etme iznini geçici veya sürekli olarak kısmen veya tamamen tüm teşkilatın veya gerekli görülecek şubelerini kapsayacak şekilde kaldırabilir

14/2000 Sayılı Yasa Madde 37 (3);

Bakanlık, bir bankanın;

(A) Bu maddenin (2)'nci fıkrası kapsamında alınması istenen tedbirleri kısmen ya da tamamen almadığının, bu tedbirlerin kısmen veya tamamen alınmış olmasına rağmen mali bünyesinin güçlendirilmesine imkan bulunmadığının ya da mali bünyesinin bu tedbirler alınsa dahi güçlendirilemeyecek derecede zayıflamış olduğunun,

(B) Yükümlülüklerini vadesinde yerine getirmediğinin,

(C) Bu madde hükümlerinin uygulanmasında belirlenecek değerlendirme esasları çerçevesinde yükümlülüklerinin toplam değerlerinin varlıklarının toplam değerlerini aştığının, ve

(Ç) Faaliyetine devamının mevduat sahiplerinin hakları ve mali sistemin güven ve istikrarı bakımından tehlike arz ettiğinin

Denetim organlarının yazılı olarak bildirilmesi üzerine; Bakanlar Kurulundan, temettü hariç ortaklık hakları ile bankanın yönetim ve denetimini Bakanlığın uygun gördüğü ve Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanan Kamu tüzel kişiliğini haiz kuruma veya kuruluşlara devretmesini ve bankacılık işlemleri yapma ve/veya mevduat kabul etme izninin kaldırılmasını talep edebilir ve Bakanlar Kurulu kararı doğrultusunda gereken işlemler, Bakanlık tarafından yapılır.

(4) Bakanlık, bir bankanın yönetim ve denetimini doğrudan ya da dolaylı olarak, tek başına veya birlikte elinde bulunduran ortakların, banka kaynaklarını bankanın emin şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek biçimde doğrudan veya dolaylı olarak kendi lehlerine kullandıklarını veya bankayı bu suretle zarara uğrattıklarını denetim organlarının yazılı olarak bildirmesi üzerine, Bakanlar Kurulundan bunların temettü hariç ortaklık hakları ile bankanın yönetim ve denetiminin Bakanlığın uygun göreceği şekilde denetim organlarının yazılı olarak devredilmesini talep etmeye yetkilidir.

Bu fıkra da belirtilen şekilde kullanılan kaynaklar veya uğranılan zarar, verilen süre içinde iade veya tazmin edilmediği takdirde bu zarar veya kullanılan kaynakların miktarına bakılmaksızın bu ortaklara ait hisseler Bakanlığın uygun gördüğü ve Bakanlar Kurulu kararı ile onaylanan kamu tüzel kişiliğini haiz kurum veya kuruluşlara intikal eder.

TMSF bünyesinde veya tasfiye halindeki bankalardan beş tanesi 2000 yılında, dört tanesi 2001 yılında, bir tanesi 2002 yılında ve iki tanesi de 2003 yılında TMSF'ye devredilmiştir. 2000 yılında TMSF'ye devredilen beş bankanın tasfiye süreci 2001 yılında başlatılmış ve halen devam etmektedir. 2001 ve 2002 yılında TMSF'ye devredilen bankalarla ilgili satış süreci 5 Kasım 2002 tarih ve 2002/3 sayılı basın duyurusu ile başlatılmış ancak süreç sonunda herhangi bir satış işlemi gerçekleşmemiştir.

2003 yılında 39/2001 sayılı KKTC Bankalar Yasası'nın 13.maddesinin 1. fıkrası ile 37. maddesinin 3. fıkrası hükümleri doğrultusunda bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni kaldırılarak tasfiye amaçlı Fona alınan Eurobank Ltd.'in tasfiye çalışmaları süratle devam etmektedir. Fon bünyesinde olan diğer 5 bankanın bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izinleri 24.06.2003 tarih ve 496 sayılı Merkez Bankası Yönetim Kurulu kararı ile kaldırılmış ve tasfiye edilme süreçleri başlatılmıştır. Erbank Ltd.'de ise çalışmalar devam etmektedir.

Tablo-54: TMSF'YE DEVREDİLEN BANKALAR LİSTESİ

BANKALAR	FONA DEVİR TARİHİ	KARAR MERCİ	MEVCUT DURUM
1. K.Yurtbank Ltd.	21.03.2000	Bakanlar Kurulu	05.01.2001'de tasfiye sürecine girmiştir.
2. K.Finansbank Ltd.	21.03.2000	Bakanlar Kurulu	05.01.2001'de tasfiye sürecine girmiştir.
3. Everestbank Ltd.	21.03.2000	Bakanlar Kurulu	05.01.2001'de tasfiye sürecine girmiştir.
4. K.Hürbank Ltd.	21.03.2000	Bakanlar Kurulu	29.01.2001'de tasfiye sürecine girmiştir.
5. K.Kredi Bankası Ltd.	09.10.2000	Bakanlar Kurulu	25.06.2001'de tasfiye sürecine girmiştir.
6. Asya Bank Ltd.	21.12.2001	Merkez B.Y.Kurulu	Fon bünyesinde
7. Yasa Bank Ltd.	21.12.2001	Merkez B.Y.Kurulu	Fon bünyesinde
8. K.Ticaret Bankası Ltd.	21.12.2001	Merkez B.Y.Kurulu	Fon bünyesinde
9. Tilmo Bank Ltd.	21.12.2001	Merkez B.Y.Kurulu	Fon bünyesinde
10. K. Endüstri Bankası Ltd.	31.03.2002	Merkez B.Y.Kurulu	Fon bünyesinde
11. Euro Bank Ltd.	28.03.2003	Merkez B.Y.Kurulu	Tasfiye aşamasında
12. Erbank Ltd.	25.07.2003	Merkez B.Y.Kurulu	Fon Bünyesinde

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

4.3. Finansal ve Operasyonel Yeniden Yapılandırma

TMSF bünyesine alınan veya tasfiye halindeki bankaların devir, birleşme, satış veya tasfiye yoluyla çözümlenme öncesinde finansal ve operasyonel yönden yeniden yapılandırılması sürecinde atılan adımlar aşağıda özetlenmiştir.

2000 yılı içerisinde TMSF'ye devredilen ve şu an tasfiye halinde bulunan bankaların, devir tarihindeki tasarruf mevduat yükümlülükleri toplamı 161.3 milyon ABD\$'ı tutarındadır. Söz konusu tutarın yarattığı mudi sayısı 58,382 olup, kamu bankaları aracılığıyla yapılan ödemeler sonucunda bu rakam 2001 yıl sonuna göre önce 9,148 kişiye, Temmuz 2002'de ise 662 kişiye indirilmiştir. 2002 yılı sonuna göre 662 kişinin tasarruf mevduatları, en geç 2004 yılında hitam bulacak şekilde KKTC Bakanlar Kurulu'nun 13 Ocak 2003 tarih ve E-86-2003 sayılı kararı ile yeniden yapılandırılarak vadelere yayılmış ve bunları devralmaya talip olan bankalara aktarılmıştır. Bu suretle, Tasfiye Halindeki Bankalarda tasarruf nitelikli mevduatların bakiyeleri sonlandırılmıştır.

Tasfiye halindeki bankalar nezdindeki tasarruf mevduatlarının 29.9 milyon doları 2000 yılında, 44.2 milyon doları 2001 yılında ve 45.2 milyon doları ise 2002 yılında olmak üzere toplam 119.3 milyon doları ödenmiş olup, bakiye 42 milyon doların yukarıda belirtildiği gibi vadelere yayılarak ödenmesi planlanmıştır. 2003 yılı sonunda ise bu bakiye 23.5 milyon dolara inmiştir. TMSF bünyesinde bulunan diğer 7 bankanın devir tarihi kurları dikkate alınarak (faiz hariç) mevduat toplamı 51,2 milyon dolardır. K.Ticaret Bankası Ltd., Yasa Bank Ltd., Tilmo Bank Ltd. ve Asya Bank Ltd.'e ve Erbank Ltd'e ait mevduatlar Akdeniz Garanti Bankası Ltd.'e, K.Endüstri Bankası Ltd.'e ait mevduatlar ise K.Vakıflar Bankası Ltd.'e devredilmiştir. K.Eurobank Ltd.'e ait mevduatlar ise Fon tarafından mudilere ödenmiştir.

Tasfiye halindeki Bankaların devir tarihine göre 48 olan Şube sayısı 2002 yıl sonunda 5'e indirgenmiştir. 2003 yılı ortalarında ise tümüyle kapatılmıştır. Bu bankalardan devralınan personel sayısı 534 olup 2002 sonunda bu rakam 48'e düşmüştür. 2003 yılı Haziran ayında ise bu personelin Bakanlar Kurulu'nun 24 Haziran 2003 tarih ve E-946-03 sayılı kararı ile herhangi bir kamu ve özel kuruluşuna yerleştirilmelerine olanak sağlanarak Fon ile ilişkileri kesilmiştir.

TMSF bünyesine alınan bankaların devir tarihleri itibarıyla 22 olan şubelerinden 19 tanesi 2002 yılı sonunda kapatılarak önce 3'e, 2003 yılı ortalarında ise 1 şubeye indirgenmiştir. Bu bankalardan devralınan personel sayısı 181 olup 2002 yılı sonunda bu sayı 133'e gerilemiştir. 2003 yılı ortalarında bu personelin 19'u bankaların tasfiye çalışmalarında görevlendirilmek üzere Fon tarafından istihdam edilmiş, geriye kalan personelin ise Bakanlar Kurulu kararı doğrultusunda kamu veya özel kuruluşlarda istihdam edilmeleri sağlanmıştır.

Tablo-55: TMSF VE TASFİYE HALİNDEKİ BANKALARIN ŞUBE VE PERSONEL SAYISI

	Devir Tarihi İtibarıyla Şube Sayısı	Temmuz 2003 İtibarıyla Şube Sayısı	Devir Tarihi İtibarıyla Personel Sayısı	Temmuz 2003 İtibarıyla Personel Sayısı
TMSF Bankaları	22	1	181	19
Tasfiye Halindeki Bankalar	48	0	534	0
TOPLAM	70	1	715	19

Kaynak: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu.

4.4. Tahsilat Bilgileri

Aktif varlıkların etkin ve kısa sürede çözümlenmesine çalışılmaktadır. Buna göre;

Tasfiye halindeki bankaların yaptığı tahsilatlardan 3.7 trilyon lirası 2001 yılında, 2.3 trilyon lirası ise 2003 yılında olmak üzere toplam 6.0 trilyon lira tasfiye memuru aracılığıyla Fonun alacaklarına mahsuben TMSF'ye ödenmiştir.

TMSF bünyesindeki bankaların, demirbaş ve motorlu araç satışlarından 2002 yılında 70.0 milyar TL, 2003 yılındaki demirbaş, motorlu araç ile gayrimenkul satışlarından 190.0 milyar TL gelir elde edilmiştir.

TMSF bünyesindeki bankaların kredilerden sağladığı nakit girişler 2003 yıl sonu itibarıyla 2.9 trilyon lira düzeyinde gerçekleşmiştir. TMSF bankalarının kasa, efektif deposu ve bankalardaki mevcutları Merkez Bankası nezdindeki hesaplarına aktarılmıştır.

Tablo-56: TMSF’NİN KREDİLERDEN SAĞLADIĞI NAKİT GİRİŞLER
(31/12/2003 itibarıyla)

BANKA ADI	TL	ABD\$	EURO	STG	KL	DEM
K.Ticaret Bankası	370,966,585,628	532,272	24,862	254,769	----	----
Tilm Bank Ltd.	17,113,006,777	55	3,105	9,550	----	----
Asya Bank Ltd.	30,243,652,197	8,676	----	5,175	----	----
Yasa Bank Ltd.	21,767,185,711	1,745	----	28,225	----	----
K.Endüstri Bankası Ltd.	124,069,096,825	1,745	319	75,975	2,147	----
Erbank Ltd.	440,537,452,853	3,797	610	68,288	25	----
Eurobank Ltd.	30,061,244,812	----	----	----	----	----
TOPLAM	1,034,758,224,803	548,290	28,896	441,982	2,172	----
TOPLAM TL	2,951,378,598,485					

Kaynak: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu.

4.5. Borç Yeniden Yapılandırma Çalışmaları

TMSF alacaklarının tahsil kabiliyetini artırmak amacıyla, borçlularla geri ödeme anlaşmaları yapılmaktadır. 2003 yılı sonu itibarıyla Fon ile borçlular arasında yaklaşık olarak yapılan toplam 133 protokolün gruplar dahil karşılığı 64.4 trilyon lira civarındadır.

TMSF Bankalarındaki kredilerin geriye dönüşünü sağlamak, dolayısıyla da kamuya getirilen mali yükleri asgariye indirmek hedefine yönelik alacaklarla ilgili olarak öncelikle devir tarihindeki mevzuat uygulanmış ancak tahsilata, diğer ekonomik sebeplerin de katkısıyla etkinlik kazandırılmamıştır. TMSF bünyesindeki alacakların tahsilat ve takibinin hızlandırılması için gerekli yasal altyapıyı oluşturmak üzere Ekim 2002 tarihinde 62/2002 sayılı Tasfiye Halindeki Bankalar ile Yönetimi ve Denetimi Fon’a Devredilen Bankalara Ait Alacakların TMSF’ye Devri Yasası çıkarılmış ve bu yasaya istinaden TMSF bünyesindeki alacaklara uygulanacak Kredi Kriterleri’yle ilgili düzenleme

Kasım 2002 tarihinde Fon tarafından yürürlüğe konmuştur. Fon nezdindeki tahsilatların ve/veya geri ödeme planlarının daha hızlı ve verimli bir şekilde yürütülmesi amacıyla Kredi Kriterleri çerçevesinde Krediler Komitesi tesis edilmiş ve bu komite ile TMSF Yönetim Kurulu arasındaki yetki sınırları belirlenmiştir. Bu düzenlemelere itibar etmeyen kredi müşterileri hakkında Kamu Alacakları Tahsili Usulü Kurallarının uygulanacağına ise gerek düzenlemelerde gerekse ilanlar yoluyla açıklık kazandırılmıştır.

Tablo-57: GERİ ÖDEME PLANINA BAĞLANAN ALACAKLAR (Gruplar Dahil)

BANKA ADI	TL	ABD\$	EURO	STG	PROTOKOL SAYISI	ÖDENECEK TUTAR (TL KARŞILIK)
K.Ticaret Bank Ltd.	50,874,042,680	22,982,155	6,890	134,909	66	32,476,310,891,675
Tilmo Bank Ltd.	12,345,719,888	690		246	13	13,918,092,098
Asya Bank Ltd.		110,540			5	154,295,600,900
Yasa Bank Ltd.	483,580,255			17,454	11	43,710,331,195
K.Endüstri Bank Ltd.	14,867,605,379	22,684,864			20	31,679,194,746,819
Erbank Ltd.	27,739,592,336				17	27,739,592,336
Eurobank Ltd.			25,053		1	43,719,288,816
TOPLAM	106,310,540,538	45,778,249	31,943	152,609	133	64,438,888,543,839

Kaynak: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu.

4.6. Banka Hakim Ortakları/Grup Kredileri Hakkındaki Gelişmeler

Bankacılık sektöründe sağlıklı bir yapının tesis edilmesi ve mali bünyesi zayıflayan ve sistemik risk oluşturan bankaların sistemden çıkarılması ve bu bankalar nezdindeki tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerini korumak amacıyla 5 banka tasfiye edilmek 7 banka da fon bünyesine alınmak suretiyle sektörün sağlıklı bir yapıya kavuşturulması sağlanmaya çalışılmıştır. Yukarıda belirtilen kararlılık ve sorunları çözmeye yönelik inanç içerisinde Fon ile bünyesinde bulunan K. Endüstri Bankası Ltd., K. Ticaret Bankası Ltd. ve Asya Bank Ltd'in yönetim ve/veya kontrolünü elinde bulunduran hakim ortakları ve grup şirketleri arasında Fona olan yükümlülüklerin ödenmesine yönelik anlaşma sağlanmıştır.

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu karar alma aşamasında;

- TMSF bünyesindeki bankaların kredi portföylerindeki kredilerin tahsilatındaki çözümsüzlüğün yaratacağı belirsizlik ve tahsilat sorunu nedeniyle konuya kısa sürede çözüm üretme gereği,
- Hukuki süreçlerin uzaması,
- Ekonomik değerleri olan şirketleri yaşatarak Grupların ödeme kabiliyetini artırmak ve böylece kamu maliyetinin asgariye indirilmesi,
- Bankalara olan grup dışı kredi borçları için ayrılan kredi risk payının oluşturduğu zararın hakim ortakların yükümlülüğünde çözülmesi için azami gayret gösterilmesi gibi hususları göz önünde bulundurarak çözüm üretmiştir.

Bu bağlamda, 2003 yılı içerisinde aşağıda gösterilen hakim ortaklar/gruplar ile anlaşma sağlanmış ve hakim ortak/grup kredi portföyünün yaklaşık yüzde 92'si protokole bağlanmış bulunmaktadır. Bu gruplar Fon ile imzaladıkları protokole sadık kalarak taksitlerini yatırmaktadırlar.

Tablo-58: HAKİM ORTAKLARLA YAPILAN PROTOKOLLER

Hakim Ortaklar	Protokole Bağlanan Tutar	31.12.2003 İtibarıyla Ödenen	31.12.2003 Sonrası Kalan Miktar
Asilkan Nadir Grubu (25/4/2003) Endüstri Bankası Ltd.	19,983,190	100,000	19,883,190
Yüksel A.Raşıf Grubu (4/8/2003) Ticaret Bankası Ltd.	18,481,436	50,000	18,431,436
Çetin Kürşat Grubu (19/11/2003) Asya Bank Ltd.	4,605,012	25,994	4,579,018
Toplam	43,069,638	175,994	42,893,644

Kaynak: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu.

4.7. Tasfiye Kapsamındaki Krediler

Tasfiye halindeki bankaların kredilerini çözümü Tasfiye Memurunun yetkisi dahilindedir. Ancak bu kredilerin de TMSF bünyesindeki bankalardaki gibi yeniden yapılandırılmak üzere Fona temlik edilebilmeleri 62/2002 Sayılı Yasa ile mümkün kılınmıştır.

4.8. Kredilerin Çözümlemesinde Karşılaşılan Sorunlar

Genelde kanuni takibe verilen kredilerin sonuçlandırılması bir süre almaktadır. Dolayısıyla, yapılan tahsilatlarda ciddi sıkıntı yaşanmaktadır. Borçların teminatsız olması ve borç senetlerinin olmaması mahkeme aşamasında borcun ispat edilmesi sürecini uzatmaktadır. Yurtdışına çıkış yapan borçlulara ise dava açılrsa bile gıyabında karar alınamamaktadır.

4.9. TMSF Bankaları Konsolide Bilançosu

31 Aralık 2003 tarihi itibarıyla geçici verilere göre hazırlanan Fon bünyesindeki bankaların toplam aktif büyüklüğü 100.6 trilyon lira, toplam yükümlülükleri 133.4 trilyon lira, özkaynakları ise -32.8 trilyon lira seviyesindedir.

Fon bankalarının negatif 32.8 trilyon lira olan özkaynaklar toplamı esas itibarıyla geçmiş yıllar zararlarından kaynaklanmaktadır.

Toplam aktiflerin önemli bir bölümünü krediler ve tahsili gecikmiş alacaklar kalemleri oluşturmakta olup toplamı 87.9 trilyon liraya ulaşmaktadır. Kredilerin toplam aktifler içindeki payı yüzde 58.02, tahsili gecikmiş alacakların ise yüzde 29.39'dur. Krediler ile tahsili gecikmiş alacakların birlikte toplam aktiflerin içindeki payı yüzde 87.41'e ulaşmaktadır.

Nakit değerler, Merkez Bankasından alacaklar, bankalardan alacaklar ve menkul değerler cüzdanından oluşan likit ve likit benzeri aktifler toplamı 2.6 trilyon lira düzeyindedir. Bu kalemlerin aktif toplamı içindeki payı ise yüzde 2.6 gibi düşük bir seviyededir.

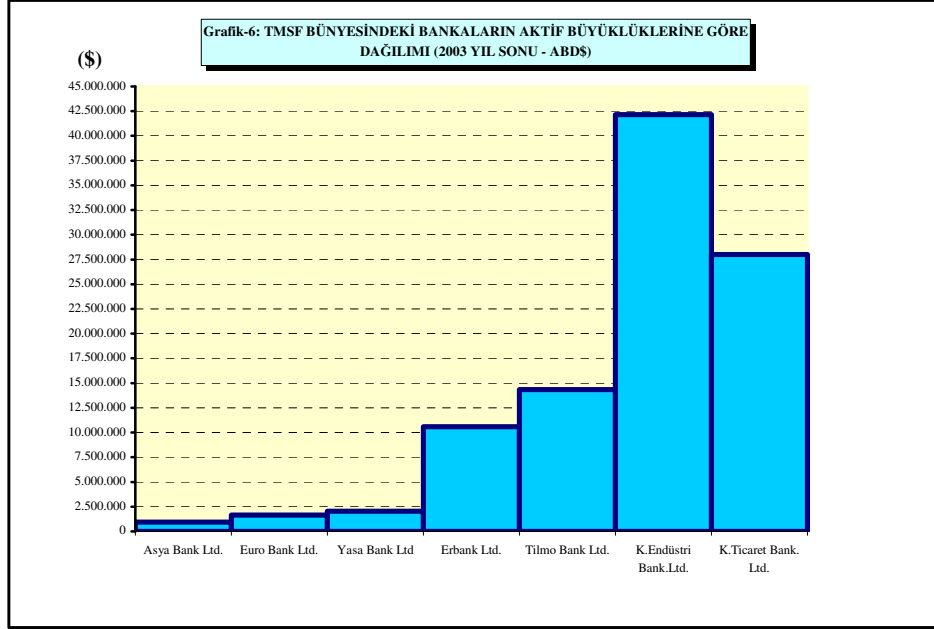
Toplam pasifler içindeki en büyük pay yüzde 77.63 oranı ile TMSF borçlarına ait olup tutar olarak 77.4 trilyon liraya tekabül etmektedir. 2003 yılı sonuna göre Fon bankalarında bulunan toplam mevduat tutarı 16.9 trilyon liradır. Bu tutar toplam bilanço büyüklüğünün yüzde 16.95'e denk gelmektedir.

Fon kapsamındaki bankaların zararlarındaki büyüme durdurulmuştur. 2003 yılında bu bankalardaki toplam geçmiş yıllar zararı 44.5 trilyon lira, dönem Kar/Zararı ise 0.9 trilyon liradır.

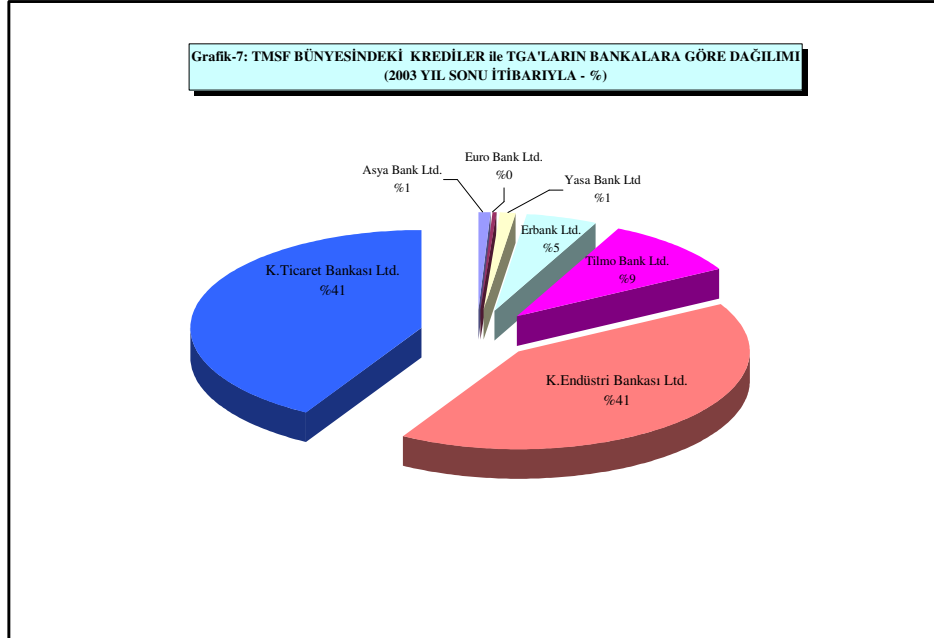
Tablo-59: TASARRUF MEVDUATI SİGORTA FONU BÜNYESİNDEKİ BANKALARIN 2003 YILI KONSOLİDE BİLANÇOSU

AKTİF HESAPLAR	K.Ticaret Ban. Ltd.	Tilmo Bank Ltd	Asya Bank Ltd	Yasa Bank Ltd	K.Endüstri Ban. Ltd.	Euro Bank Ltd	Erbank Ltd.	Toplam
Nakit Değerler	1,765	115	0	3	2,734	43	680	5,340
Merkez Ban. Alacak.	0	1,845	0	0	0	30,862	0	32,707
Ban.ara.Para Piy. İş. Ala.	0	0	0	0	0	0	0	0
Bankalardan Alacaklar	1,779,951	718	81	101	5,373	0	771	1,786,995
Men.Değ.Cüz. (6+7)	742,777	0	0	0	0	0	0	0
a) KKTC Kal.Bn.Tah.	742,777	0	0	0	0	53,061	0	795,838
b) Diğer Men.Kıymetler	0	0	0	0	0	0	0	0
Mevduat Yasal Karşı.	0	0	0	0	0	0	0	0
Ters Repo Alacaklar	0	0	0	0	0	0	0	0
Krediler	30,027,085	8,377,316	129,404	511,275	15,968,142	181,657	3,170,377	58,365,256
İdari Tak.Alacaklar	10,705	0	0	0	0	0	0	10,705
Kanuni Takipteki Alac.	6,113,774	113,420	560,618	685,296	20,775,611	0	1,302,980	29,551,699
Takip.Al.Kar (-)	-18,035,080	0	0	0	-9,609,267	0	-1,765,080	-29,409,427
Faiz ve Gel.Tah.Rees.	29,720	0	671	0	0	0	44	30,435
İş.ve Bağlı Ortak. (Net)	8,263	0	0	10,035	80,878	26,690	565	126,431
Bağlı Men. Değer.(Net)	0	0	0	0	0	0	0	0
Elden Çık.Kıy. (Net)	0	28,917	0	99,704	475,426	0	2,035,779	2,639,826
Sabit Kıymetler (Net)	6,240,766	194,375	100,620	68,946	409,661	67,098	1,158,290	8,239,756
Diğer Aktifler	1,221,910	5,639,635	143,435	649,977	14,791,807	1,276,185	4,687,384	28,410,333
TOP. AKT.(1+...+19)- (6+7+12+13)	28,141,636	14,356,341	934,829	2,025,337	42,900,365	1,635,596	10,591,790	100,585,894
PASİF HESAPLAR:								
Mevduat	2,749,224	2,302,769	47,799	66,139	11,474,245	267,952	77,824	16,985,952
Repo İşl.Sağ. Fonlar	0	0	0	0	0	0	0	0
Tas.Mev.Sig.Fon.Borç.	33,859,170	2,944,914	124,295	793,582	30,299,269	0	9,382,879	77,404,109
Ban.arası Para Piy.İşl.B.	0	0	0	0	0	0	0	0
Sermaye Ben.Krediler	0	0	0	0	0	0	0	0
Bankalara Borçlar	0	0	0	0	0	228,275	0	228,275
Fonlar	0	0	0	0	0	0	0	0
Çık.Menkul Kıy. (Net)	0	0	0	0	0	0	0	0
Öd.Ver.Res.Harc ve P.	0	358,905	30,897	20,548	3,325	256,876	36,040	706,591
Faiz ve Gid.Rees.	10,565,852	0	39,375	1,226	0	992	12,563	10,620,008
Karşılıklar	0	0	0	0	0	0	0	0
Diğer Pasifler	1,732,411	5,624,975	767,947	1,167,308	13,761,505	19,629	4,378,333	27,452,108
TOPLAM (21+...+32)	48,906,657	11,231,563	1,010,313	2,048,803	55,538,344	773,724	13,887,639	133,397,043
B. Özkaynaklar :								
Ödenmiş Sermaye	2,000,000	500,000	129,672	445,814	535,065	2,000,000	1,005,324	6,615,875
Yedek Akçeler	73,015	34,985	0	0	37,440	0	1,206	146,656
S. Kıy.Yen.Değ.Fonu	3,309,749	0	78,049	0	354,598	20,969	191,243	3,954,608
Men.Değ.Değ.Art.Fonu	0	0	0	0	0	0	0	0
Dönem Karı (zararı)	-13,447,980	2,610,291	-27,210	-173,904	13,111,172	-392,183	-708,167	972,019
Geç.Yıllar Karı (zar.)	-12,699,805	-20,498	-255,995	-295,376	-26,676,254	-766,914	-3,785,465	-44,500,307
TOP. ÖZKAY. (34+...+39)	-20,765,021	3,124,778	-75,484	-23,466	-12,637,979	861,872	-3,295,849	-32,811,149
TOPLAM PASİF.(33+40)	28,141,636	14,356,341	934,829	2,025,337	42,900,365	1,635,596	10,591,790	100,585,894
Gayrinak.Kre. ve Yük. (43+44+45)	0	2,725,473	0	0	606,938	501,212	871,803	4,705,426
a) Teminat Mektupları	0	126,705	0	0	45,508	418,751	658,243	1,249,207
b) Akreditifler	0	0	0	0	271,114	0	0	271,114
c)Diğ.G.Nak...Krd.Yük.	0	2,598,768	0	0	290,316	82,461	213,560	3,185,105
Taahhütler	0	0	0	0	6,947,297	0	0	6,947,297

Kaynak: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu.

Kaynak: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu.

Kaynak: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu.

İSTATİSTİK TABLOLARI

Tablo-1: EKONOMİNİN GENEL DENGESİ (Cari Fiyatlarla)

	Milyon TL		ABD\$	
	2002	2003	2002	2003
1. Toplam Kaynaklar	1,398,132,003.80	1,878,250,482.60	927,726,450.71	1,264,311,117.72
1.1. GSMH	1,418,703,263.60	1,907,070,964.60	941,376,450.85	1,283,711,115.84
1.2. Dış Açık	-20,570,259.80	-28,820,482.10	-13,649,335.92	19,399,998.12
2. Toplam Yatırımlar	224,436,826.20	329,272,466.60	148,924,407.39	221,643,941.27
2.1. Sabit Sermaye	199,231,606.80	306,203,356.70	132,199,556.49	206,115,377.57
2.1.1. Kamu	72,427,431.40	107,642,306.60	48,059,012.56	72,457,515.93
2.1.2 Özel	126,804,175.40	198,561,050.10	84,140,543.92	133,657,861.65
2.2. Stok Değişimleri	25,205,219.40	23,069,109.90	16,724,850.24	15,528,563.02
2.2.1. Kamu	6,156,369.80	-1,226,302.10	4,085,040.86	-825,463.52
2.2.2. Özel	19,048,849.60	24,295,412.00	12,639,808.71	16,354,027.22
3. Toplam Tüketim	1,173,695,177.60	1,548,978,015.30	778,802,043.33	1,042,667,175.78
4. Kamu Harcanabilir Geliri	108,227,350.20	324,355,696.00	71,813,945.37	218,334,304.44
4.1. Kamu Tüketim	322,959,794.00	478,793,537.10	214,299,038.12	322,291,407.74
4.2. Kamu Tasarrufu	-214,732,443.80	-154,437,841.10	-142,485,092.09	-103,957,103.30
4.3. Kamu Yatırımı	78,583,801.20	106,416,004.50	52,144,054.09	71,632,052.41
4.4. Kamu Tasarruf-Yatırım Farkı	-293,316,245.00	-260,853,845.60	-194,629,146.84	-175,589,155.70
5. Özel Harcanabilir Gelir	1,310,475,913.40	1,582,715,268.00	869,562,505.47	1,065,376,811.40
5.1.Özel Tüketim	850,735,383.60	1,070,184,478.20	564,503,005.20	720,375,768.04
5.2.Özel Tasarruf	459,740,529.80	512,530,789.80	305,059,499.61	345,001,042.68
5.3.Özel Yatırım	145,853,025.00	222,856,462.10	96,780,353.30	150,011,888.86
5.4.Özel Tasarruf-Yatırım Farkı	313,887,504.80	289,674,327.70	208,279,146.31	194,989,153.82
Özel Tasarruf Oranı (%)	35.10	32.38	21.47	23.36
6. Toplam Yurtiçi Tasarruflar	245,008,086.00	358,092,948.70	162,574,407.52	241,043,939.39
Yatırımlar/GSMH (%)	15.80	17.26	15.80	17.26
Tasarruflar/GSMH (%)	17.27	18.78	17.27	18.78

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü.

Tablo-2: KKTC'DE 1977-2003 DÖNEMİ ABD DOLAR KURU DEĞİŞİM ORANI İLE ENFLASYON ORANI (%)

YILLAR	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
ABD Dolar Kuru Değişim Oranı	---	35.2	49.6	104.1	50.5	44.9	41.6	58.5	43.8	29.2	27.7	63.1	50.5	22.4
Enflasyon Oranı	---	32.4	77.7	93.0	42.8	33.2	33.8	70.7	43.0	48.1	43.0	62.6	51.8	69.4
YILLAR	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	
ABD Dolar Kuru Değişim Oranı	60.4	64.2	61.1	169.3	55.6	76.5	88.5	69.4	61.0	48.3	88.0	27.9	-1.4	
Enflasyon Oranı	46.3	63.4	61.2	215.0	72.2	87.5	81.7	66.5	55.3	53.2	76.8	24.5	12.6	

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü.

Not: Bütçe açığı olarak sadece iç ve dış borçlanmalar dikkate alınmış, TC ve diğer dış yardımlar dahil edilmemiştir.

Tablo-3: KAMU HİZMETLERİNİN GSYİH İÇERİSİNDEKİ PAYI VE KAMU HİZMETLERİNDE ÇALIŞANLARIN TOPLAM ÇALIŞAN NÜFUSA ORANI (%)

YILLAR	1981	1991	1994	2000	2001	2002	2003
Kamu Hizmetlerinin GSYİH İçerisindeki Payı	22.9	19.7	18.8	16.4	17.1	16.1	15.1
Kamu Hizmetlerinde Çalışan Nüfusun Toplam Çalışan Nüfus İçerisindeki Payı	30.7	22.4	21.9	20.2	20.0	19.4	18.8

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü.

Tablo-4: KKTC'DE 1977-2003 DÖNEMİ BÜTÇE AÇIĞININ GSMH'YA ORANI (%)

YILLAR	BÜTÇE AÇIĞININ GSMH'YA ORANI (%)	YILLAR	BÜTÇE AÇIĞININ GSMH'YA ORANI (%)
1977	9.6	1991	11.2
1978	6.9	1992	8.5
1979	8.3	1993	7.5
1980	8.9	1994	5.3
1981	8.2	1995	11.1
1982	8.3	1996	4.1
1983	7.9	1997	5.1
1984	9.2	1998	10.3
1985	9.9	1999	11.8
1986	11.6	2000	13.1
1987	7.3	2001	16.1
1988	4.0	2002	23.9
1989	2.7	2003	13.8
1990	9.6		

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü.**Tablo-5: KAMU KESİMİ GENEL DENGESİ (Cari Fiyatlarla)**

	Milyon TL		ABD\$	
	2002	2003	2002	2003
1. Kamu Gelirleri	558,491,102.9	819,182,191.5	370,585,157.58	551,418,014.84
1.1. Vergiler	235,686,344.8	348,923,884.8	156,388,993.08	234,871,946.54
1.1.1. Dolaysız Vergiler	116,393,098.1	170,815,567.3	77,232,303.93	114,981,480.31
1.1.2. Dolaylı Vergiler	119,293,246.7	178,108,317.5	79,156,689.15	119,890,466.22
1.2. Vergi Dışı Gelirler	94,934,060.7	128,543,448.1	62,993,221.67	86,526,750.35
1.3. Faktör ve Fon Gelirleri	227,870,697.4	341,714,858.6	151,202,942.83	230,019,317.96
2. Transferler	450,263,752.6	494,826,495.5	298,771,212.01	333,083,710.40
3. Kamu Harcanabilir Geliri	108,227,350.2	324,355,696.0	71,813,945.50	218,334,304.44
4. Kamu Cari Giderleri	322,959,794.0	478,793,537.1	214,299,038.12	322,291,407.80
5. Kamu Tasarrufu	-214,732,443.8	-154,437,841.1	-142,485,092.62	-103,957,103.30
6. Kamu Yatırımı	78,583,801.2	106,416,004.5	52,144,054.22	71,632,052.74
6.1. Sabit Sermaye	72,427,431.4	107,642,306.6	48,059,012.83	72,457,516.33
6.2. Stok Değişimi	6,156,369.8	-1,226,302.1	4,085,041.39	-825,463.59
7. Kamu Finansman Gereği	293,316,245.0	260,853,845.6	194,629,146.84	175,589,156.11

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü.

Tablo-6 : DIŞ TİCARET DENGESİ

	2002	2003	(%) DEĞİŞİM
İhracat (Milyon \$)	45.4	50.8	11.89
İthalat (Milyon \$)	309.6	477.8	54.33
Dış Tic. Açığı (Milyon \$)	-264.2	-427.0	-61.61
İhracat/İthalat (%)	14.66	10.63	-27.49
İhracat/GSYİH (%)	4.86	4.02	-17.28
İthalat/GSYİH (%)	33.14	37.80	14.06
Dış Tic. Açığı/GSYİH (%)	28.28	33.79	19.48

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü.

Tablo-7: KKTC'DE 1982-2003 DÖNEMİ KAMU HARCANABİLİR GELİRLERİ VE KAMU GİDERLERİ İLE FİNANSMAN GEREĞİ

YILLAR	KAMU HARCANABİLİR GELİRİ (1977 Fiyatlarıyla Milyon TL)	KAMU CARİ GİDERLERİ (1977 Fiyatlarıyla Milyon TL)	KAMU FİNANSMAN GEREĞİ (1977 Fiyatlarıyla Milyon TL)
1982	409.3	988.1	793.8
1983	701.9	892.2	545.8
1984	774.1	1,032.6	646.1
1985	667.0	1,056.0	724.0
1986	645.3	1,122.3	820.4
1987	1,104.6	1,174.0	522.2
1988	1,595.2	1,201.8	-122.2
1989	1,521.7	1,233.4	21.7
1990	1,829.9	1,579.4	210.8
1991	1,604.0	1,719.1	386.9
1992	1,403.1	1,604.6	578.7
1993	1,661.4	1,656.3	486.9
1994	1,729.9	1,729.2	355.9
1995	1,052.8	1,712.7	930.2
1996	1,310.5	1,717.2	908.9
1997	1,489.0	1,976.7	990.9
1998	1,985.2	2,211.3	890.5
1999	2,465.4	2,511.0	746.0
2000	1,820.7	2,483.4	1,277.3
2001	1,040.4	1,864.5	1,206.6
2002	696.8	2,079.1	1,888.3
2003	1,730.9	2,555.1	1,392.1

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü.

Tablo-8: MALİ MÜESSESELERİN GSYİH İÇERİSİNDEKİ PAYI VE GSYİH'YE KATMA DEĞERİNİN REEL BÜYÜME HIZI

YILLAR	1981	1991	1994	2000	2001	2002	2003
Mali Müesseselerin GSYİH İçerisindeki Payı (%)	3.88	4.98	5.06	5.87	5.09	4.31	4,20
Mali Müesseselerin GSYİH'ye Katma Değerinin Reel Büyüme Hızı (%)	0.6	5.2	2.1	-6.8	-18.0	-10.1	6,7

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü.

Tablo-9 : KKTC'DE 1977-2003 DÖNEMİ KAMU SEKTÖRÜ İÇ BORÇ STOKUNUN GSYİH'YA ORANI (Milyon TL)

YILLAR	KAMU SEKTÖRÜ İÇ BORÇ STOKU	GSYİH'YA ORANI (%)	YILLAR	KAMU SEKTÖRÜ İÇ BORÇ STOKU	GSYİH'YA ORANI (%)
1977	496.1	13.14	1991	89,439.8	3.97
1978	641.8	12.27	1992	262,105.6	6.53
1979	651.2	7.74	1993	799,929.3	11.71
1980	773.1	4.47	1994	2,281,338.1	14.00
1981	1,010.3	4.16	1995	7,881,023.2	22.70
1982	1,345.6	3.99	1996	17,511,474.2	27.67
1983	2,889.9	6.22	1997	32,938,127.8	28.07
1984	3,800.1	5.24	1998	79,884,782.5	34.53
1985	10,069.5	8.07	1999	157,048,375.4	38.91
1986	15,294.6	7.98	2000	290,544,282.3	44.70
1987	15,072.3	5.31	2001	582,721,810.7	54.50
1989	21,001.9	2.34	2002	829,758,094.4	58.94
1990	90,013.9	5.85	2003	1,252,375,913.5	66.71

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Not: Kamu sektörü iç borç stoku Merkez Bankası, yerel bankalar ve diğer kamu kurum ve kuruluşlara olan toplam borcu ifade etmektedir.

Tablo-10 : KAMU/ÖZEL YATIRIMLARIN VE TASARRUFLARIN GSYİH'YE ORANI (%)

YILLAR	1981	1991	1994	2000	2001	2002	2003
Toplam Yatırım / GSYİH	19,56	16,54	16,66	17,31	14,71	15,94	17,54
Kamu yatırımı /GSYİH	6,61	4,15	5,00	6,82	4,48	5,58	5,67
Özel Yatırım /GSYİH	12,95	12,39	9,66	10,49	10,23	10,36	11,87
Toplam Yurtiçi Tasarruf / GSYİH	9,39	11,58	13,88	14,14	12,83	17,41	19,07
Kamu Tasarrufu/GSYİH	----	-1,76	0,00	-7,35	-9,64	-15,25	-8,23
Özel Tasarruf/GSYİH	----	13,34	13,88	21,49	22,47	32,66	27,30

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü.**Tablo-11: TAHSİLİ GECİKMiŞ ALACAKLARIN TOPLAM PLASMANLARA ORANI (ABD\$)**

	Aralık 2002	Aralık 2003
Toplam Plasmanlar	365,796,557	560,210,049
Tahsili Gecikmiş Alacaklar	60,363,515	85,693,363
Tah.Gec.Ala./Topl. Plasman (%)	16.50	15.30

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

Tablo-12: AKTİF BÜYÜKLÜĞÜNE GÖRE BANKALAR

No	Banka Adı	MİLYON TL		ABD \$		YÜZDE PAY	
		Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003
1	K.T.Koop.Merkez Bankası Ltd.	540,789,637	797,302,362	330,859,165	571,201,011	24.00	27.50
2	T. İşbankası A.Ş.	379,087,655	440,658,628	231,928,676	315,695,357	16.82	15.20
3	Türk Bankası Ltd.	285,604,667	321,265,780	174,735,082	230,160,284	12.68	11.08
4	Vakıflar Bankası Ltd.	157,877,246	194,479,009	96,590,486	139,328,079	7.01	6.71
5	Akdeniz Garanti Bankası Ltd.	153,565,936	175,821,400	93,952,794	125,961,450	6.82	6.06
6	Limasol T. Koop. Bankası Ltd.	146,645,399	161,536,891	89,718,758	115,727,784	6.51	5.57
7	TC Ziraat Bankası A.Ş.	121,953,746	127,078,074	74,612,219	91,040,900	5.41	4.38
8	Asbank Ltd.	75,614,531	107,991,829	46,261,539	77,367,188	3.36	3.72
9	K. İktisat Bankası Ltd.	60,532,961	85,480,115	37,034,521	61,239,412	2.69	2.95
10	Altınbaş Bank Ltd.	59,162,317	41,796,506	36,195,950	29,943,730	2.63	1.44
11	HSBC Bank A.Ş.	45,187,421	180,257,572	27,646,004	129,139,599	2.01	6.22
12	Yeşilada Bank Ltd.	42,901,339	37,051,545	26,247,362	26,544,359	1.90	1.28
13	T. Halk Bankası A.Ş.	40,183,010	49,512,115	24,584,268	35,471,324	1.78	1.71
14	Şekerbank Kıbrıs Ltd.	33,158,610	51,845,096	20,286,687	37,142,710	1.47	1.79
15	Yakındoğu Bank Ltd.	28,239,655	40,446,355	17,277,233	28,976,459	1.25	1.39
16	Universal Bank Ltd.	25,209,243	33,840,221	15,423,204	24,243,711	1.12	1.17
17	Faisal İslam Bankası Ltd.	16,260,720	15,781,085	9,948,431	11,305,838	0.72	0.54
18	Viya Bank Ltd.	10,055,000	10,882,000	6,151,725	7,796,050	0.45	0.38
20	Erbank Ltd.*	8,409,377	-	5,144,920	-	0.37	-
19	Continental Bank Ltd.	8,179,212	12,080,966	5,004,103	8,655,010	0.36	0.42
21	Akfinans Bank Ltd.	4,290,166	5,599,666	2,624,756	4,011,696	0.19	0.19
22	Artam Bank Ltd.	4,187,460	1,958,136	2,561,920	1,402,842	0.18	0.07
23	Rumeli Bank Ltd.	2,249,637	675,781	1,376,345	484,141	0.10	0.02
24	Deniz Bank Ltd.	2,106,927	1,814,796	1,289,034	1,300,150	0.09	0.06
25	K.Euro Bank Ltd.*	1,710,278	-	1,046,361	-	0.08	-
26	Oyak Bank	-	4,305,000	-	3,084,175	-	0.15
	Toplam	2,253,162,150	2,899,460,928	1,378,501,543	2,077,223,259	100.00	100.00

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

* 2003 yılında TMSF'ye devredilen bankalar.

Tablo-13: BANKACILIK SEKTÖRÜ BİLANÇOSU

AKTİF	Milyon TL		ABD \$		YÜZDE PAY		Yüzde Değişim
	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	
Nakit Değerler	27,187,296	29,280,568	16,633,392	20,977,098	1.21	1.01	7.70
Merkez Bankası	306,859,836	347,541,477	187,739,155	248,984,641	13.62	11.99	13.26
Yurtiçi Bankalar	1,330,006	8,224,183	813,708	5,891,945	0.06	0.28	518.36
Yurtdışı Bankalar	369,374,779	545,020,145	225,986,267	390,461,727	16.39	18.80	47.55
Yurtdışı Merkez ve Şube.	278,262,901	474,428,092	170,243,335	339,888,376	12.35	16.36	70.50
Menkul Değerler Cüzdanı	148,007,158	260,206,181	90,551,892	186,416,146	6.57	8.97	75.81
Mevduat Mun. Karşı.	256,416,147	292,759,313	156,877,326	209,737,765	11.38	10.10	14.17
İskonto Senetleri	26,676,475	27,063,559	16,320,868	19,388,795	1.18	0.93	1.45
Kredi ve Avanslar	472,554,137	635,283,440	289,112,174	455,127,891	20.97	21.91	34.44
Tahsili Gecikmiş Alacaklar	98,664,226	119,613,795	60,363,515	85,693,363	4.38	4.13	21.23
Ayrılan Karşılıklar	-48,664,815	-54,804,550	-29,773,500	-39,262,914	-2.15	-1.89	12.62
Faiz ve Gelir Tahakkuk ve Reeskontları	62,750,148	56,127,427	38,391,012	40,210,646	2.78	1.94	-10.55
İştirakler	34,203,584	36,349,094	20,926,010	26,041,111	1.52	1.25	6.27
Sabit Kıymetler	52,787,963	53,689,607	32,296,073	38,464,150	2.34	1.85	1.71
Diğer Aktifler	166,752,309	68,678,597	102,020,316	49,202,519	7.40	2.37	-58.81
Sektör Toplamı	2,253,162,150	2,899,460,928	1,378,501,543	2,077,223,259	100.00	100.00	28.68
Mevduat	1,838,023,579	2,446,013,341	1,124,516,645	1,752,365,674	81.58	84.36	33.08
Bankalararası Mevduat	61,942,330	46,788,465	37,896,782	33,520,054	2.75	1.61	-24.46
Kullanılan Krediler	33,181,350	92,528,346	20,300,599	66,288,885	1.47	3.19	178.86
Faiz ve Gider Reeskontları	41,529,155	52,639,801	25,407,849	37,712,051	1.84	1.82	26.75
Ödenecek Vergi-Resim	4,908,868	5,451,493	3,003,282	3,905,543	0.22	0.19	11.05
Ödenecek Senet-Havale	4,129,111	11,397,693	2,526,221	8,165,502	0.18	0.39	176.03
Diğer Pasifler	106,670,239	96,761,526	65,261,655	69,321,607	4.73	3.34	-9.29
Ödenmiş Sermaye	108,504,999	149,479,511	66,384,174	107,089,671	4.82	5.16	37.76
İhtiyatlar	56,024,619	13,871,858	34,276,283	9,938,036	2.49	0.48	-75.24
Kar / Zarar	-1,752,100	-15,471,106	-1,071,948	-11,083,764	-0.08	-0.54	783.00
Sektör Toplamı	2,253,162,150	2,899,460,928	1,378,501,543	2,077,223,259	100.00	100.00	28.68

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

Tablo-14 : GRUPLAR İTİBARIYLA AKTİF BÜYÜKLÜĞÜNDEKİ GELİŞMELER

	Toplam Aktifler (Milyon TL)		Toplam Aktifler (ABD\$)		Toplam Aktifler İçindeki Pay (%)		Yüzde Değişim
	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	
Kamu Mevduat Bankaları	311,443,182	370,300,409	190,543,280	265,289,528	13.82	12.77	18.90
Özel Sermayeli Bankalar	1,355,307,136	1,727,349,130	829,187,095	1,237,502,377	60.15	59.58	27.45
Şube Bankalar	586,411,832	801,811,389	358,771,168	574,431,354	26.03	27.65	36.73
Genel Toplam	2,253,162,150	2,899,460,928	1,378,501,543	2,077,223,259	100.00	100.00	83.08

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

Tablo-15: TOPLAM KREDİLERİN TOPLAM AKTİFLERE VE ÖZKAYNAKLARA ORANI (%)

	Krediler/T.Aktifler		Krediler Değişim Yüzdesi	Top.Krediler/Özkaynaklar		Özkaynaklar Değişim Yüzdesi
	Aralık 2002	Aralık 2003		Aralık 2002	Aralık 2003	
Kamu Mevduat Bankaları	4.35	3.58	23.99	8,478.98	62,984.45	-79.38
Özel Sermayeli Bankalar	21.21	22.66	60.99	459.25	685.45	-2.61
Şube Bankalar	0.97	0.72	12.81	2,341.29	2,231.47	60.69
Toplam	26.53	26.96	53.15	367.31	528.78	6.38

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

Not: Grupların kendi aktif toplamı içindeki payı verilmiştir.

Tablo-16 : GRUPLAR İTİBARIYLA MEVDUAT MUNZAM KARŞILIKLARI (ABD\$)

	TP		YP		TOPLAM		Yüzde Değişim
	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	
Kamu Mevduat Bankaları	11,381,276	16,933,145	9,736,387	11,080,846	21,117,663	28,013,992	32.65
Özel Sermayeli Bankalar	34,198,712	57,610,838	55,538,835	65,385,802	89,737,547	122,996,643	37.06
Şube Bankalar	14,778,428	20,939,611	31,243,688	37,787,519	46,022,117	58,727,130	27.60
Genel Toplam:	60,358,416	95,483,594	96,518,910	114,254,183	156,877,326	209,737,765	33.69

Kaynak: KKTC Merkez Bankası

Tablo-17: 1985-2003 DÖNEMİ BANKALARIN TÜRÜ VE SAYISI

Yıllar	Kamu	Özel	Yabancı	Faal Bankalar	TMSF	Tasfiye Hal.	Genel Toplam
1985	1	6	4	11	0	0	11
1990	2	8	4	14	0	0	14
1995	2	18	4	24	0	0	24
1996	2	20	4	26	0	1*	27
1997	2	27	4	33	0	2*	35
1998	2	29	5	36	0	2	38
1999	2	29	6	37	0	2	39
2000	2	24	6	32	5	2	39
2001	2	20	4	26	4	7	37
2002	2	19	4	25	5	7	37
2003	2	17	5	24	6	8	38

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

(*);Tabloya, 1996 yılında tasfiye sürecine giren K.Yatırım Bankası Ltd. ve 1997 yılında bankacılık izni iptal edilen Home & Overseas Bank Ltd. dahil edilmiştir.

Tablo-18: GRUPLAR İTİBARIYLA LİKİT AKTİFLER (ABD\$)

	TP		YP		TOPLAM		Yüzde Değişim
	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	
Kamu Mevduat Bankaları	38,874,806	26,572,798	48,776,671	58,653,915	87,651,477	85,226,712	-2.76
Özel Sermayeli Bankalar	82,578,530	165,758,950	214,152,257	293,828,617	296,730,788	459,587,566	54.88
Şube Bankalar	57,417,780	164,648,734	159,615,812	296,740,775	217,033,592	461,389,509	112.59
Genel Toplam:	178,871,116	356,980,482	422,544,740	649,223,307	601,415,857	1,006,203,787	67.30

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

Tablo-19: KAMU KURUM VE KURULUŞLARINA AİT KREDİ VE AVANSLARIN TOPLAM PLASMANLAR İÇİNDEKİ PAYI VE YÜZDE DEĞİŞİMİ

	Milyon TL		ABD\$		Yüzde Pay		Yüzde Değişim
	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	Aralık 2002	Aralık 2003	
Toplam Kamu Kredi ve Avansları	287,261,386	398,683,042	175,748,676	285,623,331	48.05	50.99	62.52
Toplam Plasmanlar	597,894,838	781,960,794	365,796,557	560,210,049	---	---	53.15

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

Tablo-20: KKTC MERKEZ BANKASI LİKİT AKTİFLER VE MDC TOPLAMININ TOPLAM AKTİFLER İÇİNDEKİ PAYI

TARİH	LİKİT AKTİFLER VE MDC TOPLAMI (MİLYON TL)	LİKİT AKTİFLER VE MDC TOPLAMI (ABD\$)	AKTİF DEĞERLER TOPLAMI (ABD\$)	LİK.AKT.VE MDC/AKTİF DEĞERLERE ORANI (%)
1985	16,213	28,245,645	41,452,962	68.14
1990	279,986	95,656,303	113,675,436	84.15
1994	4,282,930	111,543,350	171,036,982	65.22
1995	2,475,433	41,728,752	217,998,668	19.14
1996	4,995,995	46,518,944	280,787,918	16.57
1997	17,545,249	85,776,964	277,583,853	30.90
1998	17,197,515	55,048,430	352,188,411	15.63
1999	28,744,168	53,273,546	381,946,766	13.95
2000	33,997,625	50,660,080	289,815,277	17.48
2001	185,065,928	128,556,662	291,409,118	44.12
2002	395,663,615	242,069,974	426,943,853	56.68
2003	515,536,424	369,339,087	562,256,894	65.67

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

Tablo-21: HAZİNE BORÇLARININ MERKEZ BANKASI TOPLAM AKTİFLERİNE ORANI

YILLAR	TOPLAM HAZİNE BORÇLARI (ABD\$)	MB AKTİF TOPLAMI (ABD\$)	ORANLAR (%)
1985	3,484,320	41,452,962	8.41
1990	8,540,789	113,675,436	7.51
1994	50,334,948	171,036,982	29.43
1995	156,150,568	217,998,668	71.63
1996	109,947,205	280,787,918	39.16
1997	97,098,648	277,583,853	34.98
1998	121,965,306	352,188,411	34.63
1999	151,082,617	381,946,766	39.56
2000	187,699,839	289,815,277	64.77
2001	125,744,056	291,409,118	43.15
2002	120,475,989	426,943,853	28.21
2003	124,315,213	562,256,894	22.11

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

Tablo-22 : KKTC MERKEZ BANKASI LİKİT AKTİFLER VE MDC TOPLAMININ YÜKÜMLÜLÜKLERİ KARŞILAMA ORANI

YILLAR	KKTCMB YÜKÜMLÜLÜKLER TOPLAMI		LİKİT AKTİFLER VE MDC TOPLAMI		KKTCMB YÜKÜMLÜLÜKLERİ KARŞILAMA ORANI
	MİLYON TL	ABD\$	MİLYON TL	ABD\$	YÜZDE (%)
1985	22,701	39,548,780	16,213	28,245,645	71.42
1990	285,753	97,626,580	279,986	95,656,303	97.98
1994	5,555,098	144,675,313	4,282,930	111,543,350	77.10
1995	8,569,354	144,454,907	2,475,433	41,728,752	28.89
1996	19,352,235	180,193,441	4,995,995	46,518,944	25.82
1997	39,617,710	193,687,013	17,545,249	85,776,964	44.29
1998	69,216,977	221,560,263	17,197,515	55,048,430	24.85
1999	132,760,752	246,054,645	28,744,168	53,273,546	21.65
2000	170,684,228	254,337,667	33,997,625	50,660,080	19.92
2001	379,539,372	263,648,286	185,065,928	128,556,662	48.76
2002	646,651,324	395,626,141	395,663,615	242,069,974	61.19
2003	721,473,234	516,875,730	515,536,424	369,339,087	71.47

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

Tablo-23 : KKTC MERKEZ BANKASI LİKİT AKTİFLER VE MDC TOPLAMI

TARİH	LİKİT AKTİFLER VE MDC TOPLAMI (MİLYON TL)	LİKİT AKTİFLER VE MDC TOPLAMI (ABD\$)	YÜZDE DEĞİŞİM (%)
1985	16,213	28,245,645	---
1986	28,188	37,335,099	32.18
1987	60,203	59,138,507	58.40
1988	137,938	76,082,736	28.65
1989	201,367	87,134,141	14.53
1990	279,986	95,656,303	9.78
1991	510,506	100,612,140	5.18
1992	984,152	115,038,223	14.34
1993	1,562,986	108,105,270	-6.02
1994	4,282,930	111,543,350	3.18
1995	2,475,433	41,728,752	-62.59
1996	4,995,995	46,518,944	11.48
1997	17,545,249	85,776,964	84.39
1998	17,197,515	55,048,430	-35.82
1999	28,744,168	53,273,546	-3.22
2000	33,997,625	50,660,080	-4.91
2001	185,065,928	128,556,662	153.76
2002	395,663,615	242,069,974	88.30
2003	515,536,424	369,339,087	52.58

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

Tablo-24: LİKİT AKTİFLER + MDC, YASAL KARŞILIKLAR VE HAZİNE'NİN MERKEZ BANKASI'NA OLAN TOPLAM BORÇ MİKTARI

YILLAR	LİKİT AKTİFLER VE MDC TOPLAMI (ABD\$)	KKTCMB YASAL KARŞILIK TOPLAMI (ABD\$)	KKTC HAZİNE BORÇLARI TOPLAMI (ABD\$)
1984	19,653,846	4,276,888	---
1985	28,245,645	6,656,794	3,484,320
1986	37,335,099	7,434,805	4,635,761
1987	59,138,507	15,506,855	3,438,114
1988	76,082,736	23,872,129	---
1989	87,134,141	32,642,323	---
1990	95,656,303	39,869,428	8,540,789
1991	100,612,140	42,152,402	4,926,273
1992	115,038,223	53,210,878	8,765,932
1993	108,105,270	60,965,420	17,637,258
1994	111,543,350	62,486,080	50,334,948
1995	41,728,752	73,768,114	156,150,568
1996	46,518,944	92,663,104	109,947,205
1997	85,776,964	156,446,583	97,098,648
1998	55,048,430	117,521,000	121,965,306
1999	53,273,546	129,522,813	151,082,617
2000	50,660,080	125,092,615	187,699,839
2001	128,556,662	119,746,682	125,744,056
2002	242,069,974	156,849,901	120,475,989
2003	369,339,087	222,664,848	124,315,213

Kaynak: KKTC Merkez Bankası, KKTC Ekonomi ve Maliye Bakanlığı, Devlet Planlama Örgütü.

Tablo-25: KKTC BÜTÇE AÇIKLARI VE HAZİNEİN MERKEZ BANKASINA OLAN TOPLAM BORÇ MİKTARI

YILLAR	BÜTÇE AÇIKLARI (ABD\$)	HAZİNEİN MB'NA OLAN TOPLAM BORÇLARI (ABD\$)
1984	18,500,000	---
1985	23,700,000	3,484,320
1986	33,100,000	4,635,761
1987	24,200,000	3,438,114
1988	13,600,000	---
1989	11,300,000	---
1990	31,900,000	8,540,789
1991	60,800,000	4,926,273
1992	49,500,000	8,765,932
1993	46,700,000	17,637,258
1994	29,400,000	50,334,948
1995	83,700,000	156,150,568
1996	32,000,000	109,947,205
1997	38,700,000	97,098,648
1998	91,800,000	121,965,306
1999	114,100,000	151,082,617
2000	136,700,000	187,699,839
2001	146,100,000	125,744,056
2002	213,797,220	120,475,989
2003	176,878,617	124,315,213

Kaynak: KKTC Merkez Bankası, Devlet Planlama Örgütü.

Tablo-26 : HAZİNENİN KULLANABİLECEĞİ BORÇ MİKTARININ YASAL ÜST SINIRI İLE GERÇEKLEŞEN BORÇ ORANLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

YILLAR	BÜTÇE ÖDENEKLERİ TOPLAMI (MİLYON TL)	BÜTÇE ÖDENEKLER TOPLAMI (ABD\$) (I)	YASAL ÜST SINIR ORANI (%) (II)	YASAL SINIR TOPLAMI (ABD\$) (III)	TOPLAM HAZİNE BORÇLARI (ABD\$) (IV)	TOP.HAZİNE BORÇ. TOP. BÜTÇE ÖDENEKLERİ İÇERİSİNDEKİ PAYI (IV)/(I) = (%) (V)	TOP.HAZİNE BORCU İLE YASAL ORAN ARASINDAKİ FARK (V)-(II)
1990	513,722	175,511,681	%5	8,775,584	8,540,789	%5	%0
1991	1,013,030	199,651,163	%5	9,982,558	4,926,273	%2	%3
1992	1,502,707	175,652,484	%15	26,347,873	8,765,932	%5	%10
1993	2,573,000	177,963,757	%15	26,694,564	17,637,258	%10	%5
1994	4,617,048	120,245,019	%15	18,036,753	50,334,948	%42	%27
1995	14,338,326	241,703,348	%15	36,255,502	156,150,568	%65	%50
1996	29,241,205	272,272,089	%15	40,840,813	109,947,205	%40	%25
1997	44,832,639	219,182,278	%15	32,877,342	97,098,648	%44	%29
1998	94,895,548	303,756,151	%15	45,563,423	121,965,306	%40	%25
1999	176,321,641	326,789,040	%15	49,018,356	151,082,617	%46	%31
2000	320,526,839	477,619,108	%15	71,642,866	187,699,839	%39	%24
2001	409,047,834	284,146,438	%5	14,207,322	125,744,056	%44	%39
2002	639,696,000	391,370,822	%5	19,568,541	120,475,989	%31	%26
2003	1,110,185,000	795,355,468	%5	39,767,773	124,315,213	%16	%11

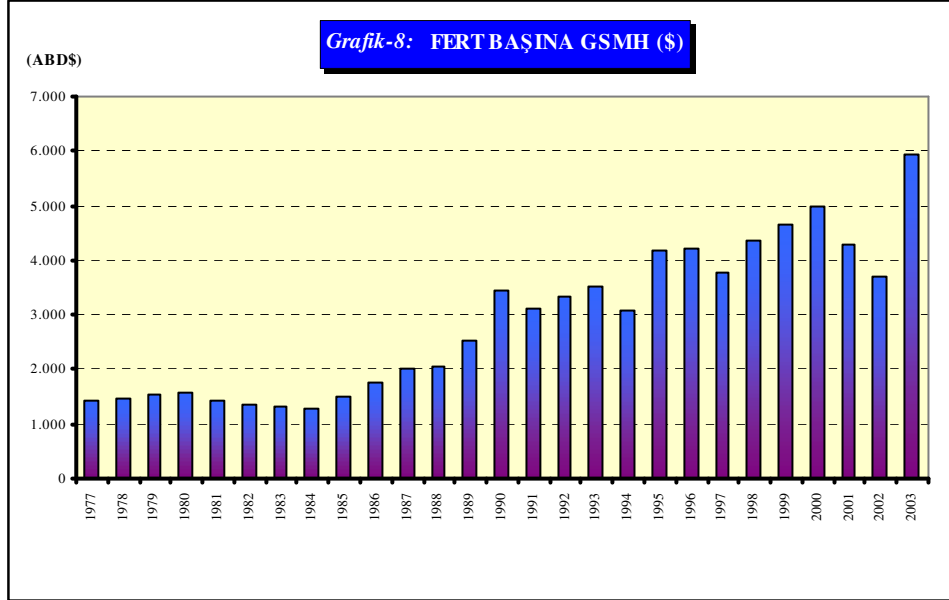
Kaynak: KKTC Merkez Bankası, KKTC Ekonomi ve Maliye Bakanlığı, Devlet Planlama Örgütü.

Tablo-27: KKTC BÜTÇE AÇIKLARI VE HAZİNEİN MERKEZ BANKASI'NA OLAN BORÇ TOPLAMI

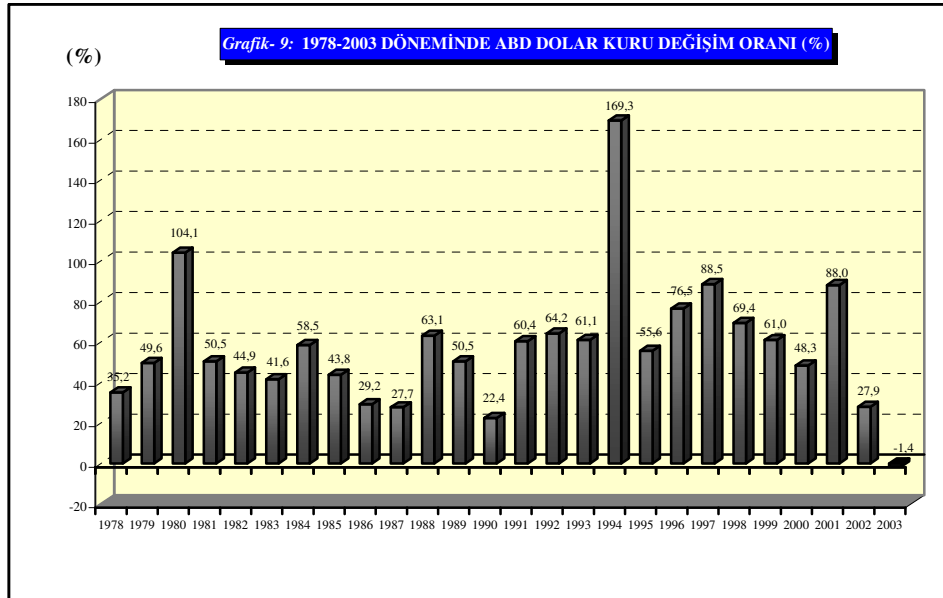
YILLAR	KKTC BÜTÇE AÇIKLARI	HAZİNEİN MERKEZ BANKASI'NA OLAN BORÇ TOPLAMI	
	ABD\$	MİLYON TL	ABD\$
1985	23,700,000	2,000	3,484,320
1990	31,900,000	22,274	8,540,789
1994	29,400,000	1,932,711	50,334,948
1995	83,700,000	9,263,164	156,150,568
1996	32,000,000	8,920,786	109,947,205
1997	38,700,000	14,703,551	97,098,648
1998	91,800,000	31,715,858	121,965,306
1999	114,100,000	63,089,230	151,082,617
2000	136,700,000	125,964,048	187,699,839
2001	146,100,000	181,016,993	125,744,056
2002	225,100,000	196,918,125	120,475,989
2003	176,800,000	173,523,526	124,315,213

Kaynak: KKTC Merkez Bankası, Devlet Planlama Örgütü.

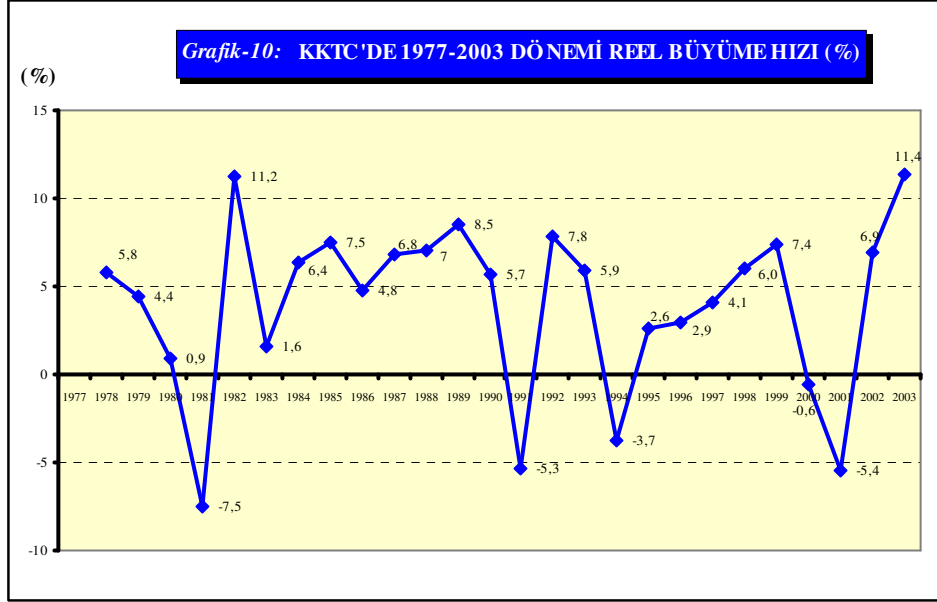
GRAFİKLER

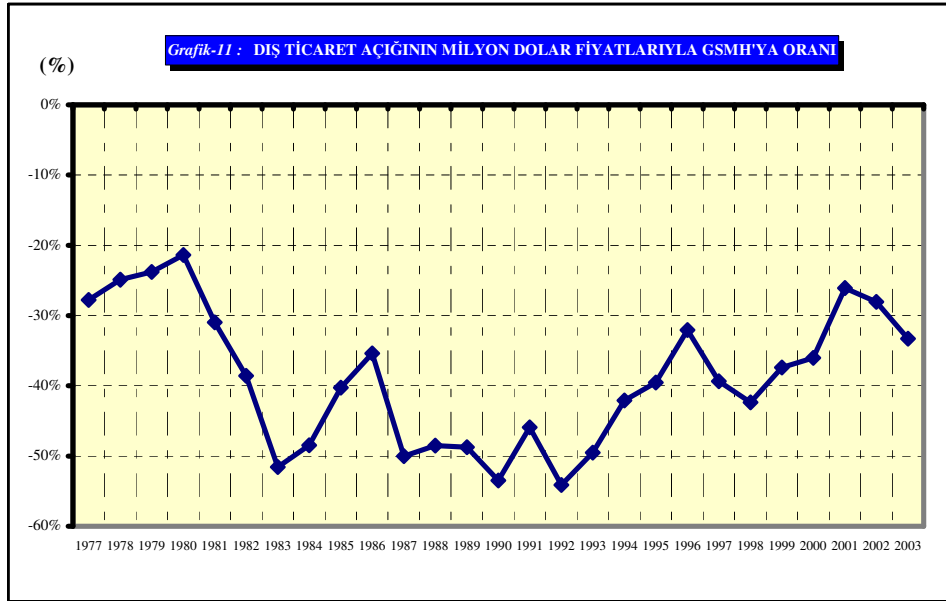
Kaynak: Devlet Planlama Örgütü.

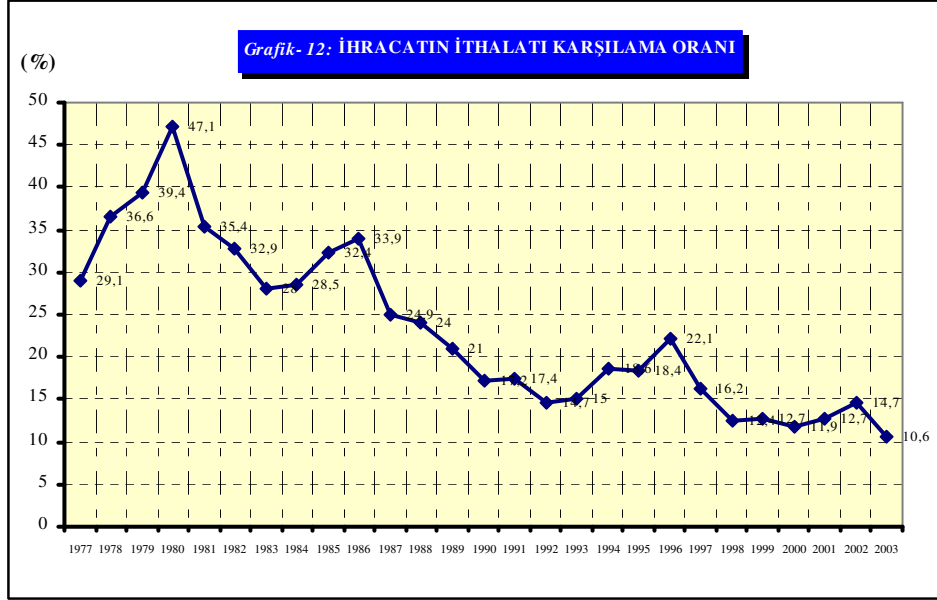
Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

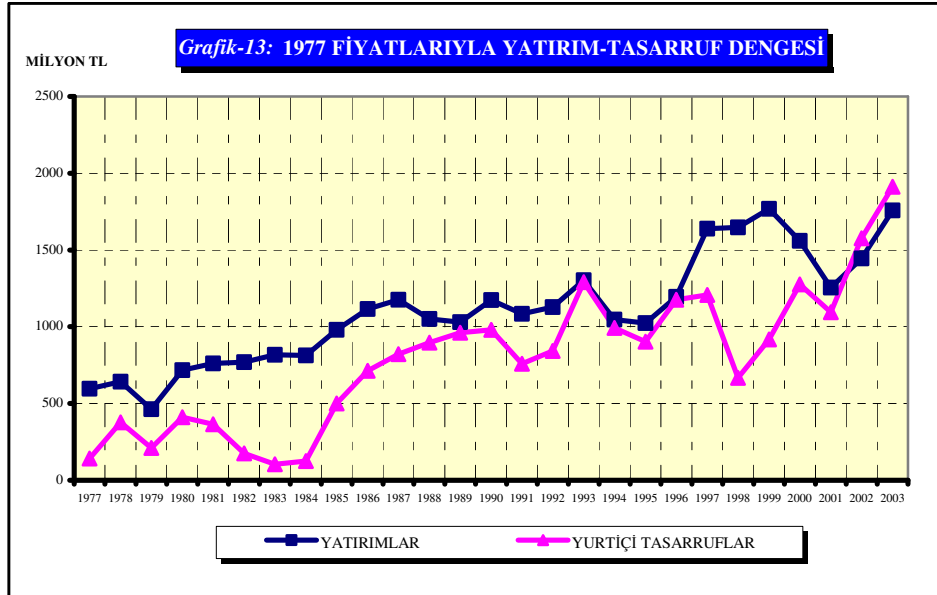
Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

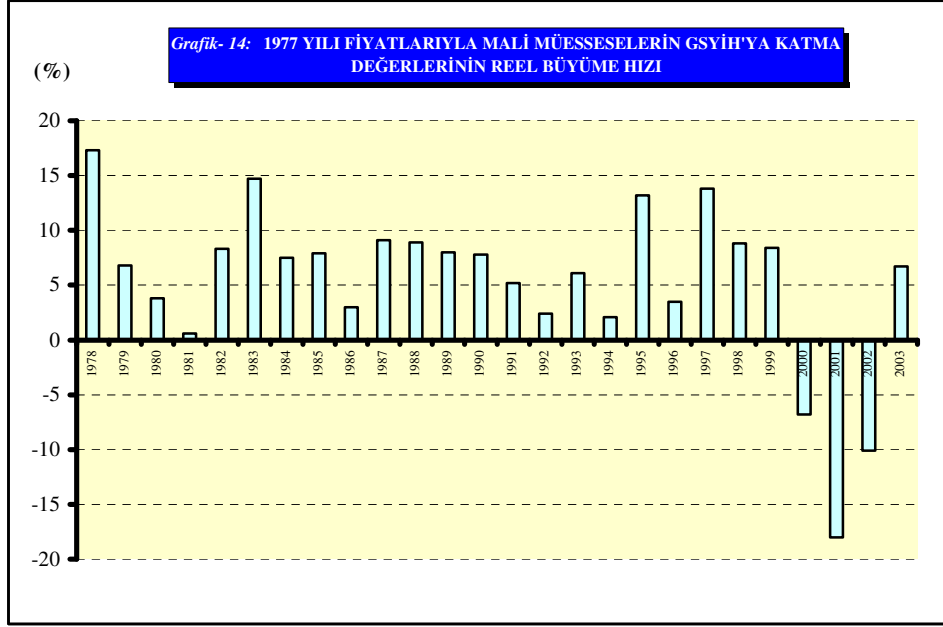
Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

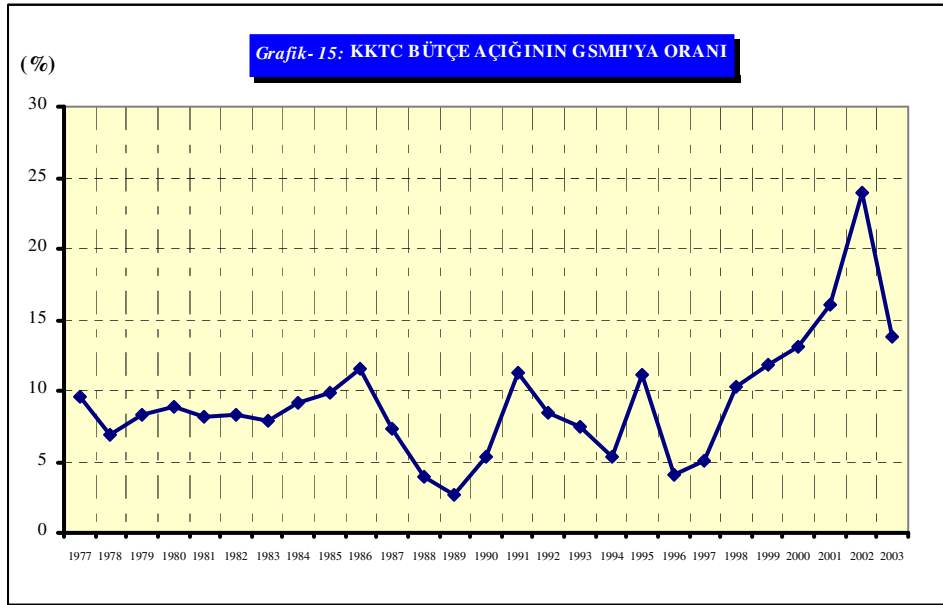
Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

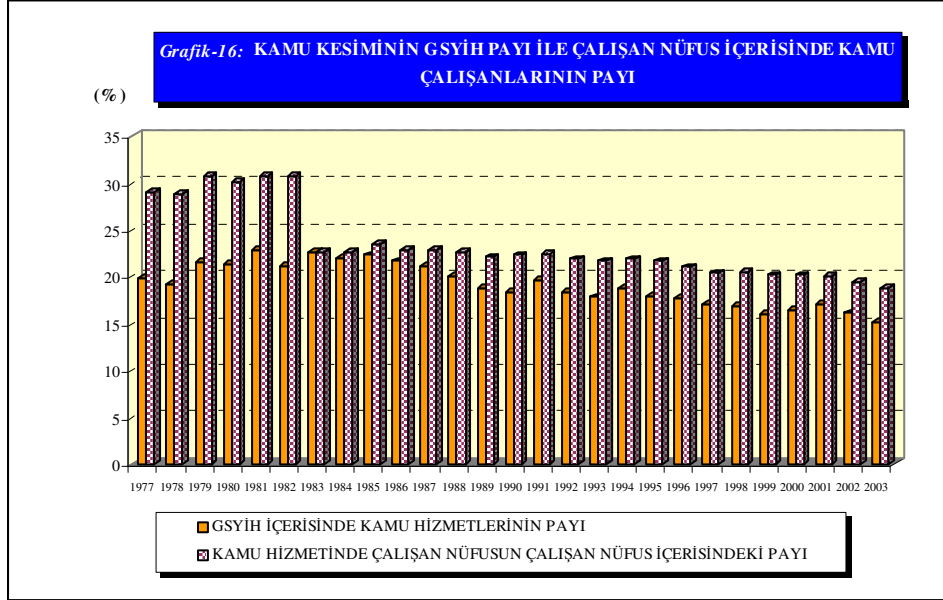
Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

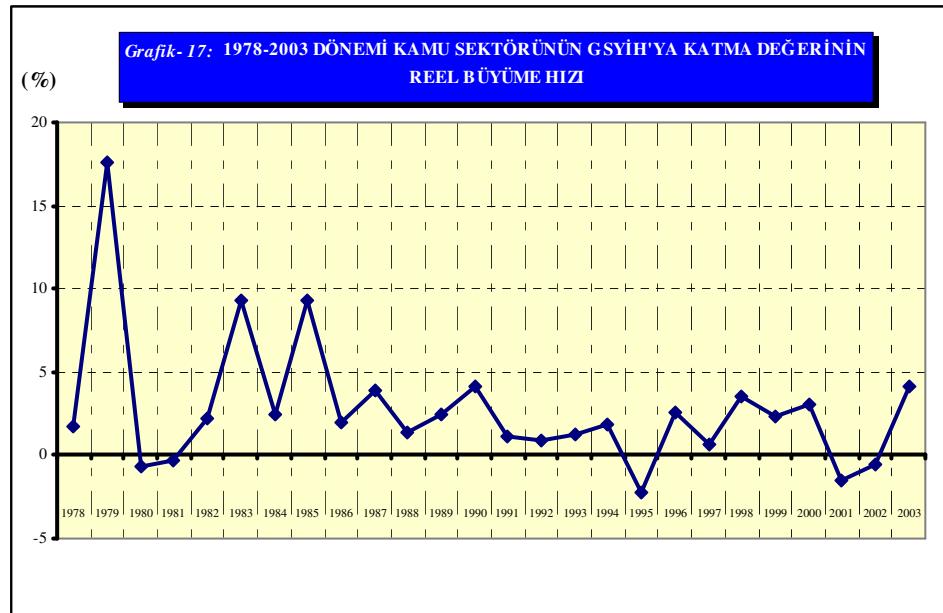
Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

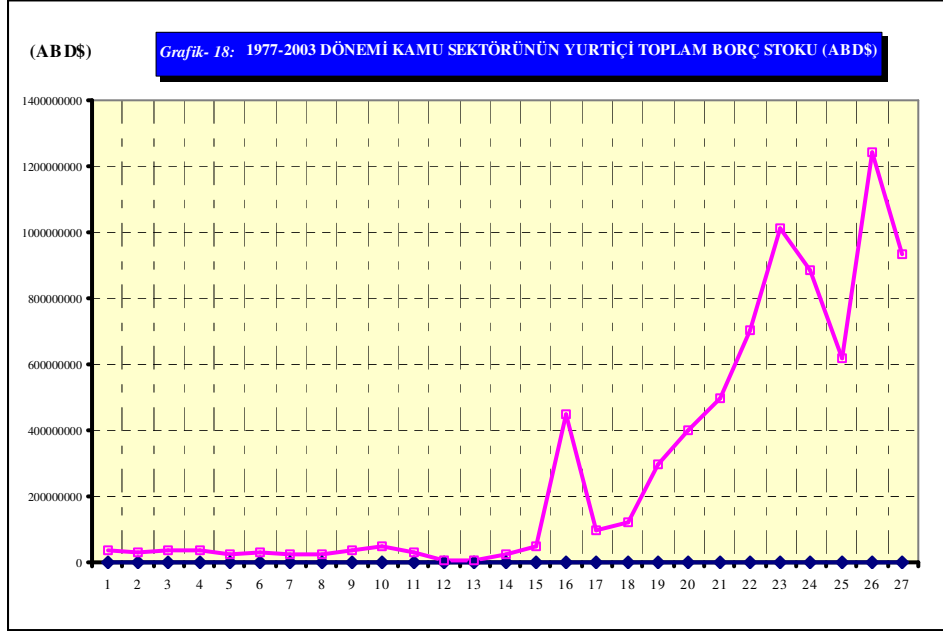
Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

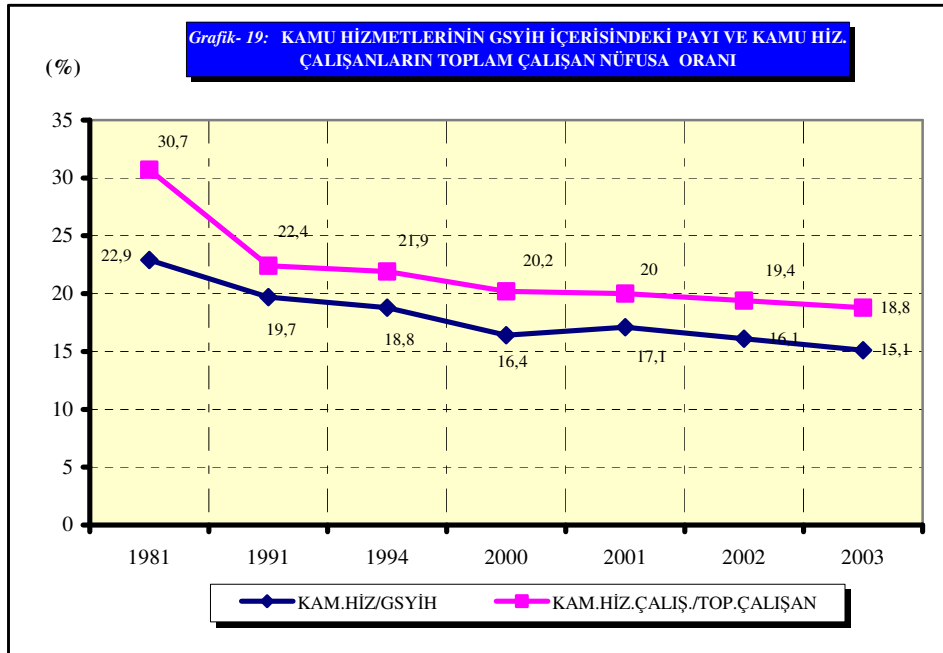
Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

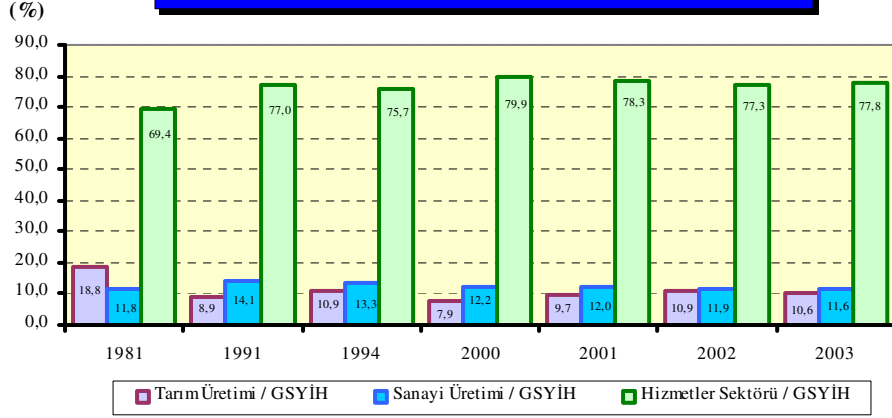

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

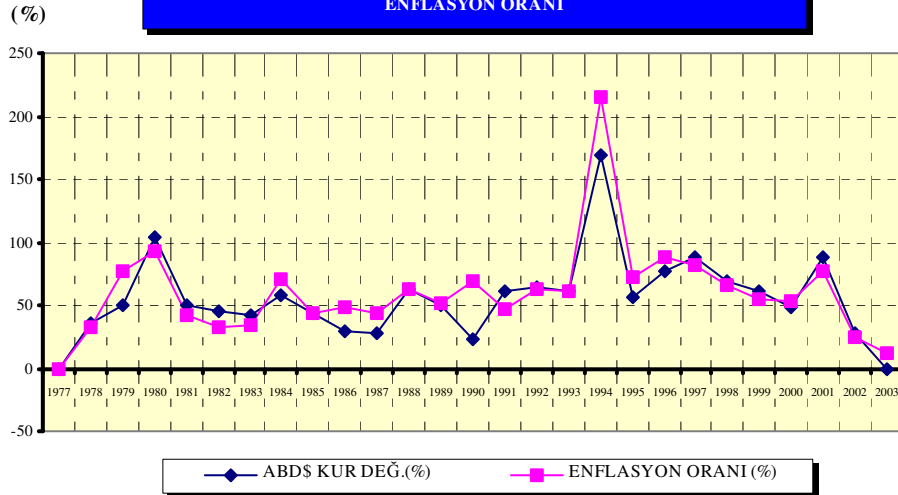
Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Grafik- 20: KKTC'DE SEÇİLMİŞ YILLAR İTİBARIYLA TARIM, SANAYİ VE HİZMETLER SEKTÖRÜNÜN GSYİH'YA ORANI

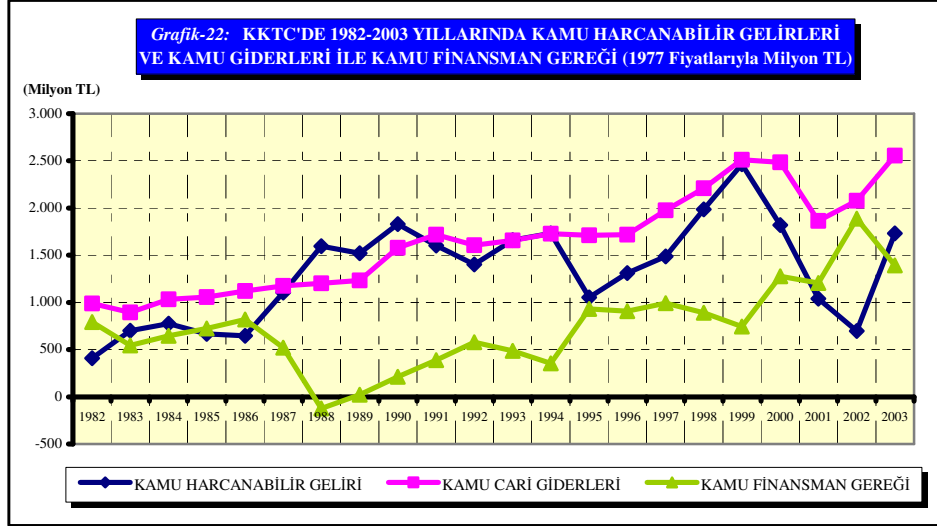

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

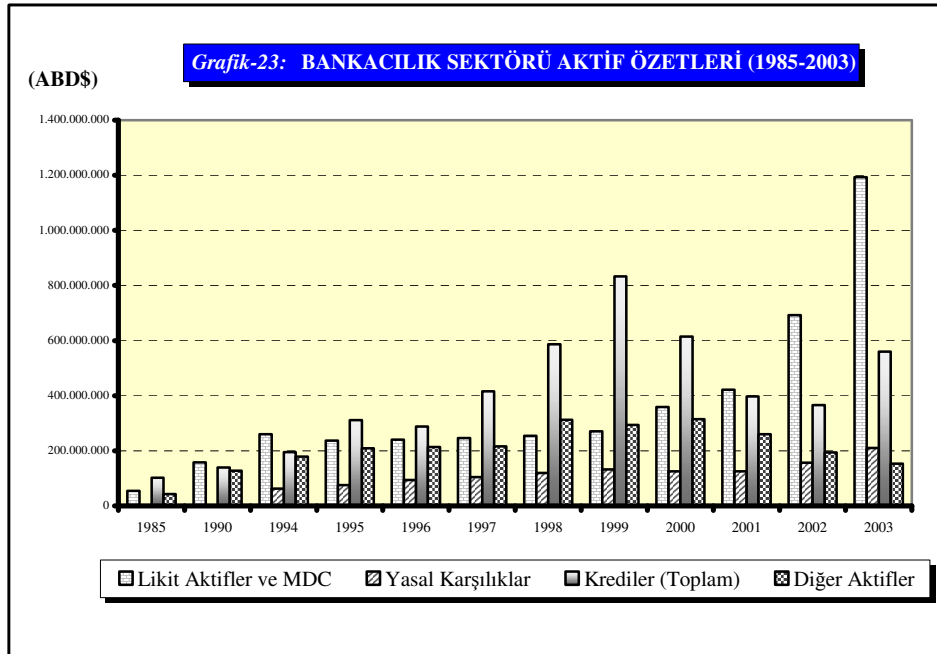
Grafik-21: KKTC'DE 1977-2003 DÖNEMİ ABD\$ KURU DEĞİŞİM ORANI İLE ENFLASYON ORANI

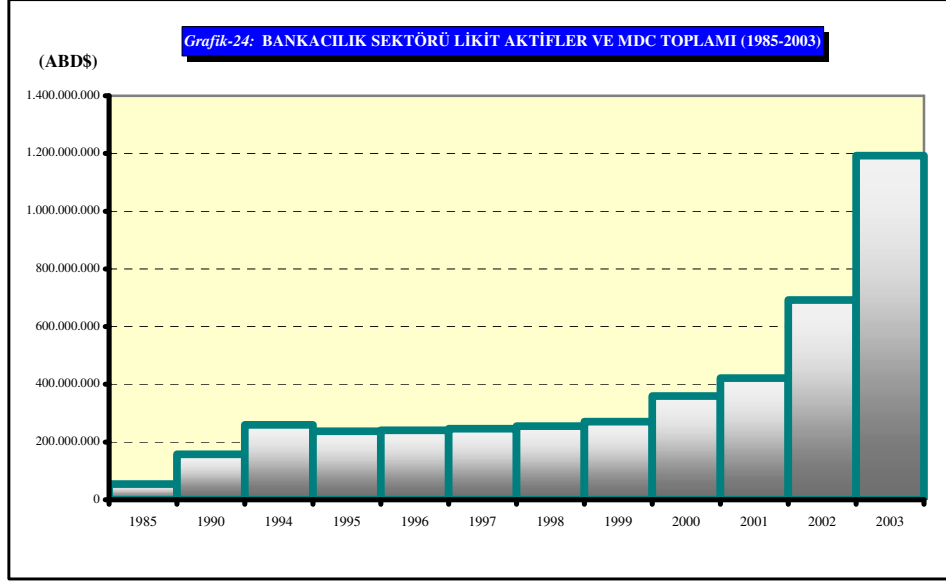
Kaynak: KKTC Merkez Bankası, Devlet Planlama Örgütü

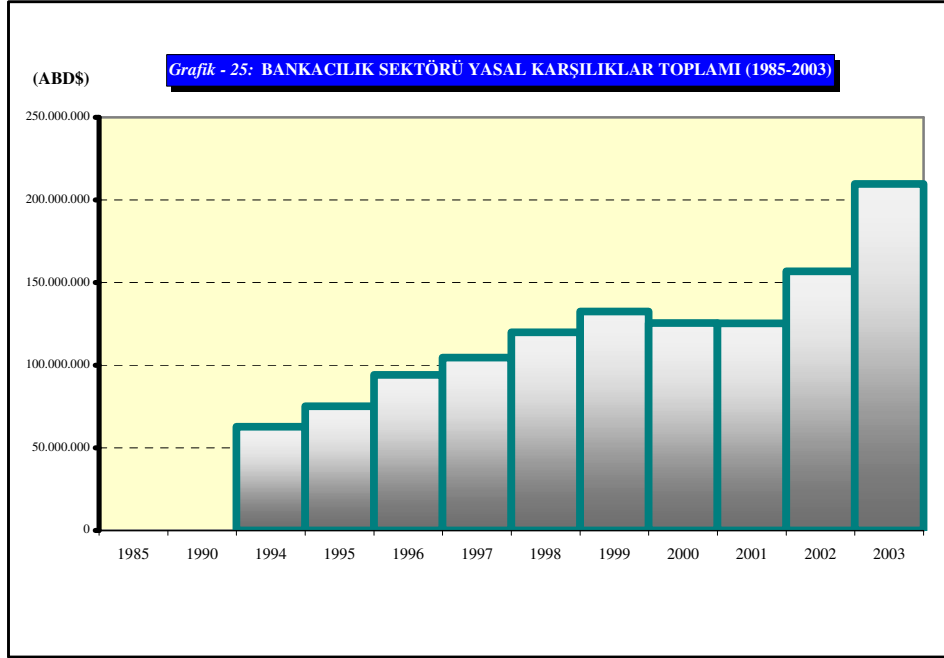
Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

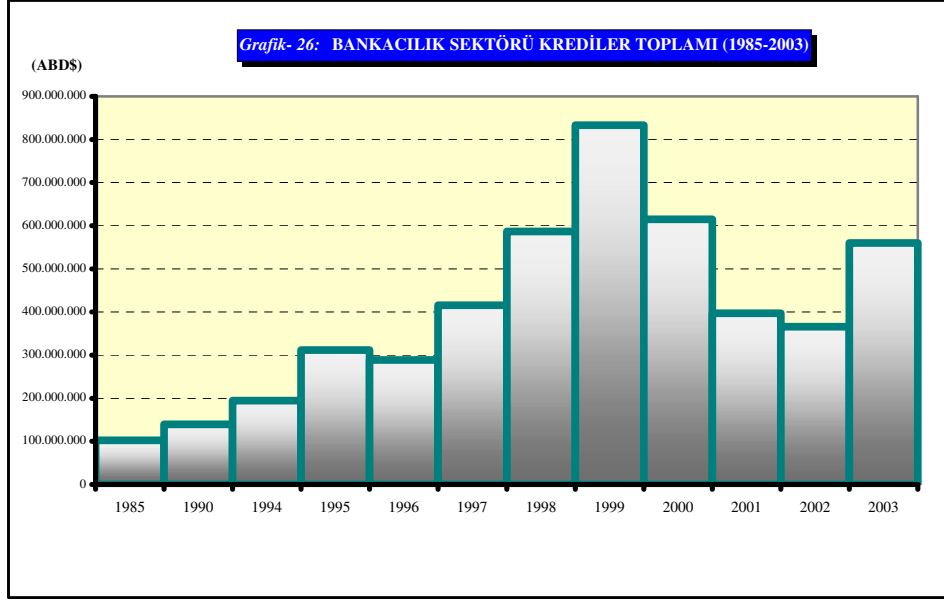
Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

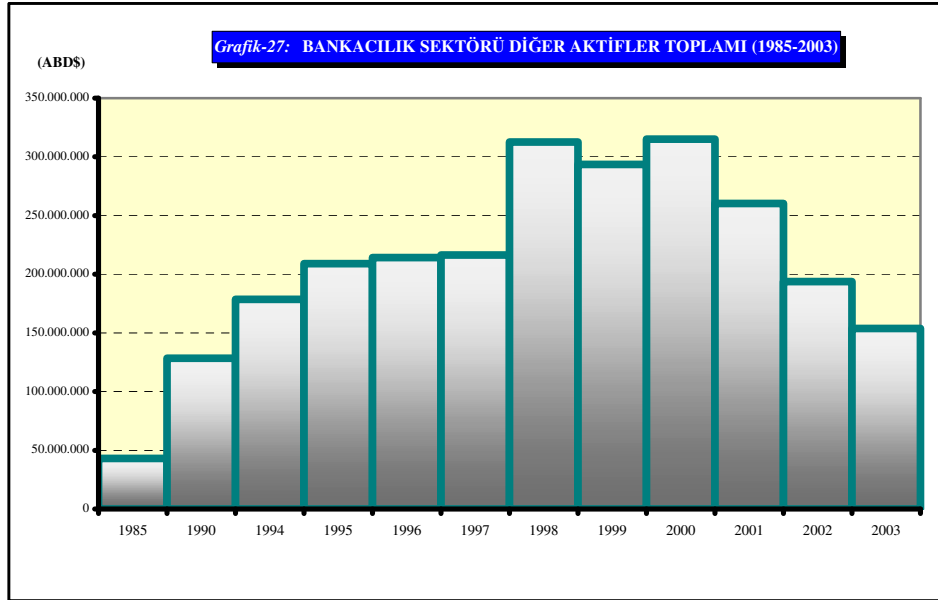
Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

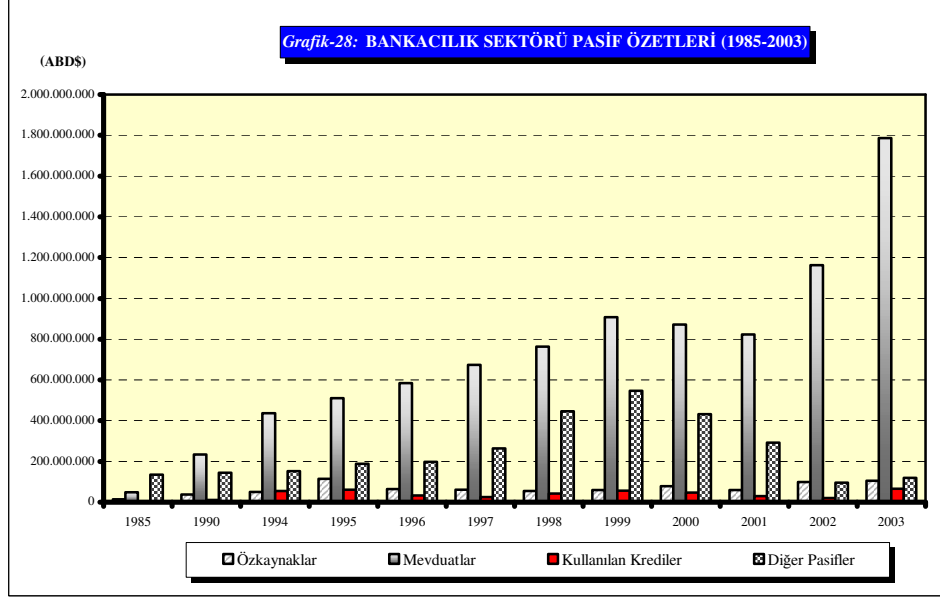
Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

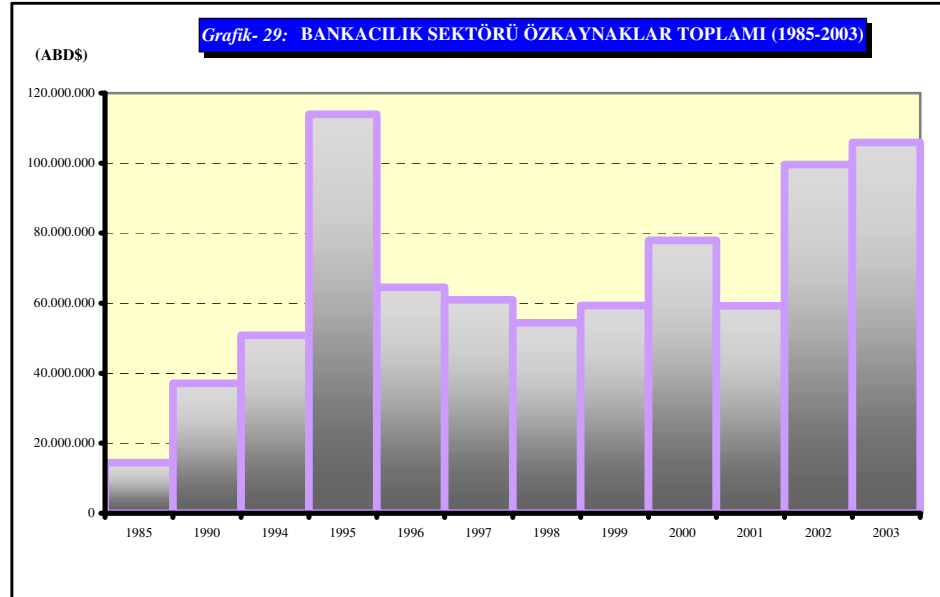
Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

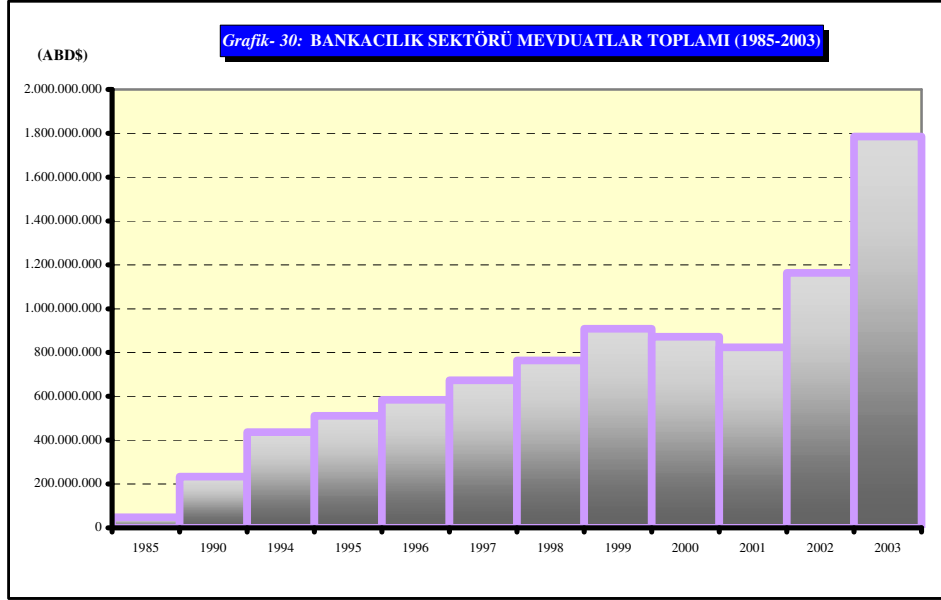
Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

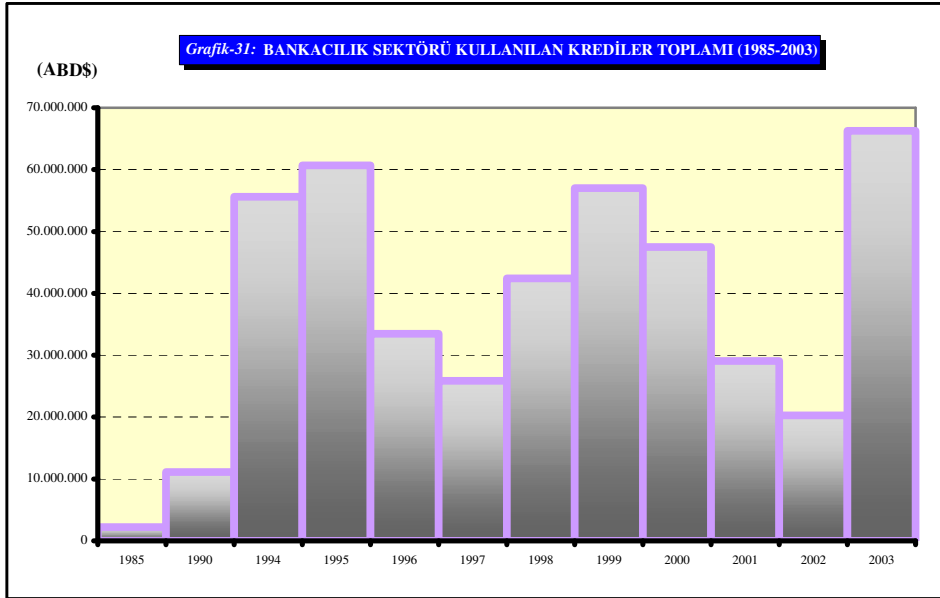
Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

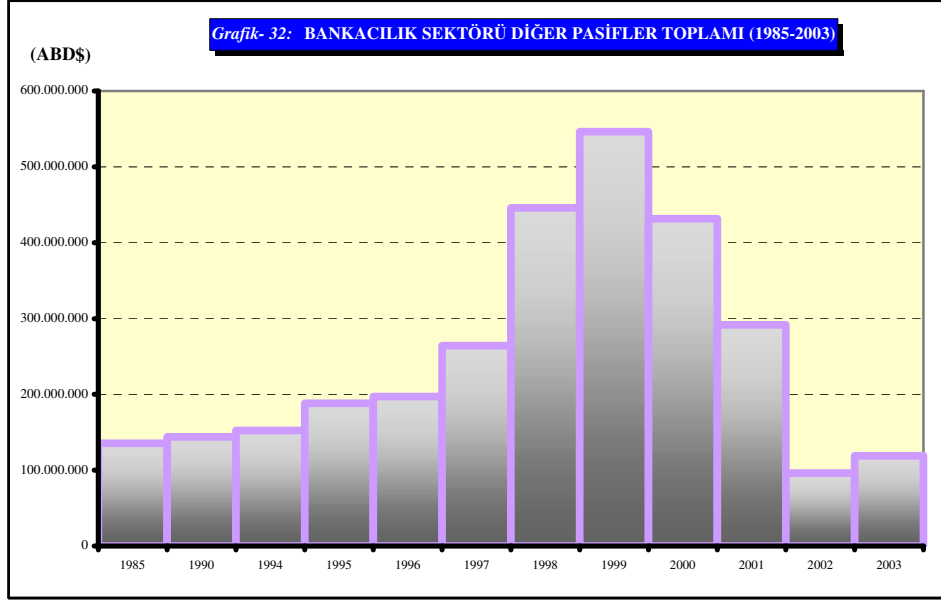
Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

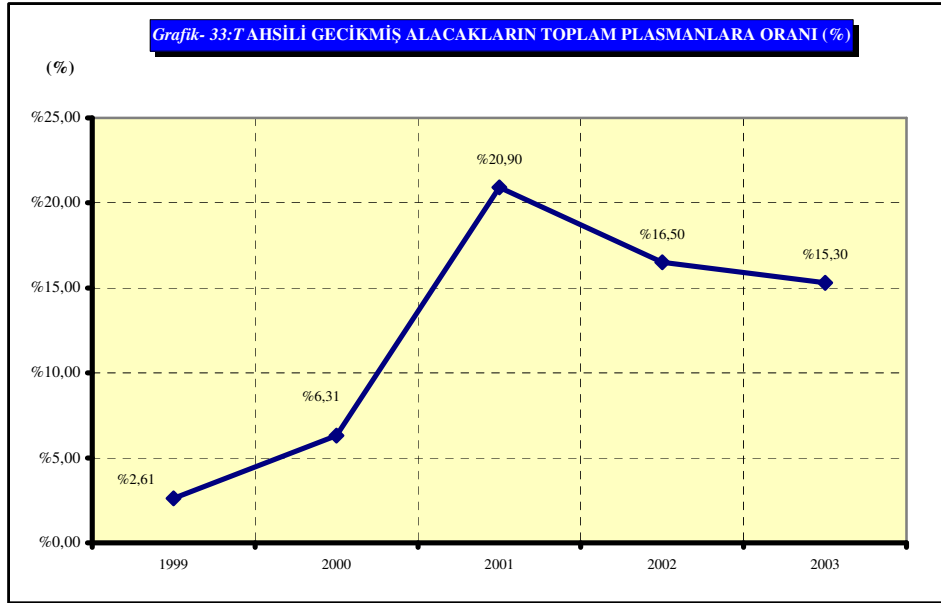
Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

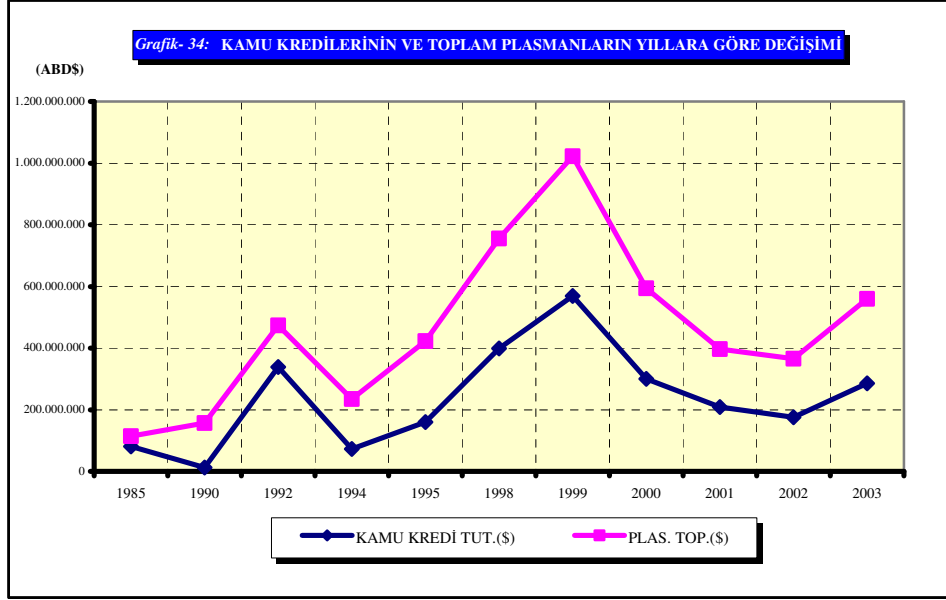
Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

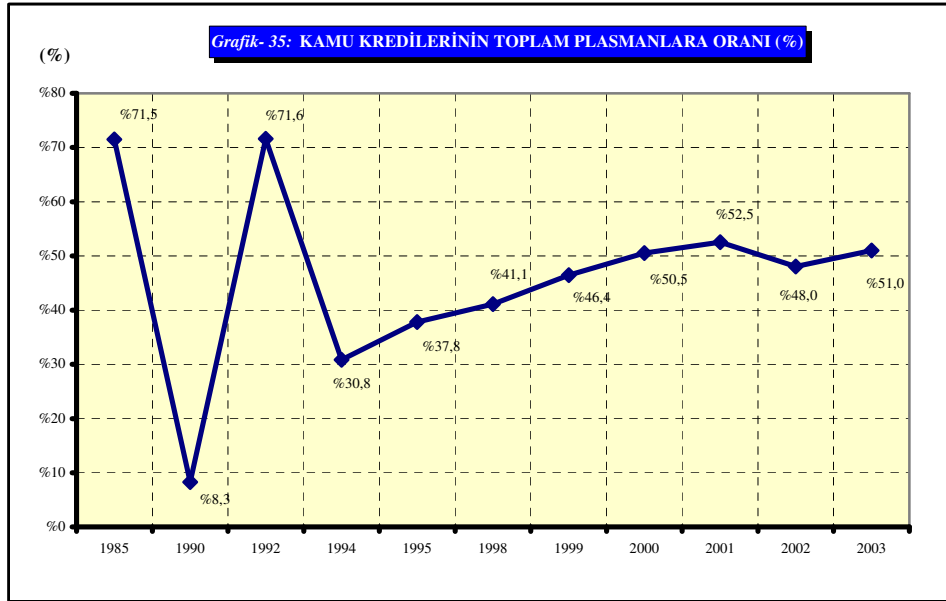
Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

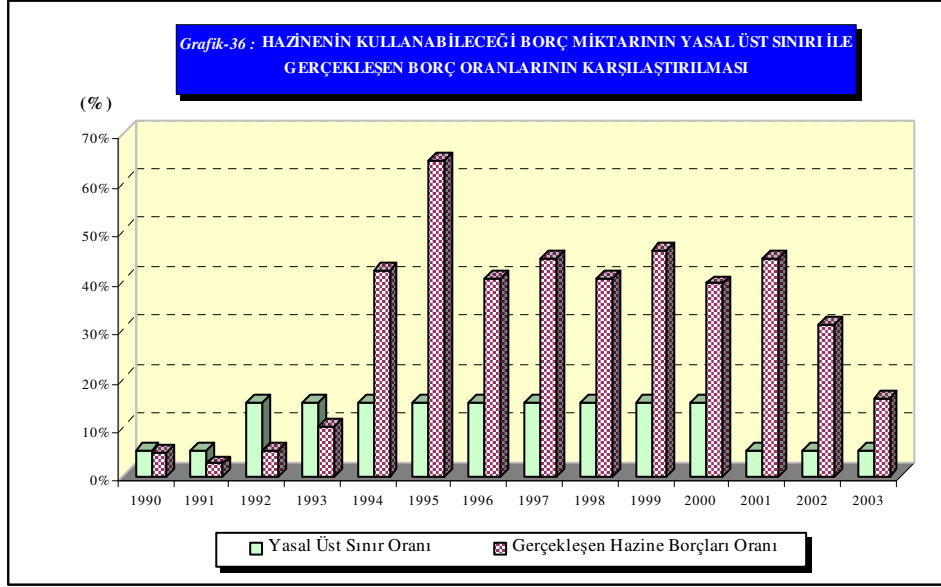
Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

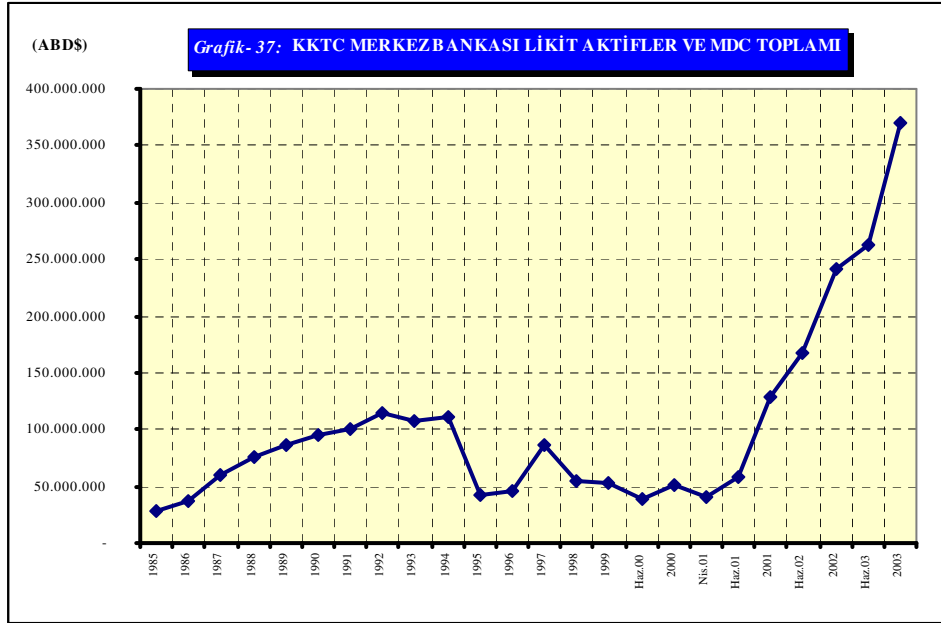
Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

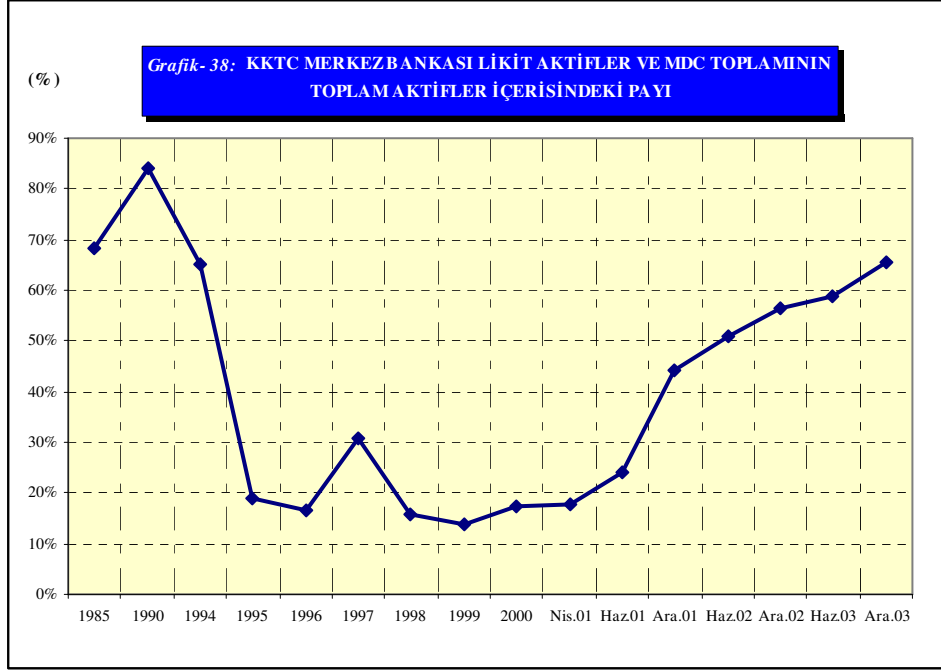
Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

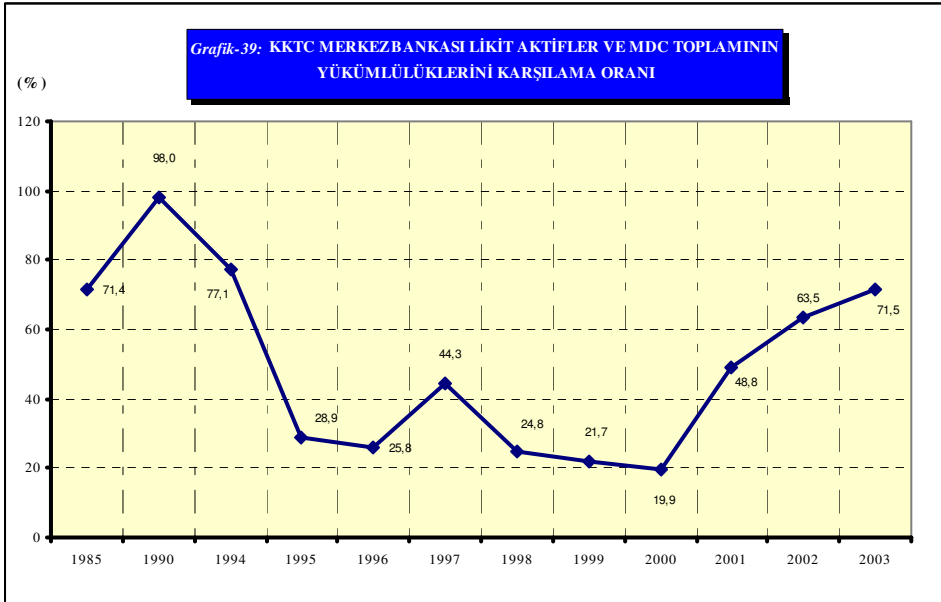
Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

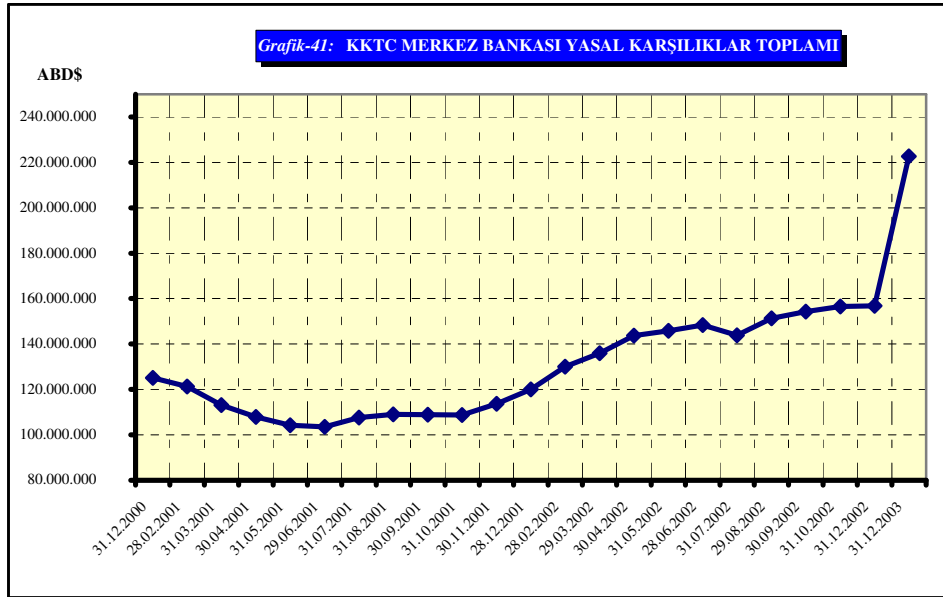
Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

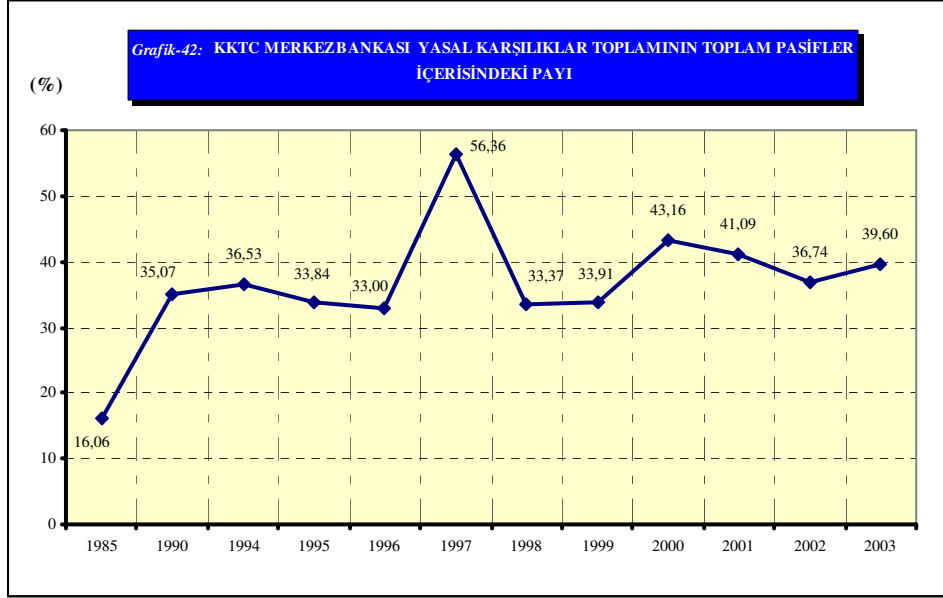
Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

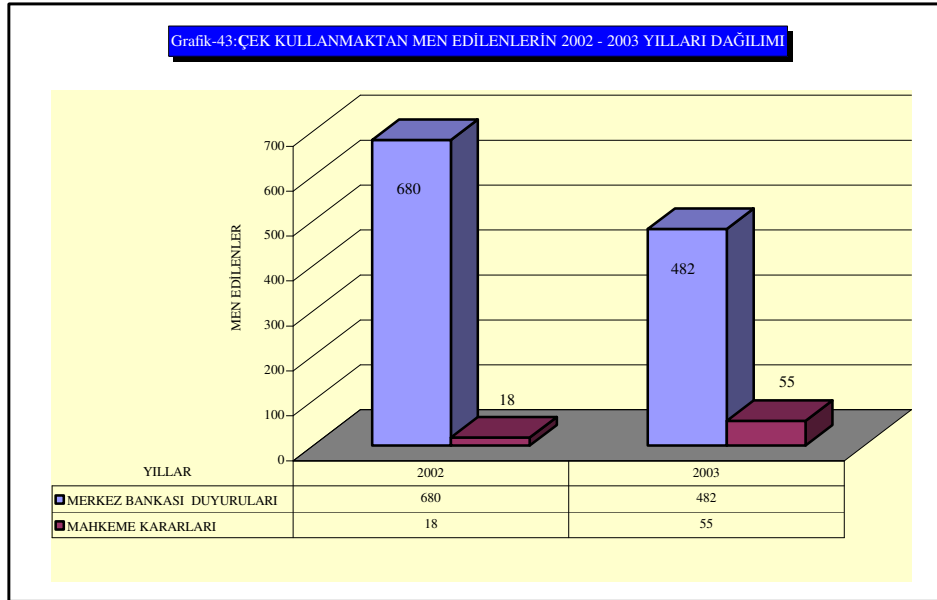
Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

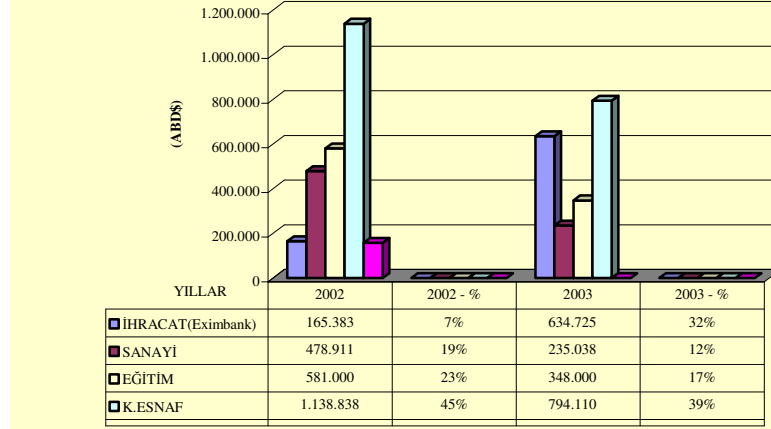

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

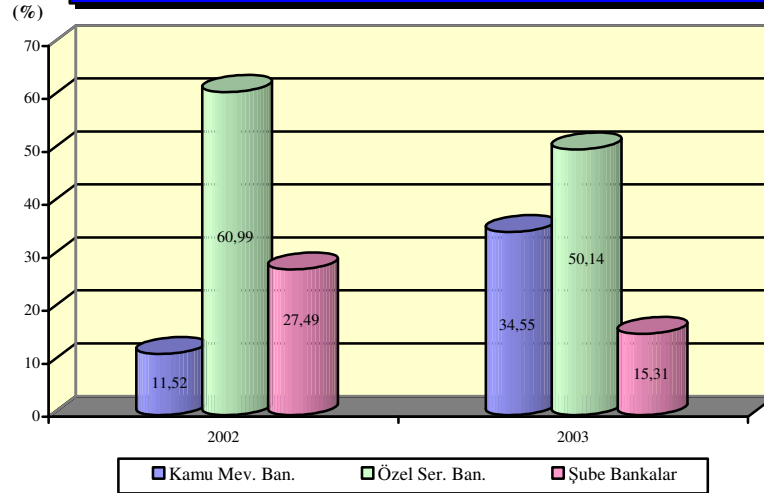
Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

Grafik-44: MERKEZ BANKASI RE-ESKONT KREDİLERİNİN SEKTÖRLER BAZINDA 2002 VE 2003 YILI DAĞILIMLARI

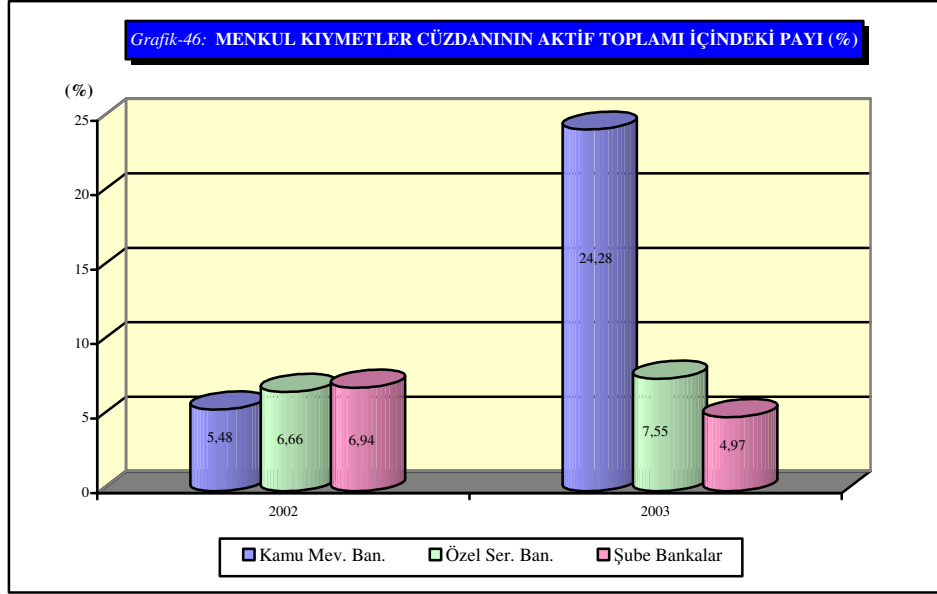

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

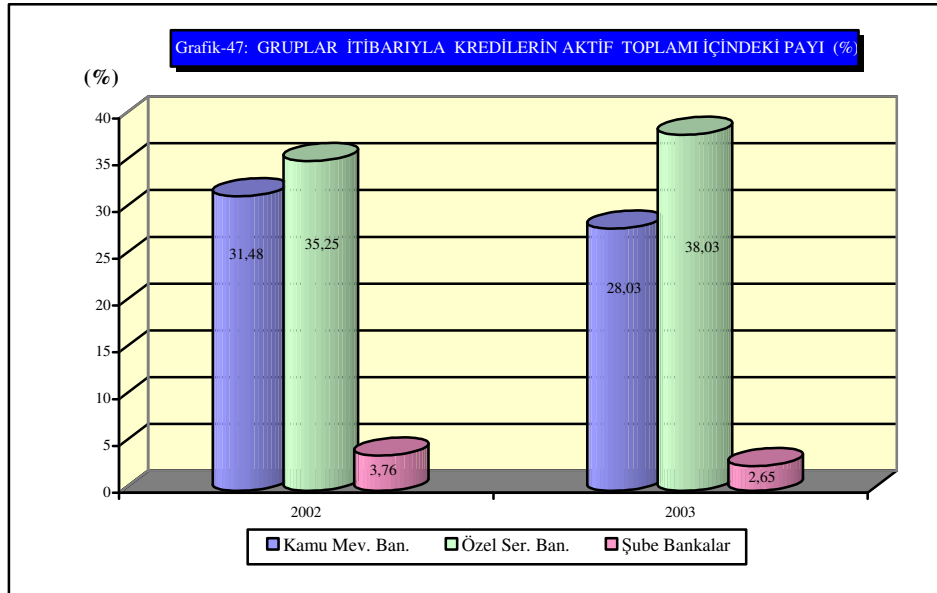
Grafik-45: MENKUL KIYMETLER CÜZDANININ BANKA GRUPLARI İÇİNDEKİ PAYI (%)

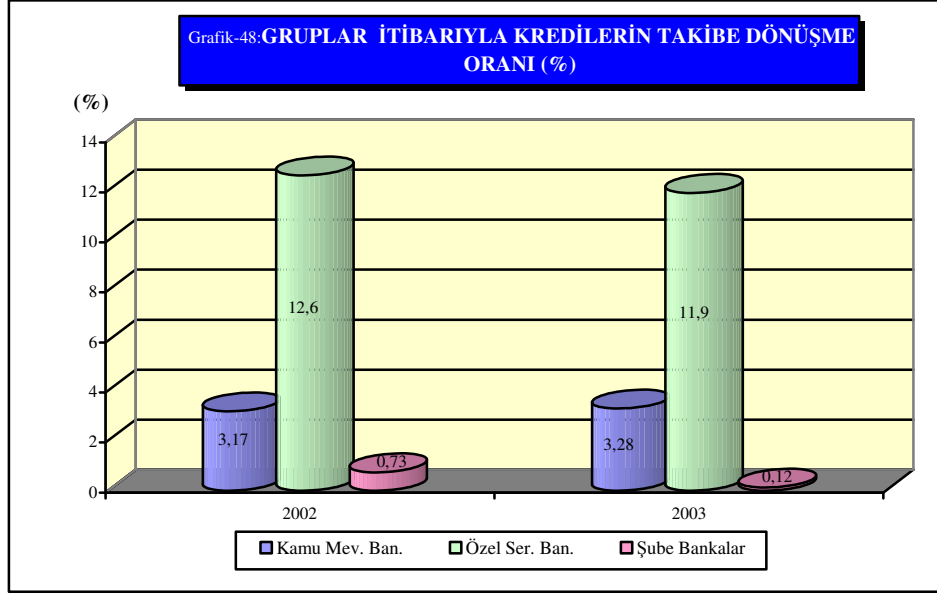
Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

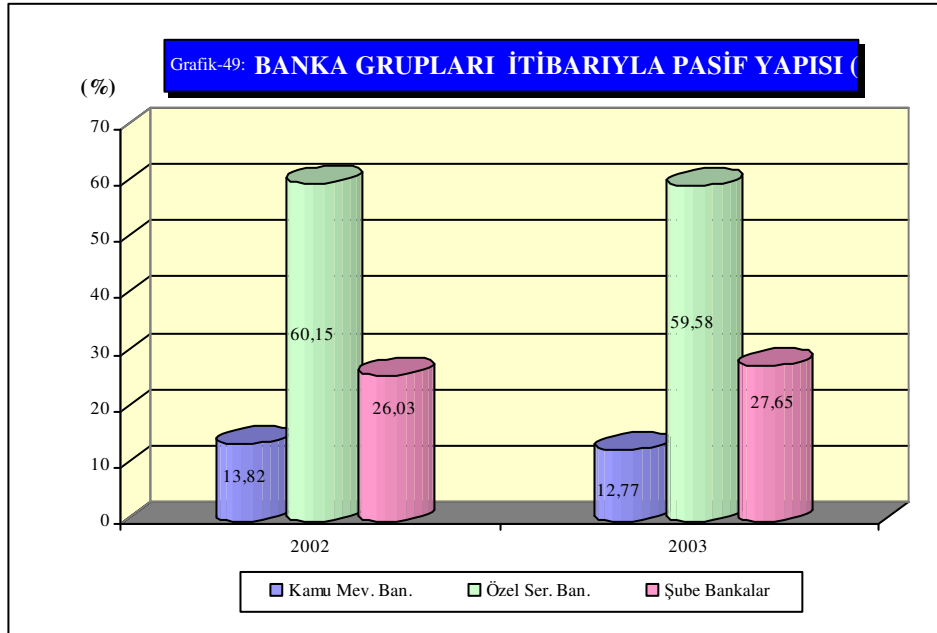
Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

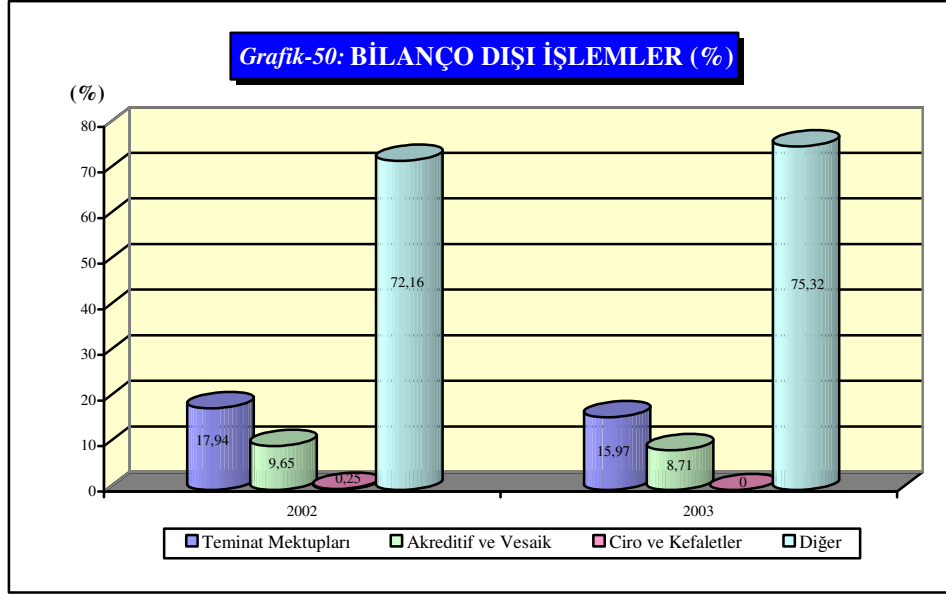
Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

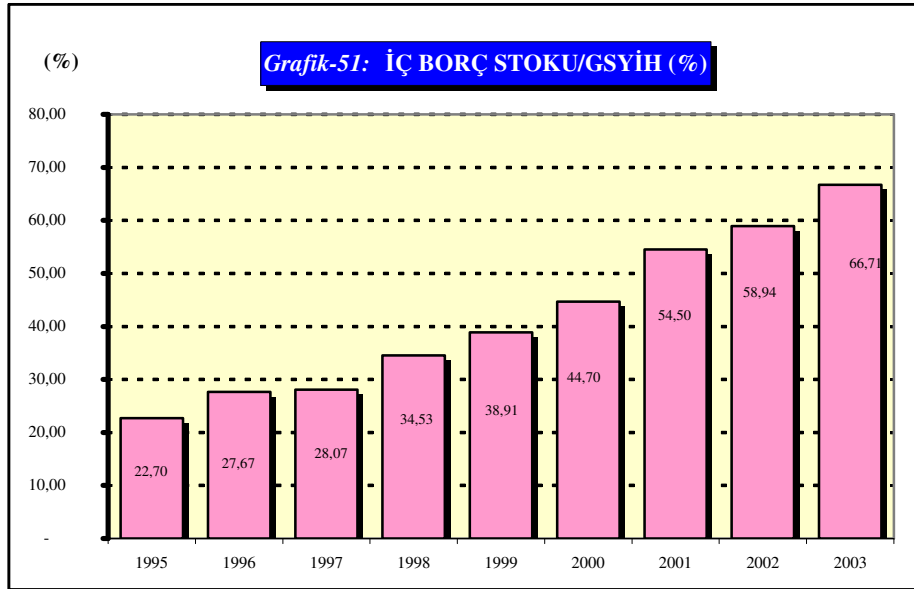
Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.

Kaynak: KKTC Merkez Bankası.